LO RECTOR DE VALLFOGONA: NOVELA HISTÒRICA ORIGINAL

Josep Feliu i Codina

Digitized by Google

LO RECTOR

DE

VALLFOGONA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

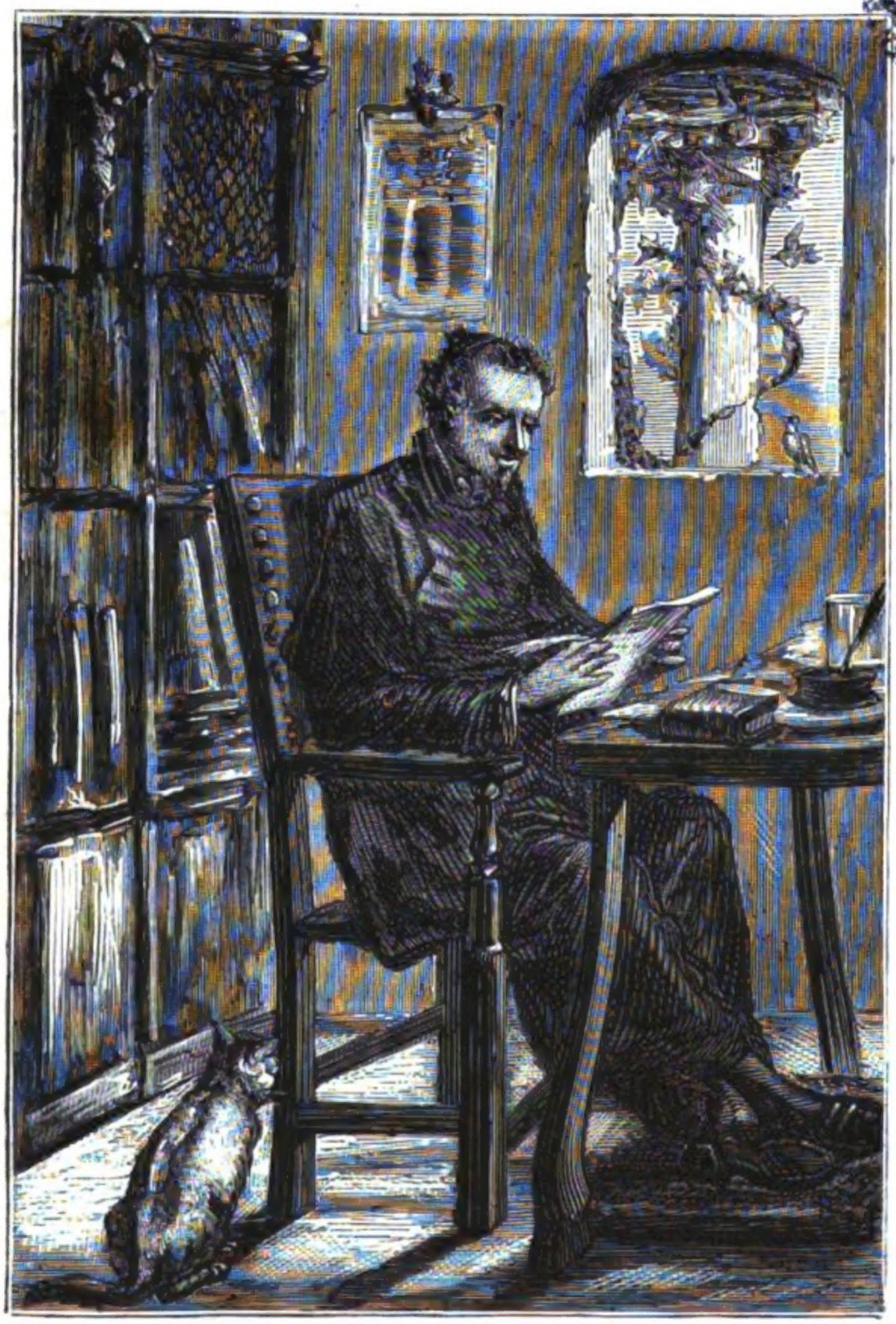

LO RECTOR DE VALLFOGONA.

Digitized by Google

JOSEPH FELIU Y CODINA.

LO RECTOR

DE

VALLFOGONA.

NOVELA HISTÓRICA ORIGINAL

IL-LUSTRADA PER

T. PADRÓ.

BARCELONA.

BIBLIOTECA CATALANA IL-LUSTRADA

DE JOAQUIM VINARDELL,

Ronda de Sant Antoni, 50.

Digitized by Google

Aquesta obra es propietat del Editor, lo qual se reserva tots los drets.

Queda fet lo dipósit que marca la lley.

BARCELONA.

IMPREMPTA D' ESPASA GERMANS Y SALVAT,

Carrer de las Córts, número 223.

Digitized by Google

LO RECTOR DE VALLFOGONA.

CAPÍTOL PRIMER.

La soletat.

En lo poble de Santa María de Vallfogona, hi havia, allá per l' any mil siscents y tants, una caseta d' humil y plascent aspecte, que s' axecava no gayre lluny de l' iglesia parroquial. Hauriau vist una blanca fatxada, en la qual s' obria un portalet rodò, tancat ab un cancell d' alsina, qu' al empenyel', feya sentir un agut soroll de picarols, semblant á un alegre cant d' aucells que refilessen pera saludar al qu' en la casa s' introduia; mès amunt del portal, y fet á un cantò de la fatxada, un balconet esquifit ab barana de fusta, per

Digitized by Google

quals llistons despintats s' enredava una passionera, arrivant ab sas flors perfumadas, á guarnir los grills esmortuits y ressechs d' un palmò, que mitx s' adressava fins á la meytat del march del balconet, pera dexarse cáurer desprès cap en fora desmayat y fent un cercle, com si anès á llansar las flors vivas qu' ab ell s' enredavan, pera sembrarne la terra de davant del portal; y finalment, axecant mès los ulls, se veyan las duas xafadas finestras de las golfas, guarnidas ab lo ramet de llorer benehit, y mès enlayre encara, la petita xemeneya llansant cap als núvols glops de fum, com anunci de la pau ditxosa que feya niu en lo raser d' aquella casa.

Interessats per sòn aspecte y ab lo cor mogut del sentiment de simpatía, hauriau preguntat á l' hostalera, ó á un pagés que s' escaiguès á passar per la bora, ó á algun baylet que per 'llí vejesseu perseguint sargantanas, ó á qualsevol que del poble semblès, quí era la persona qu' habitava aquella tranquila morada; y tots us haurian contestat ab la rialla á la boca:

—Es á casa 'l senyor rector.

Y desseguida, com estranyats de la pregunta que 'ls haviau fet, haurian seguit dientvos:

—¿Sa mercé no n' ha sentit parlar?

—Jo no,—hauria bastat que responguesseu, perque certament no us fòs conegut aquell retirat personatje.

Y llavoras us saltava lo vallfogoní ab aquesta pregunta:

—¿Qué vè de Fransa, sa mercé?

—¿Cóm es que m' ho preguntéu?

Digitized by Google

—Perque no coneix al senyor rector de Vallfogona. Es lo doctor Vicens García, qu' aquí viu ab sos parroquians, estimantse mès la nostra companya y l' amor verdader que tots li tenim, que no pas los favors y grandesas ab que de per totas parts lo convidan; perque es, per sòn saber, mòlt estimat del senyor bisbe de Girona, y ara, no fa gayre, que va tornar d' un viatje á Tarragona, cridat pe 'l Virey, y de per tot li envian

La Rectoría.

alabansas y convits; sino que no vol dexarnos, puig sab qu' ab ell estém mòlt cofoys perque en lloch mès se trova un poble que tingui un rector mès sabi y al mateix temps mès virtuòs. Ja pot sa mercé, si li plau, entrarlo á véurer, qu' á fé, á fé, se 'n gaudirá. Veurá que parla com un llibre en tot quant se li proposa, y en un moment li dirá tants acudits y sentencias, que no podrá aguantarse la rialla en los llabis, perque, á

Digitized by Google

mès de sabi, es mòlt agut, y nosaltres no hi podém topar, ja sigui al camp, ja á casa sèva, que no 'ns ne digui alguna pera ríurehi quinze dias. Mòltas vegadas lo que li acut ho espressa d' una manera que cau en vers, y si sa mercé vol sentirne, puch dirn'hi mòlts que tots los del poble sabém de cor.

Per poca estona qu' us haguesseu estat escoltant al vallfogoní, prompte hauriau vist que no era aquest sol lo qu' aprop teniau, sino qu' altres naturals del poble, sentint, al passar ó desde 'l portal de sa casa, que 's tractava del sèu senyor rector, havian anat fent rodona al vostre voltant, y ajudant al primer ab qui haviau emprés conversa, se posavan á referirvos los dits y agudesas del rector, ab qui tant joyosos estavan, y á recitarvos sos versos mès popularisats, ab tal pressa y delit, que 's treyan los uns als altres las paraulas de la boca.

Ja era cosa d'entrar á véurer á home tant celebrat. Entremhi, donchs, nosaltres, ja qu' arrivém á bon punt pera trovarlo y examinarlo á nostre gust, perque es l' hora del sol en que 'l senyor rector se queda á casa.

Desprès d' empényer lo cancell, fent voltejar las campanetas, entrém en una pessa emblanquinada, quals adornos se reduexen á un banch antich de nouera, y, damunt d' ell, una creu de fusta, negra, ficsada en la paret, entre mitx de duas estampas impresas en blanch paper. Se sent, al entrar, lo grat perfum del espígol, ab que alguna má cuidadosa sembra lo netíssim y vermellench enrajolat d' aquella casa, y passant mès

endins, se penetra en lo menjador, hont, per lo modest del moblatxe y escás adorno d' un armariet, qu' en un racò guarda 'ls adminículs de parar taula, s' endevina la vida frugal y curt regalo que en ell busca lo rector. A la dreta d' aquexa pessa, hi ha la cuyna hont, vigilant l' olla qu' al foch remuga, s' está fent feyna ab la filosa, una arrugada y encongida vella, que prou, per sas trassas, es la majordona. Y, finalment, dexant lo demès de la casa, qu' ara com ara no 'ns interessa, á l' esquerra del menjador, hi ha un bocí de corredoret pe 'l qual s' arriva á la porta de la cambra del rector. Oberta la porta, no 's pot donar quadro de major sencillesa: quatre cadiras de fusta blanca carregadas de papers y llibres, que ja no caben en las pots de la llibrería; estampas de sants á las parets; una tauleta ab cobertora de rovell, sostenint una escaparata de santa Bárbara y dos candeleros sense ciris en aquell moment; un llit de pots y banchs dins de l' arcoba, resguardada per blancas cortinas; y una taula de pí, ampla y macissa, ab un sillò darrera, propet de la finestra, en la qual hi penja la gábia en que canta alegre una cadernera, creyentse á sòn bosch retornada, ab l' ombra d' un roure vell, que cap al quarto del rector estèn sas verdas brancas, confosas ab los pámpols d' una parra que fa un march á la finestra, dexant penjar una muniò d' atapahits y daurats rahims.

Darrera de la taula, y sentat en lo sillò qu' he dit, hi havia lo rector tant estimat y celebrat de sos feligresos. Era un home de trenta sis á trenta vuit

Digitized by Google

anys, vestit ab lo balandrá negre, propi de sòn estat. Portava lo cap descobert dexant véurer sòn cabell, ni massa curt, ni tampoch massa llarch, d' un color ròs tan accentuat que tirava á roig; sa fisonomía era plascenta, sòn posat de repós y calma, sa figura bèn proporcionada. Pero lo que desde 'l primer moment cridava l' atenciò y la simpatía de qui l' observès, era sòn front espayòs y noble, altiu y sulcat per las senyals profondas de la meditaciò y 'l talent; sos ulls blaus, grossos y enfonsats, dels quals exian poderosas y ardentas miradas, com espurnas d' una flama interior; y la pronunciada sonrisa en que sos llabis se plegavan, pera donar indici de natural apacible y pensament agut.

Escribia; y á jutjar per l' abstracciò en que sòn esperit se trovava, per la pressa febrosa ab que feya córrer sa ploma, y per lo respirar anhelant que se li advertia, prou estava en tal moment sentint una d' aquellas inspiracions espontáneas y verdaderas en que 'l poeta reflecta en lo paper, los sentiments lleals é íntims que viuhen en sòn cor.

Si volém acostarnos de puntetas á la taula en que inclinat escriu, fins podrém llegir y tot lo qu' en aquell punt sa ment privilegiada está produhint. Sòn versos; es un llarch romanso que, ratlla per ratlla, va crexent sòta la ploma del poeta, com un sér vivent que poch á poch adquireix forma, alé, forsa, moviment y vida; lo paper blanch, omplintse tot seguidament de lletras, en bèn rimats versos repartidas y en cada un dels quals hi brilleja una imatge, hi bull una passiò

ó 's desborda algun pesar, sembla talment la inanimada pedra que va fent sa conversiò, sentintse infundida la llum d' inteligencia, lo foch de sentiment y la virtut poderosa del llenguatje.

La poesía qu' en aquell moment estava produhint l' inspirat poeta, se titolava La Soletat; era un cant de regositj, de fondo content, de regalada alegría qu' exhalava sòn cor, enamorat de la pau venturosa que á sòn entorn regnava; era lo saludo de l' ánima rescatada del burgit del mòn, á aquella divinitat falaguera que tant dols somni y reposada vida dòna als que van á descansar lo cap en s' amorosa falda.

¡Oh, com la festejava lo nostre poeta! ¡Oh, com la benehia! ¡Oh, com entenia en pintarla y descríurerla, fent paraulas y pensaments de la delicia, del goig, de la benhaurada gloria qu' en sòn pit esperimentava!

Acostéus', y, sense que ni ab la respiraciò distreguéu al felís solitari de sòn gustòs travall, llegiu lo que poguéu alcansar per damunt de sa inclinada espatlla.

« Puig, soletat apacible,
estich fet un rossinyol,
me regositjo en tos brassos,
tè vull cantar mil amors.

. . . . . .

¡Oh, ben haja qui 't parí,
soletat ditxosa en tot,
defensa no coneguda,
segur y regalat port!

. . . . . .

Confesso que t' acertí,
qu' es venturosa ma sort...
. . . . . .
¡Oh, qué vida regalada!
¡Oh, qué sò estat venturòs!
Prego á Dèu que ma desditxa
no 'm tregue may d' aquest lloch.»

¡Tant de bó qu' aquella quietut y retiro no haguessen sigut jamay abandonats!

Pero aquell home, qual nom solament ja feya ríurer y alegrar á tothom, era nat pera derramar llágrimas amargas, en mitx de la gatzara que sòn ingeni produhia; y plorant, y ab lo cor ple de desenganys y amarguras, era com havia de guanyar en sa terra la fama, qu' encara 'l rodeja, de festiu y bulliciòs.

Pero no disputém al bon rector, lo repós y ditxa que 'n lo punt que 'l conexém gosava; no li regatejém sas alegrías, no avansém sas afliccions. Conexémlo ara tal com se 'ns presenta, felís, regalat, sonrient, en mitx de la calma de sa rectoría, hont ha buscat refugi y defensa dels desenganys del mon, refet ditxosament de las lluytas qu' en ell ha tingut de sostenir.

CAPÍTOL II.

Un hoste.

Per sorpresa, com nosaltres hi hem entrat, caminant de puntetas y arrivant sense dir paraula, á llegir los

versos del rector, per damunt de sa espatlla, s' introduhí en la casa qu' acabém de conéxer, un monjo benedictí, qu' havia dexat á la porta de la rectoría, una mula tant plena de pols y de suor com ell mateix.

Com lo rector, abstret en lo qu' escribia, no s' adoná poch ni mòlt de la silenciosa entrada del foraster; aquest se quedá llarga estona sonrient darrera d' ell, y estirant lo coll pera seguir los versos que en lo paper anava dexant la ploma atrafagada. Quant García 's parava un moment, ab lo front apoyat en sa má esquerra, pera buscar la propia espressiò del pensament que de sòn cap brollava, lo foraster se feya un pás enrera pera no ser descobert, tornant desprès á avansarlo quant lo rector novament se posava á escríurer.

Axís presenciá secretament la producciò d' aquella poesía; axís unas voltas ansiòs, per que 's detenia la ploma, y altras, seduhit per la frescura y bellesa dels conceptes qu' anava llegint, guardá quietut y silenci, fins que 'l poeta arrivá al terme de sa composiciò, fent darrera del l' últim punt final, un rasgueig llarch y enredat, respir de satisfacció ab que celebrava lo bon desempenyo de sòn objecte.

Llavoras fòu quant lo religiòs foraster, posantli la má á la espatlla, rompè 'l silenci, dientli:

—Salut á la sábia inspiració del bon Garceni, y benhaja la musa que en tant aprofitats ocis l' acompanya.

—¡Vos, aquí!—esclamá lo rector, axecantse de sòn assiento y abrassant estretament al religiòs.

Digitized by Google

—Darrera vostre, ab prohibiciò de respirar pera no fer fugir á la musa qu' us inspirava.

—Axís, donchs, ja havéu llegit...

—Ab admiraciò y regalo. Sols me temo ara no ser bèn rebut, venint á trencar aquesta soletat que ab tan vera aficiò celebravau.

—¡Oh!—feu don Vicens, estrenyent ab carinyo la má de sòn interlocutor.—¿Quina soletat vull mès ditxosa, que la que 's trova acompanyada de l' afecte d' un verdader amich?

—¡Oh! sí,—contestá l' altre;—un amich de totas veras. Mil vegadas us ho tè jurat en sas cartas rimadas lo pastor Ocari, y altras tantas us ho jurará de paraula lo frare Joseph Barberá, qu' avuy de nou abandona 'l monestir de Santas-Creus, pera gosar un parell de dias la vostra amistat y companya.

—¿No mès qu' un parell de dias?

—Mòlts mès ne voldria mon desitj ; pero no s' estèn la llicencia que tinch, mès enllá d' aquesta semmana.

—Donchs poch temps durará la mèva alegría.

—Per ço no l' hem de pérdrer en quexas; aprofitémlo pe 'l nostre agrado.

—Parléu mòlt santament.

—Vejéu, per ara, de donarme un bon brenar, perque arrivo de mon viatje sense haver tastat res de profit. No us faltará al rebost calcom pera regalarme.

—Esperantvos á vos, hi tinch guardada una renglereta de pernils qu' us farán prova, y un vi ranci de cent anys, segons lo dit de qui me 'l regalá, que vos li

Digitized by Google

cobraréu l' estrena. Surtim al menjador, que la tia es dóna llesta.

La tia era aquella velleta pansida, que quant nosaltres hem escaldufat per la rectoría, havém vist filant prop de la llar hont bullia l' olla. Per' amanir un re-

La majordona.

sopò en quatre cops de mans, aquexa tia era la nata; de modo, qu' avisada per sòn nebot, á qui servia de majordona, no tardá ni sis Pare-nostres en presentar llest, damunt de la taula parada, lo brenar de fra Barberá.

Digitized by Google

Mentres aquest despatxava ab bon delit los millors bocins del rebost de la rectoría, sòn amich, sentat prop d' ell, continuava, ab vius estrems d' alegría, donantse la enhorabona de sa vinguda inesperada.

—Bè, home, bè,—deya, ja omplint lo got de sòn hoste, ja fentlo dosar en las diferentas viandas que presentava la majordona.—Mòlt us tinch d' agrahir la visita y 'l bon recort qu' ab ella 'm provéu tenir de mi.

—¡Oh, poch á poch!—li contestá 'l monjo.—No vull gracias que no 'm sian degudas, y 'ls favors que de vos tinch rebuts m' obligan á mi á demostrarvos aquest afecte.

—Ells fòssen verdaders y de tanta importancia com jo voldria, puig ja sabéu que us n' he demanat tal paga, que may podrá ser proporcionada á lo que ma capacitat arriva.

—¿Paga, dihéu?

—¿No us ne recordéu ja? ¡Si que l' hem feta bona! Us tinch demanat lo vostre empenyo, pera que 'ls monjos de Santas-Creus me vulgan donar una reliquia de santa Bárbara.

—¡Ah!—respongué 'l benedictí.—¿Y d' aquesta piadosa demanda, ne dihéu vos pretèndrer paga dels vostres favors personals? ¡García, sòu un home eccelent! Del encárrech que 'm recordéu, no me 'n he olvidat, y fins puch dárvosne bonas novas.

—¿Sí?—esclamá García ab vivesa y alegría.—Parléu, parléu; no me las feu gruar.

—Puch dirvos, que l' abat de Santas-Creus, conexe-

dor de la vostra devociò per la santa verge qu' heu anomenat, y del intent de proclamarla patrona d' aquest poble, m' ha ofert satisfer lo vostre desitx, donantvos una part de la reliquia qu' en lo monestir se conserva, quan se fassi la benedicciò de la capella que estéu fent edificar.

—¿Es dir, que tinch lograda ma pretensiò?—feu lo rector, satisfet.—Us ne dòno mòltas gracias. Sols me falta que 'm prometéu ser vos lo portador de la reliquia.

—Jo us ho prometo.

—Aquell será dia de regositj pera Vallfogona. Estich component una tragedia de la vida de la Santa, pera que 's representi aquell dia.

—Será cosa bona, com fèta vostra.

—¡Podéu pensar!—contestá lo rector rient.

—Pero torném al comensament de la conversa,—afegí 'l monjo.—Us parlava dels favors que m' havéu fet, y un d' ells ja sabéu en que s' enclou.

—Ja comprench ahont us dirijiu,—responguè García.—Voléu qu' us parli de la petita.

—Havéu endevinat lo mèu interés.

—A las novas que sovint us he escrit d' ella, no us puch afegir res. Se va fent una doneta, y no hi ha un sol de sos actes que no digui qu' es una bona minyona. Jo m' he aficionat per ella ab tant paternal afecte, que no hi ha dia que no la veji, y us puch dir que l' ignocent amor ab que 'm prova á cada punt sa correspondencia, es un dels consols que mès ditxosa 'm fan la vida.

—¡Pobreta!

Digitized by Google

—Desde 'l dia que váreu fermen' delicat y misteriòs depósit, creguéu que ni un punt he deixat de benehirvos, perque prop mèu váreu posarla.

—¿Me la dexariau véurer?

—Quan vos volguéu. De vos l' he rebuda, y vos manéu en quant li pertoqui... ménos en lo que sigui péndremela.

—No 's tracta d' axó per ara.

—Donchs quant volguéu, anirém á la masía hont nos la guardan.

—Desseguida; y mentres aném fent via tot xano xano, us esplicarè certas cosas pertocants á aquexa noya, que ja es hora que las sapiguéu.

La majordona portá al rector sòn barret de teula y un bastò de crossa, y com ab axó ja estava l' home á punt de marxa, surtiren ab lo monjo, de la rectoría, dirijintse cap al fons de la vall y prenent un caminet qu' atravesava per uns camps, fins á pérdres' en una fosca y regalada arbreda.

CAPÍTOL III.

La Cunilleta.

Mentres lo rector de Vallfogona y 'l monjo de Santas-Creus van fent sa via camps y boscos á travès, us esplicarè l' historia d' una noya, que per motiu li deyan la Cunilleta.

Al cap d' un any y mitx que 'l doctor Vicens Gar-

Digitized by Google

cía haguè guanyat á Vich, ab las mostras de sòn saber, la rectoría de Vallfogona, un dia 's pararen davant de la porta de sa humil y sossegada caseta, duas mulas, una montada per fra Joseph Barberá, lo monjo que ja conexém, qu' era llavoras abat del monestir de Santas-Creus, y l' altra per un mosso ab tot lo posat de llech, encara que no 'n vestia, puig qu' anava de pagès, portant ab cuidado entre sos brassos una noyeta de set ó vuit anys.

Ple García d' admiraciò per la companyía que 'l benedictí portava, interrogá á aquest pera que li espliquès semblant estranyesa, y llavoras sòn amich va parlarli axís, presentantli la noyeta:

—Us la vinch á dur, si vos me voléu fer la caritat de rebrela. Es un depósit sagrat, qu' á ningú mès del mòn puch fer ab igual confiansa qu' á vos us lo faig. Es un encárrech que m' obliga á donarvos lo cumpliment de mon religiòs ministeri. Algun dia podrè dirvos, quí es aquesta criatura y la rahò perque us la confio. Sols us dich ara, qu' en lo monestir, pe 'ls naturals motius que compendréu, no puch tenirli, ni tampoch en tots los sèus vols, perque la noya hi seria descoberta, y convè per' sa ditxa venidera y per' la salvaciò de sa ignocencia, qu' estigui amagada. Teníula aquí, protegíula, ensenyéula á ser virtuosa, y tot axó us agrahirè jo, com favor senyaladíssim, amen de que us ho pagará Nostre Senyor com caritat mòlt meritoria.

Quant l' endemá 's despedí l' abat pera tornarsen', seguit de sòn llech, al monestir de Santas-Creus, no

Digitized by Google

fòu poca la confusiò y embarás del bon García. De tot cor y sense cap suspita injuriosa per' sòn amich, acceptava lo misteriòs encárrech que d' aquest havia rebut; pero per altra part lo capficava 'l modo com daria á la noyeta, la protecciò y ensenyansa de que s' havia encarregat. No tenia á casa sèva mès persona á qui confiarla, qu' aquella tia, ja vella y un bon tros mal humorada, que li feya de majordona, y 's recelava que 'l véures' una criatura al costat no l' amohinès fins al punt d' agafarli manía y tractarla ab rigor y desafecte. Encara que no fòs axís, ¿quina ciencia, ni quin tacte podia tenir la pobra dóna, pera confiarli 'l cuidado d' un sèr tant tendre? No hi trová altre remey que péndres' ell mateix semblant encárrech, y encara que sense mès ciencia en aquest punt que la que sòn bon desitj y conexement li dictavan, se dedicá á ensenyar y protegir á la petita, ab tant delicat afecte, qu' aquesta no tardá gaire en pérdrer sòn encongiment, en dexar de anyorarse y en posar á sòn generòs protector, tot l' apassionat y viu carinyo qu' una filla professa á un pare.

Lo rector, per sa part, aná tambè prenent una aficiò entranyable á aquella tendra criatura, qu' ab sos ignoscents regositjos, omplenava d' alegría y esperit, la solitaria y quieta morada que l' havia recullida; y á mès de predicarli ab sencilla y amorosa veu, las mácsimas de virtut qu' havian de ferla felís y honrada, á mès d' ensenyarla ab tota paciencia á confegir las becerolas, l' hauriau vist á cada punt dedicantse á álguna feyna que preparava á la noya un goig ó una sorpresa.

Digitized by

Ja en lo jardí de la rectoría passava ab ella entretingudas horas, ensenyantli á fer montanyetas de sorra y regarius, agafantli papallonas, ó esplicantli lo que deya 'l verderol, cantant damunt de sos caps, en lo brancatxe d' un taronger; ja li plantava en una olleta, un esqueix de clavellina pera que lo tinguès á la finestreta del sèu dormitori, ó li feya guanyar sants y estampas aprenent qüentos y cansons; ja per fi, se l' enduya á la tarde cap al tart, á la verneda hont solia fantasiar sòn ánima de poeta, y ab lo dols entendriment que sentia al véurer còrrer per damunt l' herba, á l' alborossada petita, se trovava ab major inclinaciò y facilitat per' escríurer alguna de sas bellas poesías.

Aquest era aquell amor pur é inmaculat del qual parlá certa volta, en una carta rimada que dirijí á un sòn amich; aquesta noya, posada baix la sèva caritativa protecciò, era de qui deya:

«Qu' entre cel y terra hi ha
una noya que m' agrada,
mes sols pera ser mirada
y benehir qui la criá.

«Vull-la ab amor clerical,
que may me destorba 'l son,
y ella tambè 'm correspon
ab un amor virginal.»

Véus aquí, qu' un dia s' adoná d' una cosa que tot l' afligí, y fòu, que la noyeta, passant temps, passant temps, s' havia anat fent gran; y que, per consegüent,

no era possible que seguís vivint á la rectoría, sense que 'l rector comprometès sa neta fama de sacerdot virtuòs.

No lluny del poble 's trovava una pagesía, propia d' una honrada pubilla, dóna d' edat ja avansada, y ben volguda de tot l' entorn, que 's franquejava mòlt ab lo rector; y tenia en aquest una confiansa tant complerta, que no 's venia en la casa una cullita, ni 's feya una tallada de suros, ni 's comensava un plet, ni 's pactava una transacciò, sense que 'l senyor rector hi donguès lo sèu parer favorable.

Aquexa casa meresquè l' elecciò de García, pera portarhi á sa protegida, ja qu' allí, á mès de la seguretat en que la dexava, podia seguirla dirijint y veurela á tot' hora, cosa de que ell ja no podia privarse sense obrir un vuit en sa ecsistencia.

Parlá, donchs, ab la mestressa de la masía, y ella, —¡oy tal!—tractantse de fer un servey al senyor rector, va péndrer la noya á mans besadas, y al cap de poch temps ja l'estimava, y li feya tota classe d' agassajos, y crech que fins l' hauria fèta pubilla de tot sòn patrimoni si 'l rector li haguès demanat.

La donzella, que com mès anava mès enteniment descubria, aviat comensá á procurar que sòn travall y diligencia recompensessen á la pagesa de l' hospitalitat que li donava; y comensant á entrevenir en totas las feynas de la casa, arrivá á enténdrerlas y desempenyarlas millor que ningú; ab lo qual acabá de guanyarse la voluntat de la pubilla, que si haguès anat per ella li hauria guarnit un altar.

Axó sí; ja podia la noya estar tant atrafegada com volguès: si en aquell punt lo senyor rector passava la porta, lo travall se quedava plantat, perque lo primer era còrrer á besar la má del caritatiu protector, y després assentarse, si ell s'asseya, ó acompanyarlo si surtia á l' hort ó á la galería, y parlarhi, y esplicarli tot, y apéndrer ab atenció los sèus consells, y no móures'

Tot caminant.

d' aprop sèu, fins qu' ell, fent una determinació,—que també prou li costava,—prenia 'l barret y 'l bastò de crossa y 's despedia fins á l' endemá.

Aquexa doncella prou tenia nom; se deya Madalena. Pero passava una cosa: que com s' havia criat tota vergonyosa, y no tractava gent forastera, ni tenia ciencia de mòn, los pagesets del voltant, que sempre ronsejavan per llá á la vora, ab desitj de véurerla y

Digitized by Google

parlarhi, cridats per la nomenada de sa hermosura, may podian surtirse ab la sèva mès que de cènt en quaranta, puig ella, encara no 'n veya un, corria tota sofocada cap á amagarse; los minyons, en vista d' aquesta pòr y d' aquesta prèssa en ficarse al cau, li havian tret lo motiu de la Cunilleta, y axó tant s' aná estenent, qu' al últim ningú la conegué per res mès, y fins la mestressa de la masía la cridava mès pel motiu que no pas per sòn nom verdader.

Véus aquí qui era la Cunilleta, y lo que d' ella se sabia. Los calculs y suposicions mès ó ménos arriscats que 's feyan pera posar en clar lo mòlt que sobre d' ella s' ignorava, no us los puch esplicar perque n' hi hauria per' omplir tot un llibre, y al últim no hauriam esclarit res. Mès val qu' esperém, y mòlt será que no arrivém á descubrir lo misteri d' aquella donzella misteriosa.

Per ara ja la conexém y sabém perqué li deyan la Cunilleta.

Aquesta era la noya qu' anavan á véurer lo rector y sòn amich, quant surtiren de la rectoría.

CAPÍTOL IV.

Tot caminant.

—Us he dit, mon estimat García, que tot caminant dret á la casa que serveix de refugi á la nostra don-

Digitized by Google

zella, pensava esplicarvos certas cosas á ella pertanyents, que ja es hora de que siguin de vos conegudas.

—Ja sabéu quant vivament m' interessa tot lo qu' á n' aquesta noya pertoca, —responguè García. —Ab axó, us estimarè de cor tot lo que d' ella 'm volguéu dir.

—Vull esplicarvos quí es, lo motiu perqué us la vaig portar, y los perills que podria còrrer, ara mès que may, sino empleavau en guardarla una vigilancia suma. Sobre tot, entra ja á l' edat en que algú podria solicitarla, y convè que per' aquest cas estéu avisat y previngut.

—Parléu.

—¿Estém encara lluny de la masía?

—Encara hi tenim un quartet ben bó.

—Donchs escoltéume.

—Ab tota l' atenciò de que sòch capás. Y... prenéu ara un tó que fins m' esperugueix. Parléu desseguida.

—Vaig á ferho. Aquexa noya es la filla d' un bandoler.

—¡Qué dihéu!—esclamá García, sentintse las sanchs glassadas en las venas.

—Tinguéu calma, y anéu sentint. Ja sabéu que per desgracia de la nostra terra, tot sòn espay se trova ple de partidas armadas, que roban y saquejan tant quant poden, sent, per lo comú, insuficients las persecucions de las tropas de sa majestat. Desde la montanya, hont tenen segur refugi, baxan als plans axís

Digitized by Google

que contan poder impunement ferho, y, sols de tart en tart, algun d' aquestos malefactors cau en mans de la justicia, pera purgar sas culpas en la forca. Una de tals partidas bandoleras, fòu un dia desfeta per una forta esquadra de tropas del rey, destacada ab aquest esclusiu objecte; y los criminals que formaren aquella, moriren en sa majoría, los uns, durant la lluyta encesa y desesperada que sostingueren, y 'ls altres, penjats á las pocas horas d' haver sigut fets presoners. Los pochs que s' escaparen, tingueren d' empéndrer una fugida boja, esbarada, com la del cervo perseguit pe 'ls gossos, y buscar, ab estremats arbitres, amagatalls y disfressas que fessen pérdrer en lo mòn fins la memoria de sos noms y de sa eczistencia. Un se 'n salvá que no poguè parar, en sa frenética correguda, fins á las portas del monestir de Santas-Creus; allí caiguè defallit, aterrat, agonitzant de pahor, de cansanci y de miseria. Trucá á la porta, me 'l presentaren, perque axó passava á l' época que jo era abat del monestir, y, agenollantse á mos peus, me demaná sagrat. En sagrat ja hi estava, perque la santa casa, hont havia posat sa petjada, tenia y tè, com sabéu, la prerogativa de disputar los delinqüents á la justicia; sols podia jo negar aquell salvador amparo, al criminal qu' haguès fet sòn dany dintre de la mèva jurisdicciò. Aquell, qu' á mos peus pregava, no 's veya en semblant cas; venia fugitiu de mòlt mès lluny. Ab axó, lo sagrat li fou concedit, y se 'l ampará en lo claustre, sense que poguessen arrebassarme'l los arcabucers, que lo mèu terme jurisdiccional rondavan, ni 'l delinqüent tinguès

Digitized by Google

d' estremirse davant de la forca, que veya axecada al peu mateix del pont llevadís. Ja salvada la miserable eczistencia d' aquell infelís, vaig volguer procurar la salvaciò de la sèva ánima, y cridantlo á la mèva celda, inquirí lo sèu estat. Me feu sa relaciò; ¡era un sèr envilit, travallat per totas las malas passions que poden desfigurar lo cor del home! Va dirme, qu' ell desempenyava un ofici especial en la partida de lladres, qu' acabava de ser desfeta; que, com era lletrat, — y en efecte, de sa conversa 's desprenia que no li faltavan conexements y estudis, — lo capitá de la partida lo tenia com una mena de conseller, encarregat d' aplicar l' astucia en tots los cassos en que, pera robar, no bastava ó no 's volia emplear la forsa; que també solia cometreseli l' encárrech de dictar sentencia als cautius que la partida feya, y aquí 'm revelá qu' imposava cástichs llaugers als pobres y humils, al pas qu', ab fonda delicia, enviava á la forca á tots los grans y poderosos. Finalment, va declararme que tenia una filla á Tarragona, y que la visitava secretament, quan una conjuntura li permetia. ¡Misteris del cor del home! Aquell miserable 'm parlá de sa filla ab lo foch del amor mès pur; aquell criminal tenia en lo cor, soterrat baix lo pes d' innobles passions, lo delicat y tendre sentiment de pare. ¡Me semblá véurer lo pit d' aquell home, com una gávia de víboras, entre las quals hi aletejès, tranquil y alegre, un blanch é inofensiu colom!

La filla tenia llavoras no mès que set anys; jo vejí que la estimava entranyablement; pero ab tot, vaig

considerar aquell amor perillòs pera la pobra criatura, ja que per forsa havia d' alcansarla l' influencia dels vicis é instints maléfichs de sòn pare.

Pera satisfer la veu de ma compassiò, que 'm cridava que salvès á la pobreta á tota costa, vaig oferir al criminal refugiat, que jo li alcansaria lo perdò del rey pera que, llibre y sens temor, poguès sortir del claustre hont vivia empresonat, ab la condiciò de que m' entregaria sa filla, dexantla en mon poder fins y á tant que jo vegès esmenats sos vicis é inclinacions. Me 'n fèu promesa sagrada en lo punt de sa confessiò, y jo váreig impetrar lo perdò de sos delictes al Virey de Catalunya. Me va ser negat; pero jo, posantme ab tot empenyo en aquella empresa redentora, vaig repetir y esforsar ma peticiò, arrivant á prométrer, en cambi, l' establiment d' un cens á favor del rey, que may n' havia rebut del monestir de Santas-Creus. Ab tal promesa, lo perdò del bandoler fòu concedit, y, desde llavoras, lo monestir paga anyalment un picotí de blat al rey de Castella.

No vaig entregar al criminal lo plech de sòn perdò, fins que cumplí ell l' oferta d' entregarme sa filla. Aná á Tarragona secretament, ab medis que jo li vaig proporcionar, y 'm portá la noya, desprès de ferme prométrer que li retornaria lo dia que se 'm mostrès digne de posehirla. Llavoras va ser quan vinguí á fèrvosne confiansa, ja qu' era necessari allunyarla del monestir y fer pérdrer á sòn pare lo rastre d' ella, pera que algun dia no la robès. Véus aquí la secreta historia que volia esplicarvos.

—¿Y res mès teniu qu' afegirhi?—preguntá García, ab la veu apagada per l' ansietat y l' esglay.

—Sí,—contesta 'l monjo.—Diferentas voltas ha vingut á preguntarme per sa filla. No fa mòlts dias se 'm presentá, dihentme que 's disposava á partir cap á la India, ab la fí de guanyar honradament una fortuna per' ella; me demaná, ab llágrimas als ulls, que li permetès véurerla, pera despedirsen', y no vaig tenir cor pera negarli aquell consol. Véus aquí l' objecte de ma vinguda: acompanyar á aqueix infelís á véurer á sa filla, al cap de set anys de no haverla contemplada. Ara la prepararém pera rébrer tal visita, y demá aquesta 's verificará.

—¿Y no teméu,—observá 'l rector ab desfici,—qu' una volta sápiga 'l lloch hont la tenim amagada, intenti robarla, y sepulti á exa cándida criatura en la corrent de sas aventuras culpables?

—No abrigo semblant temor, perque ell sab que la forca en que devia morir, encara está alsada, y no 's necessita per' enviarli sino que 'l monestir negui al rey lo cens que s' establí en recompensa de sòn perdò. ¿No vos sembla forta assegurança?

—Ho es, en efecte,—responguè 'l rector,—y ab ella 'm tranquiliséu.

Ja arrivavan davant de l' era de la masía hont habitava la Cunilleta, y com aquesta s' encaminava desde la porta á rébrels, ab brincos d' alegría, y la mestressa, no tant llaugera, també havia surtit fent signos de bèn vinguda; allí pararen los dos amichs sa conversa, donaren á besar sas mans á la donzella, y al cap d'

una estona, tot contemplantse la divina hermosura de l' ignocenta filla del bandoler, ja 's trovavan sentats á la fresca, prenent la xicra de xocolata ab torrada, que la mestressa 'ls havia fet servir.

CAPÍTOL V.

Lo del rocí.

Quan lo doctor García y l' antich abat de Santas-Creus hagueren fet lo cumpliment de tastar aquell obsequi, se feren ab la noya cap á un costat de la plasseta, que formava lo terreno de davant de la masía, y després de prepararla, com era necessari, pera l' inesperada nova de que 'l monjo li era portador, acabaren per dirli, no sense que la pobre Cunilleta, plena de sorpresa y espant, fes vana per complert tota l' anterior preparaciò.

Entre los recorts llunyadans y esmortuits de sa mès tendra infantesa, hi havia, segons manifestá, los d' un home y una dóna als quins li semblava que deya pare y mare; mes tambè 's recordava de que aquell home li produhia una pòr supersticiosa, y de que la dóna havia mort sense dedicarli 'ls amants cuidados, que mès tart havia trovat á casa 'l senyor rector.

Axís, donchs, mès esbarada qu' enternida se prepará á rébrer la visita que 'l monjo benedictí li anunciava, y sols per' obehir, com sempre ho feya al peu

Digitized by Google

de la lletra, las eczortacions de sòn estimat benefactor, amaní paraulas amorosas y sonrisas plascentas per' aquell home que l' endemá havia d' anarhi á donarli 'l nom de filla.

Tota enguniosa y pensativa 's quedá la pobre Madaleneta, y 'ls que tal trasmudaciò havian anat á causarli, se 'n despediren pera tornarsen' al poble y recullirse en la rectoría, puig ja era hora: lo sol casi acabava d' en-

Lo de cavall.

fonsarse darrera de las serras que rodejan lo terme de Vallfogona, y no mès quedava á Ponent una claritat esblanqueida que sols llaujerament il-luminava la terra.

Contemplant silenciosos aquest defalliment del dia en los brassos de la nit, anavan de tornada lo monjo y lo rector. Aquest sentia barrejarse en sòn esperit lo melancólich plaher d' aquella contemplaciò y la tristesa del descubriment que respectiu á sa protegida

Digitized by Google

acabava de fer, y caminant, caminant anava tot capficat, quant de prompte sos ulls brillaren vivament ab una estranya y esfarehida mirada, sos peus se pararen en sech, y sa boca pronunciá, en un crit mitx sofocat, aquestas paraulas:

—¡En Rocamor!

—¿Qué teniu?—li preguntá sòn amich, sorprés d' aquella suptada mudansa.

—¡En Rocamor, á Vallfogona!—proseguí García, sense móures' d' allí hont s' havia quedat clavat.

—¿Qué us passa?—novament preguntá 'l benedictí.—¿Quina sorpresa es aquesta? ¿Qu' es lo qu' us la ocasiona?...

—Aquell home,—diguè García, ja un xich mès reposat.

—¿Quin?—reposá 'l monjo.—Jo no 'n veig cap.

—Allí,—afegí 'l rector.—A dalt, al camí.

Y senyalant al cim del turonet á qual peu se trovavan, feu véurer á fra Barberá, un home que 's dirijia á la poblaciò, montat en un rocí de mala estampa.

—¿Conexéu á aquell home?—diguè ab estranyesa fra Barberá.

—¡Que si 'l conech! ¡Per mi us pot respóndrer la conmociò que m' ha causat lo véurel'! ¡Si 'l conech! ¡Massa! Ja m' havia olvidat d' ell, ja no 'm recordava ni de sa ecsistencia. ¿Quina mala estrella me 'l torna á presentar? Creguéu que ja tremolo, perque aqueix home sempre pera mi ha sigut missatjer de desventuras.

—Pero ¿es veritat? ¿No ecsageréu?

Digitized by

—Vull esplicarvosho. Escoltéu quins recorts desperta en mi aqueix home.

Lo que montava 'l rocí anava acostantse al poble, y mentres axís poch á poch desaparexia de la vista dels qu' ab ella 'l seguian desde l' arbreda, lo rector de Vallfogona feya al monjo de Santas-Creus, la següent relació.

CAPÍTOL VI.

Lo de peu y lo de cavall.

—«Aqueix home es l' encarnació de l' Enveja, que 'm persegueix desde que vaig donar lo primer pas en lo mòn, y que m' obligá á refugiarme en la rectoría d' aquest lloch desconegut, pera salvar mas escassas ilusions y la pau de la mèva vida.

»Vaig surtir alegre y esperansat de Tortosa, ma ciutat nativa, pera dirijirme á Lleyda á seguir los estudis pe 'ls que 'm sentia ab vocació declarada. Los mèus pobres pares, ab tot y que no 'ls sobrava la hisenda, feren un esfors pera que no tinguès de fer mon viatje á peu; desprès de ben regatejada, me llogaren una mula de la reata d' un traginer, y montant en ella y guiat per aquest, vareig atravessar la rica y florida comarca del Priorat, regalant mos ulls y mon esperit ab los variats paisatjes d' aquella travessía, qu' ab tot y no oferirme cap cosa que notable fòs, me semblá mès

Digitized by Google

accidentada que la dels pelegrins que van á la Terra Santa.

»Fent parada al hostal de Vimbodí, vaig véurer, per primera vegada, á un home contrafet y de grosseras faccions, que menjava, ó, per millor dirho, devorava un plat de pitansa, arrimat á una taula vella y negra del hostal. Ara us esplico cosas en que llavoras apénas me vaig ficsar. Aquell viatjer era jove, encara que la desproporciò y la rudesa de sòn rostre lo feyan semblar de mès anys; tenia las espatllas tant carregadas que 's podia ab propietat dirli geperut, y com sa estatura no pujava gaire y mostrava al mateix temps una corpulencia y groxaria eczajeradas, resultava un aspecte axaparrat y poch atractiu, que 'l feya ser desagradable á primera vista.

»Aquell home contrafet era aquest qu' ara acaba de passar pe 'l camí de Vallfogona.

»Mentres jo comensava á despatxar lo dinar qu' en l' hostal m' havian servit, ell s' axecá, prenguè sòn sarronet de viatje, y torná á repéndrer sòn camí. Anava á peu, y com lo sol del estiu queya aplanat damunt de la carretera, lo cansanci y la fatiga l' obligavan á fer sa via ab mòlta pausa; axís es, que quant, tornat jo á pujar en ma mula, vaig empéndrer de nou la marxa, acompanyat del traginer y sa reata, poch vaig tardar en avansar al desconegut caminant, dexantlo tant endarrera qu' en un moment lo vaig pérdrer de vista.

»Aquell pas se repetí diferentas vegadas durant lo mèu viatje, sense que jo hi fes mès atenciò que la que merexia un incident tant sencill y ordinari. En

Digitized by Google

tots los hostals del camí, hont me parava ab l' objecte de esmorsarhi, dinarhi ó ferhi nit, jo veya entrar al contrafet, mort de fatiga, desprès d' una llarga estona de ma arribada; partia sempre avans que jo, y al cap de poch jo tornava á péndrerli la ventatja.

»Véus aquí, per quin fet tant natural, vaig guanyarme un enemich pera tota la vida.

»Quant aquell home arrivá á Lleyda, jo ja hi era feya unas quantas horas, havent contret conexement ab los estudiants que tenian de ser mos companys d' aula. Lo contrafet també 's dirigia á n' aquella ciutat pera seguirhi estudis; buscá, com jo vaig fer, amistat ab los estudiants, y veyent un grupo d' aquestos, qu' era justament lo que m' havia donat á mi aculliment, davant del convent de Sant Francesch, en qual portal s' estava repartint la sopa, s' hi acostá ab posat que 'm pareguè sobradament humil y respectuòs, y 'ns oferí á tots, los sèus serveys y 'l sèu afecte, donantse'ns á conéxer com futur condexeble. Va estrényer la mèva má, com la de tots los demès, y no 'm doná á compéndrer cap mena de rencorosa prevenciò; pero he sapigut, mòlt desprès, que mentres jo 'm distreya, contemplant l' animat aspecte de la pobrissalla recullint la sopa, ell parlá de mi, ab alguns dels estudiants, en aquestos termes:

»—¡Aqueix roig ha sigut la mèva desesperaciò durant tot lo camí! Ell, á cavall, viatjava descansat y ab tot regalo, mentres jo anava esbufegant y mort de fatiga. Arrivava als hostals avans que jo, ne surtia mès tart, y, al cap de poca estona, ja 'l veya passar per mon

costat dexantme endarrera. Tot lo camí l' he vist lluny, duhentme gran ventatja, y no podentlo may aconseguir, encara que m' ho proposava. Desde la vall enfonzada lo distingia dalt, en la cim; desde la cim, hont jo sense alé arrivava, ja 'l veya á n' ell en lo fons de la vall; sempre avansant, sempre avansant, com la sombra de mon desitj; com una befa contínua de mon anhel.

»Desde tal dia, amich mèu, aquell home y jo varem ser, per sempre mès, lo viatjer de peu y lo de cavall.

»Tot quant me succehia, era motiu pera que s' avivès lo foch d' aquella enveja. Lo bon afecte dels companys; la complascencia ab que celebravan los acudits que jo tenia; los triunfos que conseguí en las aulas; la protecciò d' alguns nobles amichs, que m' ajudaren á véncer las dificultats de ma pobresa; l' acceptaciò de mos pobres versos; tot desesperava y enardia á aquell fer enemich, que sols parexia tenir ulls pera considerar ma fortuna y sentiment pera malehirla.

»Llavors comensá la empenyada persecuciò, llavors la tenebrosa lluyta, quals afectes jo seguidament sentia y plorava, sense que poguès may atinar en sa causa y origen verdaders.

»No us vull contar, una per una, las calumnias que sobre mon cap plogueren. Cada dia perdia un amich, cada dia mos nobles protectors m' acusavan d' alguna ingratitut; á cada pas se 'm tancava una porta, m' era negat un saludo, ó sufria algun no merescut desdeny. Jo, atribulat, me justificava; y en breu conseguia pro-

var á tothom la falsetat de las ofensas ó errors que se m' atribuian; pero la traydora astucia que 'm feya guerra, sempre trovava una nova desventura pera llansar á mon pas, l' endemá mateix d' una victoria.

»Aquell home, no obstant, podia haver brillat per sa inteligencia, si ma fortuna no li haguès fet pérdrer tota idea de la sèva; hi hauria hagut aplausos y victorias pe 'l sèu talent. Pero no pensava mès qu' en mi, no 's proposava altres empresas que las matexas que jo acometia, no sentia anhel ni forsas mès que pera ser mon rival, y jo tenia sempre la desgracia, sí, la verdadera desgracia de dexarlo vensut.

»Quan acabárem los estudis, ell no 'm dexá. Va seguirme á Barcelona, y allí, olvidant, ab tal de seguirme, lo millor empleo que podia donar á sòn saber, entrá de majordom á casa 'l marqués d' Aytona, sols perque jo hi havia estat rebut de secretari, y guiat no mès per l' intent pervers de ferme pérdrer los favors d' aquell personatje.

»Vos sabéu, qu' en los principis de ma carrera, no m' inclinava la vocaciò eclesiástica que desprès he seguit. Donchs heu de saber que la deguí á una profonda desventura, que m' ocasioná aquell implacable perseguidor, á una ferida que, per llarch temps, feu sagnar lo mèu cor, y que 'm portá al peu del altar de Dèu, á buscar lo consol y l' olvit, pera terme de ma desesperaciò.

»Escoltéu axó com va ser.»

CAPÍTOL VII.

Jacinta.

Lo rector continuá:

«Vaig enamorarme cegament d' una donzella que 's deya Jacinta.

»No tinch de dirvos qu' en Rocamor, (aquest era 'l nom d' aquell que m' envejava), al cap de mòlts pochs dias, se declarava mon rival.

»Junts nos trovavam rondant las finestras de la casa de la donzella, junts anavam seguint sas petjadas, sempre que de sa casa sortia per' anar á l' iglesia; y com sempre eran pera mi sas miradas y sas sonrisas, jo veya lo despit de l' altre amant declararse en mil gestos d' impaciencia y de coratje, y en sos ulls llegia terribles anuncis de la venjansa que, cautelosament, com sempre, 'm preparava.

»Jacinta era hermosa com la llum del dia, y us juro que lo puríssim amor ab que l' estimava, ha sigut l' únich sentiment enamorat que mon cor ha conegut. Ni avans ni desprès he tornat á véurer en cap dóna, lo goig, la ventura, l' ambiciò de tota ma vida. Mil amors he cantat, mil hermosuras han enaltit mos versos, allá en aquells bons temps de perpétua alegría, quan la beca d' estudiant disculpava totas las picardías y convidava á ferne; pero jamay he sentit aquell respecte

Digitized

barrejat ab aficiò y deliri, qu' es propi del amor cast y verdader, sino llavoras que 'ls ulls hermosíssims de Jacinta 'm clauficaren lo cor.

»Era órfana d' un capitá mort á Flandes; no tenia parents que 's cuidessen d' ella, y vivia á Barcelona, acompanyada d' una vella y un escuder, guardant en sa

La sopa.

casa tant honesta y estreta clausura, com si estiguès en un convent. No surtia mès que per' anar á la iglesia.

»Ja us he dit que jo havia conseguit pera mon pur amor, lo premi de sas miradas; animat per esta distinciò, vaig gosar acostarme un dia á la vella que la servia, y, fentla missatjera de mos prechs enamorats y de mas nobles intencions. conseguí una cita á la rexa, desprès d' aquella un' altra, y per fí, escoltar de 'ls

Digitized by Google

llavis de ma estimada, la pura y noble promesa de ser ma esposa.

»Ab lo dret de sòn futur espós, y la confiansa que l' inspirava mon tracte digne, sever y comedit, váreig penetrar en sa casa, y allí la veya cada vespre, desprès que lo marqués d' Aytona me dexava llibre de mòs debers, y fins al toch d' oraciò m' era permés contemplar la bellesa y sentir la dolsa veu de ma estimada.

»Cada vespre, durant lo moment, que, desprès d' haver trucat, tenia d' esperarme fins que la vella m' obria la porta, jo veya al fons del carrer, la cara repugnant d' en Rocamor, il-luminada per la roja y oscilant claror de las graellas de ferro de la cantonada. No us podéu figurar una espressiò mès terrible que la d' aquella fisonomía, contreta per l' ira devoradora de l' enveja; la llum qu' en ella 's reflectava, semblava llum propia é infernal, que dintre d' aquell miserable cremès. Era una espantosa apariciò; era la desventura vetllant á las portas d' aquell paradís, com anunciantme la negra llacuna d' infortunis que tenia d' atravessar, pera poder véurerm' content en la florida ribera de mos amors.

»No tem, ni s' espanta lo cor jove esperansat, y per ço may vaig mirar, sino ab indiferencia, aquella figura diabólica que m' espiava.

»Passaren dias de gloriòs enamorament, que no us dech descríurer, ni á mi mateix m' es lícit recordar. Mon senyor, lo marqués d' Aytona, sabia ja lo mèu honrat projecte de matrimoni, y sols esperavam ab ma

Digitized by Google

aymada, que 's cumplissen las promesas de nous beneficis, qu' aquell protector mèu m' havia fet, pera coronar la nostra ditxa donantnos las mans al devant del altar.

»Mes ¡ay! Avans qu' aquest anhel se cumplís, avans qu' arrivessem á regositjarnos en brassos de la felicitat, que de tan aprop nos sonreya, ocorreguè lo succès terrible que 'ns separá per sempre, dexantme á mi ab lo cor fet engrunas, y posehit de tant negre é incalmable desespero, que no sè com no 'm vaig tornar boig.

»Escoltéu.»

CAPÍTOL VIII.

La traiciò.

Ab veu mès agitada y ab tristesa mès profonda, lo rector de Vallfogona seguia cavant en la fossa de sos olvidats dolors, pera ferlos conéxer á sòn amich, que, silenciòs, ple d' interés, se 'l escoltava.

Havian arrivat al terme de la verneda, qu' á la bora de la riera del poble s' estenia, y allí 's detinguè 'l rector per' acabar sa confidencia, com si desitjès qu' entre las ombras espesas d' aquell lloch, quedessen amagadas las infaustas memorias que despertava.

Y la fosca de la nit ja anava poch á poch arrivant, y allá, en lo fons de las montanyas, se veya agonitzar la darrera flama del sol ponent, com la claror d'

una llántia moribunda que dòna sas últimas bategadas.

Los aucells, cantavan despedintse del dia, avans d' ajocarse en sòn niu.

Lo rector seguia dihent:

—«No regnava en torn mèu sino la calma y lo plaher; aquella figura perseguidora, de mon enemich, havia desaparescut, y, per llarch espay de temps, la foguera del carrer no me la mostrá mentres esperava que 's obrís la porta de ma estimada.

»Jo, que no 'm havia corretjit de ma costum de confiar cegament en tot y en tothom, me donguí l' enhorabona de la desapariciò de mon rival, y 'm vaig fer l' ilusiò de que, veyentse desdenyat, me cedia llibre lo camp que fins allavoras m' havia disputat.

»¡No era axís! No era sino qu' aquell esperit destructor s' havia soterrat en las tenebras, pera preparar sos intents condemnats.

»Al cap de pochs dias va tornar á aparéxer; no anava sol. L' acompanyava un home de bona presencia, d' esbelta figura y continent distingit: duya un feltre d' alas mòlt amplas, una de las quals se doblegava airosament, dexant sortir una pintada ploma que 's gronxava en l' ayre ab lo tontoll graciòs del moviment cortesá; s' embossava en una gran capa de color de grana, y per devall d' ella, se veya brillar la virolla daurada d' una vayna tirada ab distinciò cap endarrera.

»Jacinta m' esplicá qui era aquell nou company de mon enemich. Era un noble, qual nom ignorava, que

Digitized by

duas ó tres voltas l' havia seguida á l' iglesia, dirijintli atrevidas frases de galanteig. Era un nou cautiu de sa hermosura. Pero ¿cóm feya tant bona amistat ab l' altre rival? ¡Oh! massa tart, per desgracia mèva, vaig véurer esclarit aquell misteri.

»Segur de l' amor de Jacinta, no va desvetllarme l' apariciò d' aquell noble enamorat. Un vespre que, com de costum, me dirijia á la casa de ma aymada, vaig véurer, separat de la claror de las graellas, un grupo format per lo cavaller, en Rocamor y una tercera persona que 'm semblá la vella criada de ma promesa; no vaig participarho á aquesta, pero interrogant jo sol á la vella, qu' havia entrat en la casa gayre bè darrera mèu, me diguè, sense cap confusiò, ó al ménos sense que jo la notès, qu' havent sortit un moment pera certa diligencia de la casa, dos homes l' havian empresa per' oferirli una bossa, si donava una carta d' amor á sa mestressa, y qu' ella 'ls havia desenganyat.

»Pochs dias desprès d' axó, l' escuder que servia á Jacinta, partí á un viatje, que feya tot sovint, pera cobrar l' escassa renda ab que aquella 's mantenia.

»L' endemá fòu lo dia de ma desgracia.

»Vaig trucar á la porta de casa ma promesa, y no van respóndrer, ni 'm van obrir. Repetí los truchs ab forsa y ab insistencia; ningú venia. ¿Qué passava? Un gel mortal me correguè per las venas, y fins mon bras perdia la forsa pera seguir trucant.

»Morint d' engunia y veyent que lo silenci de la mort era la sola resposta á ma impaciencia, vaig volguer llansar un crit de:

»—¡Jacinta!...

»Pero lo crit fòu un só enrogullat, que peresquè avans d' arrivar als llavis, perque, en aquell mateix instant, vaig sentirne sonar un altre dins de la casa.

»Era indispensable entrarhi; vaig voltar per darrera del edifici, cap á la part hont queya lo reduhit hortet qu' aquest tenia, y, no sè cóm, ni ab quinas forsas, vaig saltar la paret del hort y, atravessantlo rápidament, váreig ficarme á la casa.

» Estava sola y fòsca: jo anava per entre las tenebras ab las mans estesas, quan vaig topar ab un cós humá, que seguia tambè ab precauciò una marxa contraria de la mèva. Al sentirme 'prop aquell home, no vaig pensar mès qu' en detenirlo, y per ço, subjectantlo per lo bras qu' al estirar lo mèu vaig trovarli, y atrayentlo cap á mi, vaig tirarme damunt d' ell, y abrassarlo desseguida ab tota forsa pera tirarlo á terra. Al instant, per lo tacte que 'm descubria las sinuositats del cos de mon adversari, vaig conéxer qu' aquest era 'n Rocamor.

»No podia ferlo cáurer ab tot y mos esforsos, y pochs segons hi havia qu' ell y jo lluytavam sense véure'ns, quan un esclam desgarrador de Jacinta cridant socorro, me feu despéndrer de mon enemich, pera còrrer cap á la cambra d' aquella, mentres ell sortia al hort, sens dupte per' escaparse saltant la paret.

»Al arrivar davant de la cambra de Jacinta, vaig véurer una ratlla de llum, que sortia per sòta la porta, y vaig sentir un altre crit. Correguí á aquella porta, estava tancada per dins; jo anava á esbotzarla de-

Digitized by

sesperat... En aquell punt se girá la clau y la porta s' obrí.

»Una veu... ¡la de ma estimada! soná prop de ma orella, y aquella veu, ferintme 'l rostre ab la perfumada alé que l' acompayava, me diguè aquest insult:

»—¡Miserable!

»Vaig alsar los ulls; Jacinta estava davant mèu, escabellada, groga, fatigosa y descomposat lo vestit. Me mirava, y, ab l' encés llenguatje de sos ulls, me repetia, reforsava, multiplicava l' insult terrible que 'm havia llansat.

»—¡Jacinta!—vaig cridar jo suplicant, confòs, sense compéndrer lo que motivava aquella duríssima rebuda.

»Ella axecá sòn bras y, ab orgull, ab feresa, ab amenassa, diguè:

»—¡A fora tots dos!

»¡Jo no ho havia vist encara, perque sols havia mirat á Jacinta! A la cambra eram dos homes. En un racò, tot cobert per la sombra, hi havia 'l cavaller que jo havia vist, dias avans, acompanyant á n' en Rocamor.

»S' adelantá, primer que ma gran turbaciò 'm permetés dirli res, y, dirijintsem' á mi, pronunciá, ab sanch freda, aquestas paraulas:

»—L' estratagema no 'ns ha surtit bè, pero vos hi heu fet lo qu' heu pogut. Teniu.

»Me tirá als peus una bossa de diners, s' embolicá en sa capa, y sortí tranquilament de la cambra y de la casa.

Digitized by Google

»Jo estava fret com un mort. Maquinalment y sense darmen' compte, vaig mirar al cavaller mentres surtia. No duya sa capa de grana; la duya negra, com la que jo solia dur. No lluhia sòn feltre cendròs ab l' airosa ploma; se cobria ab feltre negre y sense adorno, com lo que á mi m' acostumava á cobrir.

»Quan haguè surtit, sense que jo tinguès pensament ni acciò pera detenirlo, vaig mirar la bossa qu' á mos peus quedava, voltada d' algunas monedas d' or qu' al cáurer n' havian surtit rodolant.

»—¿Qué vol dir?—vaig poguer al últim pronunciar, mirant á Jacinta.

»Aquesta cullí la bossa, y allargántmela, ab aire despreciatiu, me diguè:

»—Vol dir qu' ets un infame, y que aquí tens lo preu d' haverho sigut. Tè; cóbrat' ab aquest or.

»—¿Qué dius, Jacinta?—vaig esclamar desesperat.

»Y ella, cobrintme de dalt á baix ab una terrible mirada de despreci, me parlá axís:

»—¡Has venut lo mèu amor! ¡Per una bossa de diners, has cedit lo pas á aqueix home, que venia á deshonrarme, li has dexat lo tèu vestit y li has fet obrir la porta de casa mèva, mentres tu protegias, aquí fora, sòn vil projecte! ¡Vèsten', ets un miserable!

»—¡Oh!—vaig cridar, sentint que 'l cap se 'm abrusava.—¡Axó créus tu de mi, Jacinta mèva! ¡Tu, mon puríssim é inmaculat amor!... ¡Tu, ma adorada verge, ma escullida esposa! ¡No!. Es una traydoría forjada pe 'ls enemichs de la nostra ditxa. Jo he vingut sol á trucar á la porta de ta casa; jo he sentit ton crit desde

Digitized by Google

'l carrer, y he corregut á saltar per la paret del hort, per' ausiliarte en lo que 't passès.

»—¡Sí!—diguè ella ab sonrisa irónica y despreciativa.—¡Per' axó has donat cap mostra de ton desitj, per' axó has fet cap esfors per' assistirme, fins que jo matexa he obert aquesta porta! ¡Per' axó t' has llan-

En Rocamor.

sat, furiòs, contra l' home qu' has trovat aquí, robante á ta estimada!

»¡Axó era cert, pobre de mi! La terrible sorpresa d' aquell insult que Jacinta m' havia llansat al obrir la porta, lo inesplicable y esglayant de l' escena qu' á ma vista s' havia ofert, m' havian dexat, com us he dit, inmóvil y fret lo mateix qu' un cadavre. ¡Aquell

Digitized by Google

esglayament era, als ulls de Jacinta, una rahò poderosa pera créurer en la vilesa de que 'l mal cavaller m' havia acusat!

»Ella prosseguí ab sa sonrisa, que 'm crucificava:

»—¡Si tot m' ho ha dit lo noble que t' ha comprat! ¡Si tot, per altra part, me comprova lo tèu crim! Ma criada ha sentit ta veu, quant ha vingut á buscarme la clau per' obrirte; si tu no haguesses respost, no hauria pas obert. ¡Si al mirar per la rexeta, ha conegut ton trajo, qu' has cambiat ab lo del cavaller, pera que poguès entrar fins aquí sense que la criada 'n sospitès!

»—¡Qué jo he cambiat ab ell, lo trajo!—vaig esclamar, creyentme que trovava una prova salvadora.

»—¿Y donchs, quin trajo dús?

»Vaig mirar la roba que 'm cobria. ¡Ay de mi! Un' altra apariencia acusadora. No vestia mon trajo modest y negre de costum. Duya ropilla y calsas de vistosos colors, duya espasa ab virolla daurada, duya capa de grana, duya feltre ab ploma. Aquell dia lo marqués d' Aytona m' havia fet present d' un trajo de festa, y jo havia volgut estrenarlo pera presentarme á ma estimada.

»—¡Jacinta!—vaig cridar.—¡No creguis en cap d' aquestas fatals apariencias! Jo no t' he venut; jo res sabia d' aquesta maquinaciò espantosa. ¡Míram', sòch ton amant! ¡Aquell que 't respecta, aquell que t' adora, aquell que no tè en la terra mès tresor que ton afecte, ni mès anhel, ni mès esperansa!

»—¡Ets un infame!—anava repetint ella.

»—¡Escóltam'!—jo vaig seguir.—Lo mòn enter pot

ser culpable d' aqueix delicte, avans que jo. Un' altre es qui t' ha venut: ¡l' escuder!...

»—Es fora,—responguè ella fredament.

»—Donchs ta criada; aquexa vella traidora, qu' ha obert la porta, finginte que jo era qui trucava...

»—¡Oh!—interrompè Jacinta.—També ab ella he pensat avans d' acusart' á tu, perque he volgut buscar rahons pera no despreciarte; pero ¿y la evidencia qu' he estat veyent? ¿Y lo que 'l cavaller m' ha descobert? ¿Y l' haver tancat en sa cambra á la pobre vella, pera que no 'm poguès assistir? ¿Era axó necessari, sent ella qui ab lo noble s' avenia? ¿Y ton temor davant del cavaller? ¿Y la bossa, qu' ha tirat á tos peus? ¿Y las paraulas que t' ha dirijit? ¿Y aqueix trajo, que jamay havias portat? ¿Y aquexa capa de grana? ¿Y aqueix feltre que li has cambiat pe 'l tèu? ¡Vès, vès! ¡M' has destrossat lo cor, m' has atravessat l' ánima! ¡T' aborrexo! ¡No 'ns veurém may mès! ¡Has faltat indigna y cobardament á la cega confiansa de mon amor!... ¡Y tant que jo t' estimava!...

»Saltaren, al dir axó, dos dolls de llágrimas de sos ulls, fins llavoras ruents d' indignaciò.

»—¡Jacinta!—vaig dir, estenent cap á n' ella mas mans creuhadas, y esperant encara convéncerla de ma ignocencia.

»—No ploro per ton amor perdut,—continuá ella axecant lo cap, orgullosa.—No ploro per mas ilusions malhauradas... Ploro la flaquesa d' haver estimat á un vil com ets tu; la ceguetat de no descobrir la baxesa despreciable d' aqueix cor corromput.

Digitized by Google

»Jo plorava també, sentintla; derramava llágrimas amarguíssimas y abundants, com si espremès lo desconsol que m' omplenava 'l pit; pero quan vaig sentir las últimas paraulas de Jacinta, quan me vaig véurer d' aquell modo jutjat, despreciat, aborrit, jo no sè quina vigorosa energía m' entrá de prompte. Una ferma y sonrisenta esperansa de justificarme, produhida per la necessitat y l' afany mateix que tenia de ferho, brillá de supte á mos ulls, y vaig dir á Jacinta, casi ab alegría y ab una seguretat que li inspirá involuntaria confiansa:

»—Espèrat. Jo farè brillar ma ignocencia. ¡Espèrat, no arrenquis encara de ton cor, l' imatje mèva qu' hi tens grabada! Jo 't perdonarè la llaugeresa ab que has duptat de mi, de ton amant. Desentranyarè aquest misteri terrible. Jo, en aquest' hora de nit, farè exir lo sol pera que ompleni de raigs esplendents la fosquedat d' aquestas tenebras. Vina.

»—¿Qué vols fer?—me preguntá ella, ab aquella sombra de confiansa, qu' us he dit.

»—Primer de tot interrogar á ta criada. No duptis qu' ella es l' infame, que s' ha venut pera trahirnos.

»Ella moguè 'l cap incredulament.

»—¡Oh, espèrat'!—vaig seguir jo.—¿Ahont es?

»—En sa cambra, tancada. M' ho ha dit lo cavaller, perque no contès ab sòn aussili, quant l' he cridada al véurem' sorpresa.

»—Es un engany, una ficciò, pera millor mentir. ¡Vina!

»Prenguí lo llum que damunt d' una taula 'ns feya claror, y agafant ab l' altra má la de l' indignada donzella, vaig durla al fons d' un passadís, hont hi havia l' apartament de la criada.

» La porta estava tancada ab clau, aquesta no era al pany, y á dins se sentian los llastimosos gemèchs de la vella.

» —¡No hi ha la clau!— diguí jo, donant á la porta un cop de peu.

» Vaig sentir un só gutural que feu Jacinta, sofocant una sarcástica rialla; me la vaig mirar, y sonreya, ab la vista baxa cap á mon cinturon.

»— ¡La clau!—me diguè ab veu gelada.— T' has descuidat d' amagarla.

»—¿Qué dius?

»—La clau, aquí la tens.

» Vaig abaxar los ulls cap al mèu cinturon, qu' ella ab sòn dit me signava. ¡Hi tenia subjecta una clau! ¿Cóm l' hi tenia? No m' ho esplicava, pero jo, aterrorizat, l' hi veya; y mon esbarament, ma locura arrivá á sòn terme, quan aquella clau, présa per la má de la donzella, fòu aplicada al pany é hi entrá justament, provant 'ser en efecte la del quarto de la criada.

»¡Aquella nit los prodigis se repetian, per' acusarme y omplirme de confusions!

»Me veya aclaparat per tantas provas acumuladas; no podia eximme del manyòs filat en que m' havian prés. Aquella última demostraciò de ma culpa parexia tant convincent é irrebatible, que fins m' avergonyí com si haguès sigut verdader culpable; un núvol ne-

Digitized by Google

gre passá per davant dels mèus ulls, lo mèu judici s' enfosquí del tot, y no sè si en aquell instant vaig parlar, ó qué vaig fer. No sè sino qu' al cap de poca estona, un aire fresch me retorná 'l sentit, que percibí que 'm dexava una má que agafada tenia la mèva, y que sentí lo soroll d' una porta que 's tancava.

»Vaig alsar la vista; me trovava davant de la porta de Jacinta.

»¡Oh desconsol! M' havian tret ignominiosament d' aquella casa, culpat d' haver venut mon amor qu' era ma vida, ma Jacinta qu' era ma gloria, y aquella puresa, aquella honra, aquella castedat qu' eran ma religiò.

»Un ángel, com lo del Paradís armat ab una espasa de foch, me tancava las portas de ma somiada felicitat.

»¡Jacinta 'm despreciava! No hi havia pera mi desventura major.

CAPÍTOL IX.

Lo vot.

»Dèu va volguer salvarme de la terrible malaltía, qu' aquella nit matexa m' estenguè en lo llit. Al desaparéxer mon deliri,—tant durader, que cregueren los que 'm cuidavan qu' era locura definitiva,—me semblá que 'm despertava en un desert; no hi havia en torn mèu res que 'm poguès pláurer, res que 'm

Digitized by

donguès repós, res que embellís la seca y despullada planuria de ma desesperada eczistencia.

»Sense Jacinta, ¿qu' era 'l víurer? Despreciat, escupit per ella, ¿qué valian gloria y honors? Tals foren los desconsolats pensaments que 'm rodejaren durant ma convalescencia: tristos aucells de negres alas, que baxavan á ventar mon front, ab sòn glassat aleteig.

»Pero axís com ma salut aná recobrantse, jo sentí náxer en mi mateix, altra forsa y resoluciò. Volia vindicarme, volia llansar de mi aquella infame culpa, volia recobrar lo concepte de Jacinta y aquell amor qu' injustament m' havia negat, volia infundir virtut de florir y tréurer fruits de ditxa, á la seca y estéril sorra del desert en que 'm trovava.

»Axís que ma petjada poguè ficsarse ferma en terra, vaig còrrer en busca de la salut de mon ánima.

»Ja podéu pensar, que 'l primer lloch ahont vaig dirijirme, fòu la casa de Jacinta. ¡Diligencia escusada! Aquell palau de mon passat amor estava desert. La fosca de la nit me trová esperant jo no sè qué, ab lo front apoyat en la rexa solitaria de ma Jacinta. Ningú apareguè en élla.

»Llavoras vaig trucar á un' altra porta, la del costat, y surtí á obrirme una dóna. Me conexia com tots los vehins d' aquell carrer, y sens dupte estava instruida del fet d' aquella funesta nit, sino del tot, lo bastant pera despreciarme y parlarme ab la sequedat y fredor que 'm va parlar.

»—¡Ah! ¿sòu vos?—me va dir.

Digitized by Google

»—¿Ahont es ella?—vaig preguntarli, veyent que 'm conexia.

»—Ja no la veuréu mès.

»—¿Per qué?

»—Perque la pobreta s' ha fet monja.

»Y 'm dexá suptadament, tancant la porta ab una rebolada.

»¡Monja! ¡Ma estimada reclosa en un convent, lluny del mòn, fora de ma vista, desaparescuda pera sempre mès! ¡Oh, trist de mi! Ja ho comprenia: sòn cor desfet pe 'l desengany que creya haver rebut, havia volgut lo refugi de la soletat, pera plorarhi eternament sas alegrías mortas, sa ignocencia enganyada, y ma traiciò á sos ulls tant manifesta. S' havia retirat al claustre, com podia haverho fet si jo m' haguès mort.

»Vaig recordarme qu' ella tenia una parenta abadesa del convent de Valldonzella, y que contava per sòn pare, ab títols de noblesa suficients pera poderhi entrar. Sens dupte era aquell, lo convent qu' havia escullit.

»Ja era tart pera dirijirm'hi aquell dia, mes l' endemá vaig ferho axís que va ser hora oportuna. No m' havia errat; en lo convent de Valldonzella se trovava Jacinta retirada; mes la mare Tornera, que surtí al parlador y 'm confirmá aquexa sospita, va dirme que la novicia per qui jo preguntava, no baxava may á parlar ab ningú, y que tenia instruccions donadas pera que may la cridessen, fòs qui fòs lo qui la demanès. Totas mas súplicas apassionadas y rendidas s' estrellaren contra 'ls ferros de la dobla rexa que guardava 'l parlador.

»Cent voltas vaig tornar á pregar, á agenollarme, á

Digitized by

esténdrer mas mans plegadas, á derramar totas las llágrimas de mos ulls, dintre d' aquell parlador fosch y quiet com una sepultura. May vaig véurer á Jacinta.

»Mes ella encara no havia professat, y axó pensant no 'm despedia del tot de mas esperansas. Los vots de Jacinta no eran encara decissius, y faltava prop d' un any pera que en tals se convertissen.

Lo parlador de Vallidonzella.

»—¡Oh!—'m deya jo ab la cap seguida y fortament eczitat.—¡Si en aquest any trovava 'ls medis de ma justificaciò!... ¡Si 'm fòs possible venir á aquest parlador ab las claras provas de ma ignocencia!... Llavors la veuria de totas maneras; llavors arrancaria 'ls barrots d' aquesta rexa que la separa de mi, y li tornaria ma honradesa qu' ella plora perduda, y altra volta seria mèva, y altre cop fòram ditxosos!...

Digitized by Google

»Mes axó era un somni impossible. En Rocamor, de qui certament suspitava, havia surtit de casa 'l marqués d' Aytona, desprès d' haver fet á aquest sabedor de mon fals delicte, y ningú sapiguè ensenyarme 'l rastre de sas traidoras petjadas; lo cavaller noble, autor principal de mon vilipendi, era també desaparescut, y pera buscarlo en lo mòn, ni conexia sòn nom, ni sisquera sa categoría; y la criada infame, qu' ab tant art y fingiment havia sabut culparme, tampoch donava senyals de sa ecsistencia, que guiessen al amagatall hont devia estar gosant lo diner guanyat ab sòn crim.

»Solament la casualitat, obligada per l' empenyo ab que jo la seguia, podia favorirme. Vaig passar aquell any registrant tots los racons de Barcelona; no hi haguè rostre que jo no eczaminès ansiòs, ni nom que no descubrís si era fals. Semblava lo pobre pagès que travalla y rega ab sa suor la roca dura é ingrata, pera provar si li dòna fruit.

»Ja desesperava de poder arrivar al parlador de Valldonzella, ab las provas de ma justificaciò, quan un dia vaig trovar en mitx del carrer á la criada de Jacinta.

»La vaig véurer, y com si en aquell ser ruí vejès encarnada tota la gloria de ma vida, la vaig saludar sonrisent y alborosat; sense recordarme del agravi que m' havia fet. Vaig agafarla pe 'l bras, ella 'm seguí mansament y ab un agrado que m' estranyá, y entrárem junts en una taberna, anomenada per befa lo *Seminari,* qual amo tenian conquistat mas agudesas d'

Digitized by

altre temps, y que 'm doná al instant un apartament reservat pera parlar ab la criada.

»Al quedarme sol ab aquesta, vaig compéndrer aquell sòn agrado que m' havia estranyat. Sas paraulas me l' esplicaren: desfeta ja de tot llás ab sos cómplices antichs, esperava fer ganancia ab mi, declarantme tot lo que volguès.

» Jo duya casualment algunas monedas d' or; las vaig tirar damunt de la taula, y la criada, després d' arreplegarlas ab repugnant codicia, va esplicarm'ho tot.

» ¡Oh, amich mèu, quína pérfida y ben urdida trama! En Rocamor, aquell implacable enemich, que no s' havia separat de mi fins á véurer arruinada ma ventura, havia estat lo preparador dels fets d' aquella horrible nit. Procedint com aquell envejòs de la faula, que s' aconsolá de pérdrer un ull ab tal que sòn rival quedès cego, va sacrificar content l' amor que podia haverli inspirat Jacinta, sols pera lograr que jo perdès també 'l mèu. Se feu servidor y tercer d' aquell noble galan y seductor d' ofici,—que segons me va dir la criada, se deya don Guillém de Sagrera,—y contant ab l' or qu' aquet li facilitá, fòu com seduhí á la vil servidora.

» S' esperá la partida del escuder. Lo noble 's vestí á ma semblansa, y la criada li facilitá l' ingrès en la casa, després de dir á sa mestressa, pera que li donguès la clau, qu' era jo lo que trucava, y que m' havia vist y conegut la veu. Ja entrat lo cavaller, seguit d' en Rocamor, ella 's dexá tancar tranquilament en sa cambra.

Digitized by Google

»Lo de Sagrera quedá en referir á Jacinta tota la impostura de ma inteligencia y aussili en aquella traiciò. Ademès, la casualitat, no esperada pe 'l traydors, de trabar jo ab en Rocamor aquella lluyta á las foscas qu' us he esplicat, acabá de afavorirlos en l' intent d' acusarme á mi de tot; puig durant aquella lluyta, mentres jo tenia abrassat al contrafet, aquest s' aprofitá pera posarme en lo cinturon aquella clau, qu' havia sigut la derrera y mès patent confirmaciò de ma mentida culpa. Tot axó, unit á la circunstancia de paréxer darrera de la porta quan la donzella l' obrí, mon esglay al sentir sòn insult, l' astuta inspiraciò del cavaller al tirarme la bòssa, y la fatal coincidencia d' anar jo aquell dia ab un trajo semblant al acostumat de don Guillém, axís com aquet ne duya un de semblant al mèu, foren parts que contribuiren á crear la falsa evidencia que m' acusá y omplí de vilipendi als ulls de ma estimada.

» ¡Quín goig m' inundá l' ánima al descubrir aquell texit de falsetats! ¡Váreig véurem' redimit, váreig pensar que tota ma gloria s' il-luminava en aquell instant!

» —¡Aném!—vaig exclamar, estrenyent lo bras de la criada.— ¡Aném á esplicarho tot á Jacinta! ¡Veniu!

» —¿Ahont?—preguntá la criada, resistintse.

» —Al convent de Valldonzella.

» —¿Per la miseria que m' heu dat? Jo gustosa ho esplicarè tot, pero perque ho fassi m' heu de dar vint doblas.

» —¡Seguiume al convent! — vaig cridar, ab tó amenassador.

» —No pas per ara.

» —Us hi arrossegarè.

» —Pero jo no dirè una paraula. Vull las vint doblas...

» ¡Jo no las tenia! Pera mi, vint doblas eran una fortuna. Ab tot, vaig prométrer á la criada que las hi daria, me va dir ahont estava pera quan las hi portès, y 'ns várem separar.

» Mon sol pensament fòu desd' allavoras arreplegar las vint doblas. Demanarlas á mon senyor, no era possible, perque 's trovava lluny de Barcelona; guanyarlas ab mon travall, tampoch, puig que las necessitava ab tanta prèssa.

» ¿Sabéu com las vaig conseguir? Un dia, desesperat per l' impaciencia y l' afany, vaig obrir l' arca 'hont guardava tot lo que tenia, pera mirar qué podia véndrer ó donar en penyora á un usurer, perque 'm donguès aquella suma. ¡Oh, sorpresa! En lo fondo de l' arca vaig trovar una bossa plena d' or. Lo vaig contar; hi havia casi bè tot lo que 'm feya falta.

» ¿Cóm estava en mon poder aquella riquesa ignorada?

» No vaig tardar en explicarme la procedencia d' aquella bossa. Era la que 'l cavaller havia tirat á mos peus; la que Jacinta recullí, y que durant mon esbarament al trovarme ab la clau en lo cinturon, ella matexa havia colocat en aquest, al anar á tréurem' de casa sèva, com á corull de sòn despreci.

Digitized by Google

» L' impaciencia boja que m' empenyía, no 'm permetè pensar en si faria ó no us d' aquella trova. Vaig besar lo diner, símbol de mon vilipendi, y ab ell correguí á buscar á la criada de Jacinta. Sortirem de sa casa, arrivarem al convent, y ja entrats en lo parlador, vaig estirar febròs d' anhel y esperansa, la corda de la campana; al toch d' aquesta, surtí á la rexa la mare Tornera.

» —Per favor,—li vaig dir,—per caritat, aviséu á Sor Jacinta. Diguéuli que hi ha aquí la que fòu sa criada, que vè á descubrirli un engany ab que la sorprenguè.

» —Sor Jacinta,—'m responguè la tornera,—no pot ara venir, perque está á l' iglesia, professant.

» Furient y desalat vaig còrrer á l' iglesia. ¡Era vreitat! ¡Ma estimada acabava de fer sos vots á Dèu! Ja no podia ser mèva; rehabilitat ó no, ja no podia pensar en alcansarla.

»Jo ho vaig véurer, arrupit en lo fosch racò d' un altar. La despullavan de la blanca toca de novicia; li posavan la toca negra, que ja no s' havia de tréurer ni per la mortalla; li rebian sòn cast jurament; l' abrassavan sas germanas, d' una á una... y 's tancava grinyolant, la rexa del altar major, pera separarnos per un may mès.

» Tot era acabat. Las campanas de Valldonzella y l' orga de sa iglesia celebraren ab cants de festa la mort de mas ilusions.

» Mitx any desprès, á Girona hi havia un' altra professiò. Jo també 'm consagrava á Dèu, y á n' ell ser-

vint com á bon sacerdot, he trovat lo bálsam per' aquellas feridas que sagnaren mòlt llarch temps.

» Véus' aquí, quí es aqueix home qu' ha passat, ara fa poch, per lo camí de Vallfogona; véus' aquí, perque sa vista m' ha tot esbarat. Es mon enemich, mon butxí; es l' Enveja que 'm persegueix.»

Quan lo rector finí de parlar, ab tota l' agitaciò propia dels recorts qu' acabava de fer revíurer en sa memoria, lo monjo de Santas-Creus li prenguè la má, y li diguè ab veu severa, qu' encara feya tremolar la compassiò per sòn amich:

—Donchs ara us haig de dir jo un' altra cosa. Aqueix home es lo pare de la noya, que vos heu amparat y protegit.

CAPÍTOL X.

Lo convidat.

García no va donar resposta á la derrera revelaciò de fra Barberá. Tots dos reprengueren silenciosament sa marxa interrompuda, y arrivaren á la rectoría.

Un cop tancada la porta del quarto del rector, ahont se ficaren, fòu quan lo monjo dirijí á sòn amich aquesta pregunta:

—¿Y vos odiéu á aqueix home, qu' us ha fet tant mal? Parléume ab lo cor.

—Desde que m' heu innovat, qu' ell era lo pare de

Digitized by Google

ma Madaleneta, fins ara en aquest moment, que 'm feu sortir de ma meditaciò, he estat consultant los instints y los moviments del mèu cor.

—¿Y qué hi heu trovat?

—Gens d' odi, gens de ressentiment; gens de grèu per lo benefici involuntari qu' he fet á mon ofensor; pura alegría perque he pogut afavorirlo.

—¿Es bèn vritat? ¿No us enganyéu á vos mateix?

—No; n' estich bèn segur. L' esbarament que m' ha produhit la vista de 'n Rocamor, ha sigut un efecte natural é instintiu. Desde que vaig conquistar aquesta pau ditxosa que 'm rodeja, no tant sols vaig oferir á Dèu l' olvit de mon passat, sino tambè lo coral perdò de las ofensas y dels danys qu' en ell tinch rebuts. Jo de tot cor perdono á mon enemich, y li estrenyerè la má quan davant mèu lo veji.

—Esperéus, donchs,—li diguè 'l monjo.

Y sortí de l' habitaciò.

Tot passant per l' apartament inmediat, trová á la majordona que parava taula, y va dirli:

—Poséu á taula un cobert mès, qu' hi ha un altre convidat.

Surtí de la rectoría, y no tardá gayre en tornarhi á entrar, seguit del foraster que feya poch havia arrivat á Vallfogona, y que nosaltres ja podém conéxer ab lo nom de Rocamor.

La lleujera pintura que n' havia fet lo rector en la confidencia á sòn amich, no basta pera figurarse á aquell subjecte. Nosaltres nos lo mirarém millor.

A un home enter, sa fatxa li hauria fet repugnan-

cia; á un home apocat, li hauria fet pòr. Era l' últim extrèm de la deformitat humana.

Petitò, gros, rabassut y tort de camas, li sortia de sas espatllas desiguals y jeperudas, un cap gros y rodò cobert per una abundosa y desordenada cabellera. Devall de sòn front estret y ple de sombras, crexian unas cellas amplas y espesas, que casi bè tapavan las

Lo pare Mollerusa.

duas profunditats en que despedian miradas atravesadas, sos ulls petits y brillants com dos puntets de llum. Sas galtas eran secas y consumidas, sòn color verdòs, sa boca desviada, sa veu fòsca, sòn parlar humil y sa sonrisa penetrant y enganyadora.

Nosaltres que sabém ja lo despreciable sentiment que devorava la sèva ánima, no l' hauriam representat en ell de millor manera que la naturalesa ho havia fet.

Digitized by Google

Ja ho tenia dit lo rector: l' enveja s' havia encarnat en aquell home.

Desde l' hostal hont havia posat, aná seguint al monjo, que li feu invitaciò per' anar á sopar en sa companyía.

Quan arrivaren á la porta del rector, sòn acompanyant se li girá y li diguè:

—¿Sabéu quí es l' home, qu' ara us donará lloch á sa taula?

—¿Quí es?—preguntá 'l contrafet, ab veu agradosa y humil.

—Un home que 'l conexéu mòlt.

—¿Que jo 'l conech? La vostra paternitat dirá.

—¿Us recordéu de 'n Vicens García?

—¡Ell!—exclamá 'n Rocamor, ab un viu moviment de sorpresa.

—Ell,—contestá 'l monjo.

—No 'm rebrá,—afegí lo bandoler ab un tó compungit y fals.

Y retrocedí un pas, com per' entornársen'. Lo monjo 'l detinguè.

—Us rebrá ab los brassos oberts.

—¿Sa paternitat ho sab bè?

—Entréu sense pòr de ser rebutjat.

—¡Oh!—feu l' hipócrita.—¡Dèu li pagui, si axí ho fa! ¡Quánt temps hi havia que desitjava estrényerli la má d' amich!

—Li besaréu, perque es sacerdot.

—¡Sacerdot!

—Es lo rector d' aquest poble.

Digitized by Google

—¡Si que, al últim, ha arrivat á bèn poca cosa!

Y al dir axó, brillá en los ulls del envejòs, una llambregada d' alegría.

—Entrém.

—Entrém.

Lo rector, havent comprés quín era lo propósit de sòn amich, ja esperava á n' ell y á 'n Rocamor. Aquest ab la vista baxa, acudí á besar la má de sa antiga víctima.

—Dèu vos guard', — li diguè 'l rector.—Sigau bèn vingut á casa mèva. La tia ja 'ns tè á punt lo sopar; lo despatxarém amigablement; tastaréu mos requisits, y desprès cap á reposar fins á demá, que dejornet us portarè á véurer la vostra filla.

Seguèren los tres á taula, y mentres lo rector servia 'ls plats, mostrant en tot sa cordialitat y noble afecte, sòn hoste registrava la sala, se ficsava en totas las minuciositats, veya la modestia de 'ls mobles, lo reduhit del servey, los gots de vidre, los coberts de fusta, las estoballas de llir, y sòn ánima negra 's regositjava ab aquest pensament:

—¡Viu pobre, viu humil, viu olvidat! ¡Ara sí que no tinch res qu' envejarli!

CAPÍTOL XI.

Lo mal casat.

Lo rector de Vallfogona havia esplicat en la verneda, bo y recordant los fets de sòn passat, tota la primera part, diguémho axís, de l' historia de 'n Rocamor, fins qu' aquest s' havia sortit de majordom de casa 'l marqués d' Aytona; lo monjo de Santas-Creus havia contat avans la derrera, es dir, desde que com bandoler perseguit se presentá al monestir á demanar sagrat, fins á l' ocasiò en que 's trovavan. Ara us falta saber qué s' havia fet aquell home, desde que va surtir de'ca 'l marqués, fins que compareguè en lo monestir, ab algunas altras novas ignoradas del monjo y del rector.

En Rocamor no duya aquest nom perque ningú li haguès posat, ni perque li pervinguès de pare ó mare, puig qu' aquestos no se sabia qui eran. A n' ell l' havian trovat en lo portal de l' ermita de la Misericordia de Reus, quan tot just debia haver acavat de náxer; dins del farcell de roba, ó mès bèn dit, de pedassos, que l' embolicava, no s' hi havia descobert cap paper, ni cap senyal, que fes esperar qu' algun dia poguès reconéxer als pares que l' havian abandonat. Lo portaren al hospital de Reus, 'hont se recullian llavors los bordets, y allí cresquè fins á l' edat dels déu anys, ja que 'l Prior d' aquella santa casa l' havia mitx adoptat, en atenciò á haver sigut ell en persona lo qui 'l recullí de

la porta de l' ermita, un matí qu' anava á véurer al ermitá.

Quan lo bòrt arrivá á aquella edat, en que 'l génit de cada hu comensa á declararse, lo Prior vejè ab condol que sòn afillat crexia ab perillosas inclinacions; era rebéch y soberbi, de manera, que no hi havia dexuplinas que l' adressèssen, y tan esquerp é ingrat ab sòn benefactor, que semblava que li dolguèssen los favors que d' aquest rebia.

Creyent lo pobr' home qu' empleant medis de rigor podrian ser reptats aquells instints viciosos, entregá sòn afillat á la direcciò del pare Mollerusa, qu' era un caputxí, amich sèu, de natural enérgich y tossut, mòlt famòs per las conversions qu' havia fet, y per la trassa que tenia á espantar beatas, ab sos terrorífichs sermons.

Lo caputxí prenguè al noy de bona gana, lo posá d' escolá á l' iglesia de sòn convent, y no 'l dexá víurer un minut tranquil, perque, fes mal ó fes bè, sempre 'l renyava. Lo cuidava á baldar á cópia de prédicas, y pot dirse que no hi havia dia que no 'l castiguès á pa y aygua; pero 'l bordegás no s' esmenava.

Ab tot, arrivá un dia que 'l terrible frare caputxí 's creguè haver triunfát: lo xicot cumplí 'ls tretz' anys, y, fòs perque 's despertès en ell la malicia, fòs perque la falsetat y la baxesa se manifèstan sempre naturalment en génits de la mena del sèu, lo cas es qu' amagá de prompte tota sa rebequería, y mostrá una mansuetut y sumisiò, qu' enganyá de veras al caputxí y á sòn amich lo Prior del hospital.

Digitized by Google

En recompensa d' aquella aparent esmena, lo caputxí lo prenguè per dexeble, y li ensenyá la gramática llatina, fins als divuyt anys. Quan tinguè aquesta edat, li buscá un acomodo que corresponguès á sa instrucció, y l' enviá á Tarragona pera que servís de patje á un canonje. Pero 'l minyò no prenguè gayre á gust sòn nou estat; no li agradava tenir amo, servia malament, y un dia tot plegat se 'n tornà á Reus.

Allí manifestá á sos protectors, que lo qu' ell desitjaba era estudiar pera conseguir una carrera, y obtinguè que 'l Prior del hospital, content y tot ab sa pretensiò, li prometès enviarli d' en tant en tant algun recurs. Se cambiá per lo de Constantí de Rocamor, lo nom de bòrt que li havian posat, qu' era lo de Llorens de la Misericordia, y ab lo mòlt poquet que de cop poguè donarli sòn benefactor, emprenguè sòn viatje á Lleyda.

Ja sabém lo que li va passar pe 'l camí, com tambè sòn odi constant per Vicens García, fins que va surtirse de majordom de la casa del marqués d' Aytona.

Ja sabém quina fòu la terrible venjansa, que sa enveja prepará contra aquell que, desde sa trovalla al hostal de Vimbodí, sempre havia anat, per sos propis mérits, al davant d' ell.

Falta sols afegir, qu' á la meytat de sos estudis, lo Prior del hospital de Reus se va morir, y que desd' allavoras, sol al mòn, en Rocamor tinguè de mantenirse anant á la sopa, que cada mitx-diada 's repartia á la porta del convent de Sant Francesch, de Lleyda.

Ara saltém á l' época en que desapareguè de casa 'l marqués d' Aytona.

Se 'n aná á Tarragona, y no tenint mès remey que péndrer un amo, entrá de secretari á casa d' un noble. Pero sòn afany era ferse lliure, y com no parava may de buscar arbitres pera serho, arrivá una ocasiò en que sòn intent se realisá.

En un de 'ls llochs ahont lo duyan sas costums poch escrupulosas, va conéxer una dama, que, segons ella deya, era viuda y noble, y que disfrutava d' alguna riquesa. Aquesta última circunstancia fòu bastant per' en Rocamor, y 's posá á galantejarla, sense informarse de res mès. Ella, que tenia gust per la vida aventurera, creguè, per l' humilitat qu' en Rocamor li demostrava, que lo que trovaria casantse ab ell, no seria al últim mès que la sombra d' un marit, y com qu' ab la fama que d' ella corria, li hauria sigut difícil trovar altre acomodo millor ni pitjor, no feu escrúpols á la deformitat de sòn galan, y en pochs dias se verificá lo matrimoni.

De tal unió havia nascut la pobre Cunilleta.

En Rocamor treguè las unglas desprès d' haverse casat; s' apoderá de 'ls bèns de sa muller, que no eran tants com la gent creya, los dissipá en poch temps fins al derrer trentí, y vétel aquí com avans, pobre y pelat, combatut per novas passions y vicis, y ab la carga d' una dóna que l' aborria tant com ell á n' ella. Pero en la lluyta que dintre de sa casa s' establí, la dóna va guanyar; reclamá sa llibertat perduda, y l' espós miserable, degradat y envilit, li va concedir doblada, ab

tal de ser mantingut ab lo preu de las torpesas y escándols qu' ella cometia.

L' únich raig de sol que brillava dins d' aquella casa infamada, era la sonrisa de la noyeta, ignocenta criatura que no conexia l' efecte envenenador de l' ayre que respirava, y estenia alegre sas manetas cap al home, que, tot bressantla, esperava 'l vil jornal de sa muller, per' anar á mès envilirse.

Pero alló durá poch. La muller morí al cap de poch temps, y aquell vil casat que mercadejava ab sòn decoro y sa honra, acabá per ser lo públich escarni de Tarragona; pe 'l carrer lo senyalavan ab lo dit, la gent honrada s' apartava per' no fregarli la roba, y fins la piscarralla de las tabernas se dava de ménos de vuydar un got de ví en sa companyía.

L' envejòs no podia víurer d' aquest modo. Fugí de Tarragona fet un miserable, rodá per Catalunya un quant temps, y pera matar la fam que 'l perseguia, cego de ira contra tot lo mòn, foll de codicia, perduda tot' altra esperansa, se feu bandoler, dexant á sa filla sola al cuidado d' una criada vella, y s' ajuntá á la partida d' en Valldaura, la mès cèlebre en aquells temps per sas crueltats y malesas.

Al ser desfeta y aniquilada aquexa partida, fòu quan en Rocamor correguè esporuguit á demanar sagrat al monestir de Santas-Creus.

CAPÍTOL XII.

Mès que may.

L' endemá, d' aquell vespre en que soparen junts en Rocamor, lo monjo y Vicens García, aquest surtí de bon matinet, á dir sa missa, y un cop llest d' aquesta

Mès que may.

obligaciò de sòn estat, se 'n torná á casa, y en lo menjador trová 'ls dos hostes, que l' esperavan pera péndrer ab ell sòn desdejuni.

Enllestiren aviat, y se 'n anaren tots tres cap á véurer á la Cunilleta.

Bo y caminant conversavan.

Digitized by Google

—¿Es dir, que vos—diguè 'l rector al contrafet,—heu pensat anárvosne á l' India?

—Axó he pensat, — contestá 'n Rocamor. – Diu qu' allí 's fa aviat fortuna, y ja es hora de pensar en la de ma filla.

—Pero mentres tant ¿ella 's quedará aquí?

— Lo pare Barberá axís ho disposa,— responguè 'l bandoler, ab tó de resignaciò.

—Axís ha de ser, pe 'l vostre bè y 'l de la noya,—observá 'l monjo.—¿Voléu esposarla als perills de las vostras aventuras? Desprès... aquí ja ho podém dir tot, perque lo senyor rector está imposat de la vostra historia...

—¡Ah!—feu en Rocamor, no poguent contenir un gesto de despit.—¿Ho sab tot?

—Sí; y per ço davant d' ell us puch dir que, ni qu' us quedèsseu á Espanya, fòra aquesta ocasiò pera tornarvos la noya. Fins qu' us veji bèn reposat, fins que 'm demostréu una esmena complerta de 'ls vostres antichs instints, y per algunas accions nobles us haguéu reconquistat l' apreci general que teniu perdut, no us rellevarè de la penitencia qu' us tinch imposada.

—Jo procurarè que quan torni me la rellevéu,—contestá 'n Rocamor, hipócritament.

—Axís ho heu de fer,— diguè 'l rector,— per poch qu' estiméu á la vostra filla.

—¡Per poch, dihéu! — esclamá 'l bandoler, encenèntseli la mirada. — Sols perque m' hi va la vida, he pogut resignarme á tenirla lluny de mi. Vos no heu viscut com jo, perseguit, condemnat, tenint á tot lo mòn

per enemich; si axís fòs, sabriau com s'estima l' únich sèr á qui un hom' pot estrényer las manetas y besarli 'l front. ¡Oh, si haguès sapigut ahont la teniau, no haguera pas pogut cumplir del tot ma penitencia! ¡Quántas vegadas l' hauria vinguda á véurer!

En aquest moment, lo miserable, parlava possehit de verdadera y tendre emociò. Se conexia qu', en realitat, lo recort d' aquella filla era l' única cosa del mòn que l' enternia.

Mentres de la referida manera parlavan, los tres homes seguian acostantse á la casa 'hont estava recullida la Madaleneta.

Aquesta no havia aclucat l' ull en tot' aquella nit. Desde que havia parlat la tarde anterior ab lo monjo, ¡pobreta! no sabia lo que li passava.

La mestressa del Mas havia reparat tot seguit la turbaciò en que 'l rector y sòn acompanyant la dexavan, y ab sòn acostumat afecte de bona dóna li havia preguntat:

—Cunilleta, ¿qué t' han dit aquexos senyors, que t' han dexat tant trista?

Y ella li havia respost:

—M' han dit que demá vindrá á véurem' lo mèu pare.

—¿Quí es lo tèu pare?—li havia preguntat la pubilla, tota assombrada.

—Per lo qu' he vingut á compéndrer, es aquell de qui ja us he parlat alguna vegada. ¿Sabéu un home qu' us he dit que venia á Tarragona á véurem d' en tant en tant, y 's barallava ab la senyora que 'm tenia?

Digitized by Google

—¿Aquell es?

—Axís m' ho penso.

—¡Ay, alabat siga Dèu!... ¿Qué t' hi dirè jo? No m' en alegro gayre. ¿Y tu? Sembla que tampoch l' esperas ab mòlta alegría.

—Com fa tants anys que no l' he vist...

—Jo 'm pensava qu' eras órfana.

—Jo no ho sabia.

—Vès, filla; vèsten al llit.

—Ara no donguéu á entèndrer res.

—Com si res m' haguesses dit. Ja conto que 'l senyò' rector t' ho ha encomanat.

—Bona nit y bon' hora.

—Bona nit.

La mestressa, aquell vespre, 's despedí de la noyeta fentli un patò al front, cosa que no acostumava.

Véus' aquí lo qu' havia passat, y la disposiciò en que 's trovava la donzella, quan arrivaren á la masía los tres homes que per ella hi anavan.

S' estava sola á la sala baxa de la casa, quan los va véurer entrar. Al moment se li esclarí la memoria confosa que conservava de sòn pare, y reconexentlo en aquell sèr deforme qu' entrava acompanyat del rector, se quedá freda, arrupida al fondo de l' estancia, tremolant y sense gosar á axecar los ulls.

En Rocamor tambè la reconeguè al instant; desde 'l pas de la porta va esclamar:

—¡Es ella!

Y 's precipitá cap á sa filla, ab los brassos oberts, volguent abrassarla. La filla va fugirli, y, tota espan-

Digitized by

tada, correguè á cubrirse ab lo mantéu del rector.

—No fugis,—li diguè 'l contrafet.—Sòch lo tèu pare; ¿no t' ho van dir? ¿Qué ja no 'm conexes? Vina, abrássam'.

—Es lo tèu pare, Madaleneta,—va dirli llavoras lo rector.—Tens d' estimarlo; ¡abrással'!

Pero la Madaleneta no obehia; al contrari, no sols se tapava sempre ab lo mantéu del rector, sino qu' agafada á un bras d' aquest, l' estrenyía fortament pera no separarsen', y á cada moviment que, anhelant, feya en Rocamor per' acostarshi, ella 'n feya un' altre de terror pera salvarsen'.

Lo monjo volguè acabar escena tant enguniosa; prenguè la má de la donzella, vencè sa resistencia y la posá en los brassos del bandoler, que l' abrassá tendrament.

—Vina, filla,—li deya aquest, comprimintla sobre sòn cor y aguantantla mitx desmayada.—¿Per qué fuges? ¡Sòch lo tèu pare! ¡Oh, què 'ts hermosa!... ¡Abrássam', párlam', béssam', sonriume!... ¡Ay!—afegí ab ira y tristesa.—¡L' espanto!

Y dexant anar á la noya, caiguè en una cadira picantse 'l cap. Sa filla correguè, altre cop, á ampararse ab lo rector.

—Axó,—li diguè aquest ab severitat carinyosa,—no es ser bona minyona. Mira com lo trastornas. Ell es lo tèu pare; tens de portarthi com filla amant y respectuosa, y tens d' estimarlo mès qu' á ningú.

—¿Mès qu' á sa mercé?—preguntá cándidament la noya.

Digitized by Google

En Rocamor axecá 'ls ulls y llansá dos llamps, no duas miradas, á la cara del rector.

Aquest responguè á la noya:

—Mès qu' á mi. Jo no sòch ton pare.

—Pero sa mercé me 'n ha fet. Sòn amor m' ha fet ditxosa, m' ha donat l' alegría: no he tingut altres caricias, ni altres consells, ni altre protector. Fins ab mi jugava, y ab sa mercé he aprés á sonríurer y á resar.

En Rocamor ja estava dret; llampegavan sos ulls, tremolavan sos llavis, y sa atenciò devorava las paraulas de sa filla.

Y aquesta prosseguia, bèn poch suspitosa de la tormenta que sa dolsa veu desenfrenava en lo pit de sòn pare, y deya, sempre dirijintse al rector:

—Jo ja creurè á sa mercé: si 'm diu que tinch d' estimar y abrassar á aquest senyor, ho farè. Miri; desd' ara ja l' estimo; ja vaig á sos brassos...

Ho feya tal com ho deya, y en Rocamor tornava á estrényerla amorosament.

—Perdonéume, pare,—continuá la donzella.—Perdonéume, si us he causat disgust. Ja us estimo, ¿veyéu? Teniu lo mèu front; podéu besarlo. Pero jo tambè vull estimar al senyor rector, perque ell tambè m' ha volgut com un pare; no 'm treuréu d' aquí, de prop sèu, hont pot venirme á véurer cada dia. Tant amor y tant respecte, com á n' ell, us los darè; pero mès... es impossible, perque si mon cor sab estimar, ell n' hi ha ensenyat, y si 'm trovéu ditxosa, á n' ell ho debéu.

—¿M' estimarás tant com á n' ell?—li preguntá en Rocamor.

—Sí...—feu la noya débilment y baxant lo cap.

Sòn pare bè endeviná qu' aquell «sí» volia dir «no.»

—Fèsme un petò,—diguè á la noya.

Y 'n rebè d' aquesta un de rápit y glassat.

—¡Ay!—pensá.—¡Encara l' espanto!

—No 'n feu cas,—li diguè 'l rector.—Es una criatura. Ja l' ensenyarè á tractarvos ab mès amor.

—Sí,—contestá 'l bandoler.—Ara está sorpresa. Ja vindrá dia que m' estimará.

—Dexéula retornar de sa turbaciò,—reposá 'l monjo.—Anèmsen' d' aquí, y avans de marxar del poble la tornaréu á véurer.

—Com disposi sa paternitat. Adèu, filla mèva.

—Adèu siau.

—Madaleneta, adèu,—va dirli á sòn torn lo rector.

—¿Ja se 'n va?—li diguè la noya contrariada.

—¡Sí!—li contestá vivament en Rocamor, y ab una feresa que 's continguè al instant.—Sí... Tè de venir, perque haig de parlarli de cosas que convenen.

Y estirant al rector per l' hábit, convulsiu d' impaciencia, se pot dir que 'l traguè á la forsa de la sala y de la masía. No volia que 'l rector se quedès ab la noya.

L' efecte de l' escena enguniosa qu' acabava de passar, mantinguè als tres homes silenciosos, durant sa tornada al poble.

L' ánimo del rector estava ple de verdadera y fonda pena.

Lo monjo s' arrepentia d' haver dut á n' en Rocamor á véurer á sa filla.

Digitized by Google

Y 'n Rocamor... ¡Oh, aquest, sense donarne cap mostra visible, sentia encèndres' en sòn pit un infern de despits y rencors! L' enveja traydora que, creyentse triunfant de García, tant se regositjava la nit avans, tornava á alsarse plena de verí, com una serp trepitjada en mitx de sòn somni.

—¡Ma filla l' estima y á mi 'm rebutja! ¡En axó també m' ha vensut! ¡Sempre davant mèu, sempre mès que jo! ¡Y jo 'm creya haverne triunfat!... No, ¡ara sí qu' es mon enemich! ¡ara l' abomino mès que may!

CAPÍTOL XIII.

Una pregunta.

Aquella matexa tarde en Rocamor torná á véurer á sa filla pera despedirsen'. La noya feu esforsos de sòn cor pera mostrarse mès espressiva y amorosa, mes ell, comprenent lo poch natural de semblants demostracions, feu l' entrevista mòlt curta, parlá ab ella mòlt poch, no demaná besos ni abrassadas, y montant desprès en la mula, que l' esperava á la porta de la masía, prenguè 'l trot cap á ciutat, en companyía del monjo de Santas-Creus, que, bèn despedit de sòn amich, se 'n tornava á la tranquilitat de sòn claustre.

A Lleyda, los dos caminants se separaren, dient fra Barberá á n' en Rocamor:

Digitized by Google

—¿No dexéu lo vostre intent d' anárvosne á l' India?

—Ara 'l tinch mès ferm que may. Vull que la gent s' olvidi de mi, y poder gosar l' apreci de tothom quan torni á reunirme ab la mèva filla.

—Bèn pensat. Ja heu vist qu' ella, mentrestant, estará bè.

L' escolanet.

—Ja ho he vist...—responguè 'l bandoler dissimulant, com sempre, un gesto de coratje.

—¿Us embarcaréu á Barcelona?

—Axó penso fer.

—Donchs, felís viatje, y Dèu vos dongui bona sort.

—Felís quedar, y fins á la tornada.

Ja s' allunyavan, un per cada cantò, quan en Rocamor, ferit per una idea, pará de cop sa mula en lo

mitx del camí, feu una rápida meditaciò, y, girant en la direcciò que seguia 'l frare benedictí, correguè darrera d' ell al galop fins á conseguirlo.

—¡Pare, pare!—cridá quan lo vejè á poca distancia.

Lo frare aturá sòn bagatje y girá 'l cap.

—¿Qué voléu?—va dir á n' en Rocamor.

—Una pregunta...

—Diguéu.

—Encara que jo sigui á l' India, ¿lo vostre monestir seguirá pagant lo cens al rey?

—No 'n passéu cuidado.

—Gracias.

—Dèu vos acompanyi.

Lo bandoler torná á agafar la direcciò de Lleyda, y la mula, ab la brida abandonada, prenguè la marxa que volguè, mentres sòn amo se distreya repetint paraulas interrompudas, per l' estil d' aquestas:

—A l' India, ja hi anirè; pero será enduhéntmenhi á ma filla.

CAPÍTOL XIV.

En Rafel.

Encara no us he dit que la mestressa de la masía, hont s' estava la Cunilleta, se deya Mariagna y que tenia un nebot que 's deya Rafel.

No s' ha vist may un xicot mès bon minyò. Trava-

Digitized by Google

llava de sol á sol; ell s' encarregava d' espavilar als mossos quan los veya ronsejar, y 's pot dir que mirava pe 'ls interessos de la casa mès que sa matexa tia.

Ja havia fet vint y un anys, y semblava tot un home. Era bèn plantat, guapetò, axerit com una dayna y fort com un roure.

Los minyons de Vallfogona tots s' haurian tirat al foch per ell; l' estimavan, no solament perque era bon company pera dur la broma quan se feya una cassera ó una fontada, sino tambè perque era un xicot pera fer un favor á qualsevol; quan algú lo tenia de menester sempre 'l trovava, y semblava 'l procurador de la jovenalla. Buscava feyna pera 'l que no 'n tenia; posava en pau als promesos quan hi havia entr' ells alguna renyina d' aquellas que may passan de la boca, y fins s' hauria trovat èn lo poble algun felís matrimoni qu' ell l' havia fet, puig si un enamorat poruch li confiava la sèva pena, ell s' encarregava de declararla á la minyona de qui 's tractès, y en quatre dias tenia la parella entesa y arregladeta.

A n' ell no se li conexia cap amor. Las donzellas prou se 'l miravan cada festa, bo y mudat y tot ayròs; y entr' ellas, quan se reunian pera fer puntas á la porta d' alguna casa, prou ne treyan conversa ab una aficiò, que 's conexia que dalian. Las mares tambè l' haurian pres totas per gendre, á mans besadas, puig contavan qu' á n' ell, y á ningú mès, aniria á parar lo patrimoni de sa tia. Pero 'l fredot del bordagás feya l' orni á totas las indirectas, y tant se n' hi donava l' atractiva mirada d' un ullet negre y tentador, com dels cumpli-

Digitized by Google

ments d' una vella esquerpa, que sols per' ell tenia agrado y sols pera parlar ab ell donava llicencia á sas fillas.

Al últim, veyentlo ab totas tant desdenyòs, las noyas comensaren á dir:

—En Rafelet ha tingut algun desengany.

Y las vellas, per sa part, també murmuravan:

—Axó es que sa tia li ha privat lo casarse.

Donchs ni havia tingut cap desengany de res, ni la Mariagna li havia fet cap prohibiciò; sols era qu' al xicot no li havia arrivat l' hora d' enamorarse.

Bè prou que li va arrivar; no hi ha planta sense fruit, ni cor jove sense amor.

Un dia en Rafel s' estava sol ab sa parenta, parlant de cosas indiferents, quant tot plegat li saltá ab aquesta:

—Tia, ¿qué us sembla de casarme jo ab la Cunilleta?

—¡Ola!—va fer la pagesa.—¿Qué te n' has enamorat?

—Penso que sí. Fins ara ja sabéu qu' apenas me 'n cuidava, pero fa un quant temps que reparo qu' es mòlt bonica, y no penso mès qu' en ella. ¿Qué us sembla, si m' hi dirigís?

—Fill, axó ella es qui tè de dirtho. Párlalhi; vés que 't contesta, y si 't respon que li agradas, y ta mare no s' hi oposa, y 'l senyor rector us dòna sa llicencia, per mi que Dèu vos fassi ben casats.

—¡Es dir, qu' á vos no us sabria greu?

—Avuy fòs y demá festa.

Véus aquí en Rafel armat; desd' aquell moment

Digitized

no feu altra cosa que buscar una ocasiò pera dir á la Cunilleta que l' estimava; pero 's va trovar que li succehia una cosa estranya.

Com que ja feya uns quants anys que 'l minyò s' estava á la masía y 's veya diariament ab la protegida del rector, aquesta no 'l tractava com als altres de fora, que ja sabém que l' avergonyian y la feyan fugir com una cunilla esparverada. Ab en Rafel, no, y ja 's compren qu' era natural, perque lo tracte continuat produheix la franquesa y la confiansa. Ab axó, quant lo nebot de la mestressa li parlava, ella ni s' amagava, ni 's tornava vermella.

Pero véus aquí, que tot plegat, comensá á sofocarse y á fugir d' hont en Rafel se trovès; y tot just quan aquest se dedicá á buscarla pera l' objecte que ja sabém. Si 'l veya, haventhi gent al davant, no fugia, pero 's posava encesa com una magrana, y baxava 'ls ulls, y casi bè no deya una paraula; pero si alguna volta 'l minyò la trovava sola, no conseguia entaularhi conversa, perque, ab una escusa ó altra, ella se 'n tenia d' anar, y 'l pobre Rafel se quedava sense poder ferli la declaraciò que desitjava.

Axís se trovava lo jovincel, quant passá per la masía aquella nuvoladeta de la visita de 'n Rocamor; pero com totas las circunstancias d' aquell fet quedáren calladas, ell no 'n sapiguè res mès sino que la Cunilleta havia passat un dia, trista y agitada, y arrivá á pensar qu' axó fòra, potser, perque li haguessen anat á proposar un casament.

—¡ Ah! ¿sí?... ¿Un casament per la Madaleneta? Si

ara pot ser no ha sigut, bastaria que fòs un' altra vegada... ¡Axó si que no! La Madaleneta ha de ser pera mi. Jo l' estimo, y m' haig d' afanyar á ferli saber. Ella 'm fuig, pero m' arreglarè pera que ho sápiga d' un modo ó altre.

Y ara veurém com se va enginyar.

CAPÍTOL XV.

L' escolanet.

Lo rector de Vallfogona tenia un escolanet, que 's deya Benet y li deyan lo Menut.

Un dia lo primer anava per un camí cap á Cervera, quan ho y reposant, al costat d' una font, hi trová un baylet de sis anys, ab una cara tota esblanquehida, flaquet, y ab un ull que li parlava. Lo rector s' acosta á ferli una festa, y tot tocantli la cara, li pregunta:—¿Cóm te dius? ¿D' hont ets? ¿Ahont vas? ¿Ab quí t' estás? —Y 'l xicot, axecant lo cap tot axerit, li responguè: —Me dich Benet, sòch de Verdú, vaig á Cervera y no estich ab ningú.

Lo rector ja 'n va tenir prou pera que 'l noy lo cautivès; lo va péndrer per company fins á Cervera, observá tota la rara agudesa que contrastava ab sos pochs anys, li feu mès preguntas, sapiguè qu' era orfe de pare y mare, y se l' enduguè á Vallfogona per' escolá.

A la época que 'l conexém, en Benet tenia onze anys

y mostrava una vivor y una diligencia que 'l feyan capás pera tot; ab ell l' iglesia del poble tenia 'l millor servidor què 's poguès desitjar.

Ajudar á missa, espolsar los altars, penjar las prometensas, posar oli á las llántias, guardar los caps de ciri, posar l' aygua beneyta á la pica, tocar l' oraciò, repicar á festa, á bateig, á morts, provehir las canadellas y preparar las robas de celebrar; tot axó y mòlt mès, era encárrech del Menut, sense que may en res se li haguès notat cap falta.

Las beatas del poble, que per ell s' enteravan de quant se faria lo trisagi ó la novena, fins l' hi tenian mitxa devociò y se 'l miravan com á un capellanet. Los pagesos que 'l trovavan, anant ó venint del tros, sempre li tiravan algun trentí al plat de las Animas ó del sant per qual il-luminaciò fès aquell dia la capta. Las noyas li tocavan la carona y 'l cridavan pera donarli cosas, que sempre duya las butxacas plenas de lleminaduras.

Lo rector se l' estimava de debó y li ensenyava de lletra; la Cunilleta... ni us ne parlo; sino que 'l baylet no pujava quatre pams de terra, fins hauria semblat que n' estava enamorada.

Com que 'l Menut tot just havia cumplert sis anys quan comensá á ajudar á missa y á servir á l' iglesia, la ignorada filla d' en Rocamor encara 'l poguè tractar en la rectoría una bella temporada; y axís com lo rector s' esmerava en alegrarla y entretenirla á n' ella, ella entretenia y alegrava al escolanet. Tot lo que sòn protector li havia ensenyat quan era mès petiteta, ella

Digitized by Google

ho va anar ensenyant á n' en Benet; li contava 'ls qüentos, li cantava las cansons, li deya las endevinallas, y com que las criaturas volen al quí las vol, ja us podéu figurar l' estimaciò que 'l Menut posá á la Cunilleta.

Va venir lo dia qu' aquesta se 'n aná á víurer al mas de la Mariagna; pero alló no va volguer dir res pera 'l baylet. De bon matí, avans d' obrir l' iglesia si era á l' estiu, ó á la tarde, avans de l' hora del rosari á l' hivern, ell cada dia se 'n anava á fer sa visita á la donzella, y aquesta solia rébrel' fentli rentar la cara, que sempre hi duya alguna enmascaradeta, y allisantli després ab sa pinta aquell cap d' escarola, que sempre portava despentinat.

Aquest fòu lo personatje qu' en Rafel escullí per' embaxador de sòn negossi, y axís haventho determinat, se 'n aná tot seguit cap al poble, á participarli sòn nombrament.

CAPÍTOL XVI.

Lo parer de l' escolá.

Pera trovar al Menut,—ja se sabia,—á l' iglesia directament. Axís ho feu en Rafel, y no s' equivocá: en l' iglesia era lo subjecte qual influencia desitjava.

Pero en aquell instant l' escolanet no estava per ell; altra feyna tenia.

Digitized by Google

En lo recò de má dreta de la porta, 's veya una curriolada de baylets, sentats en un banch, tots quietons y reposats, y davant d' ells, dret y armat ab una gran canya, se passejava y 's detenia á estonetas, l' escolá, ensenyantlos la doctrina.

Ab tota serietat dirigia als sèus dexebles las preguntas y 'ls esmenava las respostas, ventant de tant en

La doctrina.

tant, á n' als mès tontos, algun cop de canya, qu' ells rebian sumisament, ab tot y que n' hi havia alguns de grandassots, qu' ab una bufada haurian fet volar á sòn mestre ab la canya y tot.

Figuréus ara, si trovantse en tant séria ocupaciò, lo Menut podia destorbarse pera escoltar á n' en Rafel.

Aquest ja s' ho temè axís mateix, y fent lo que fa tot lo que vol demanar una gracia á alguna persona

Digitized by Google

important, procurá, lo primer, no ser molestòs, se carregá de paciencia, que no 'n tenia gayre, y 's assentá, sense dir res, en un cap de banch.

—Rafel,—li diguè 'l Menut, interrompent la sèva cátedra,—¿qué vèns á apéndrer la doctrina?

—¡Fès, fès!—li contestá en Rafel,—que quant acabis t' haig de parlar.

—Donchs tens d' esperarte una estona.

—Aquí m' estich.

Tot vanitòs de que un home gran fòs testimoni de sa autoritat, lo Menut renuá sa llisò de doctrina. Los pobres baylets ho pagaren, puig aquell dia los cops de canya plogueren que fòu un gust, y si á cada pregunta de:

—¿Quánts Dèus hi ha?—lo preguntat no responia bèn amatent, mès aviat se sentia l' ¡ay! que 'l cop de la canya.

Quan va haver passat l' hora d' ensenyansa, lo Menut posá la canya en un recò, y diguè á la quitxalla:

—Vaja; ja us ne podéu anar tots, ménos en Quimet y l' Agustí, que s' han de quedar aquí de penitencia.

Y 'm plantá dos dels mès ganapias, de genolls en terra, mentres los demès surtian corrents pera que no 'ls alcansès també lo rigor dels terrible escolanet.

Aquest se girá á n' en Rafel y li diguè:

—Ara estich per tu.

—¡Oh! hem de estar sols.

—Donchs espérat', que tancaré l' iglesia y surtirém á parlar á fora.

Se 'n entrá á la sagristía, torná á surtir ab un

manyoch de claus, concedí amnistía per' que li desocupessin lo lloch als dos penats, y surtint ab en Rafel y tancant l' iglesia, se arrivá á la rectoría á entregar las claus á la majordona.

—Ara esplícat'—diguè á n' en Rafel.

Tots dos se 'n anaren poble enfora.

—Menut,—li saltá 'l minyò,—vinch á parlarte d' una cosa molt séria.

—¡Ay, ay!—va fer l' escolá.

—Ab axó, conto que puch fiarme de tu.

—Ja sabs que may te podria comprométrer.

—Tè,—diguè en Rafel interrompentse.—Te portava aquest grapat d' anous.

—Dèu t' ho aumenti,—respongué 'l baylet prenentlas, y comentsantne á trencar.

—Endemès...—prosseguí l' enamorat.—¿Qué no has vist á la Cunilleta, avuy?

—¿Y ara? ¿Qué no sabs que la vaig á véurer cada dia?

—Bè ho sè prou, pero se sol preguntar...

—Y tu, ¿qué no l' has vista?

—Jo, s' pot dir que no la veig fa un quant temps, mès qu' á resquitllentas.

—¿Y axó?

—¿No sabs lo que 'm passa? Axís que 'm véu, sembla que veji una mala cosa, y fuig tota espantada.

—¡Ay, ay!

—¡Oh! y ara justament...

—¿Qué?...

—Que necessito lo véurerla mès qu' avans.

Digitized by Google

—¿Y axó?

—Home, perque... es un dirtho á tu... N' estich enamorat.

—¡Ah, bribò!—feu l' escolá, aturantse en sech al mitx del camí.—Vet' aquí perque 't veyan capficat. ¡Te l' has sabuda bèn triar! ¡Tira pexet! ¡Has tardat, pero l' has feta bona! ¡Que n' hi haurá al poble de noyas enganyadas!

—Bè, ¿qué 't sembla?

—¿Que no ho véus, que m' has fet mòlt content?

—Ja ho veig, y me 'n alegro perque 't vull demanar que m' ajudis.

—¿Jo?... ¿Cóm?

—Mira, tens de fer per mi, lo que jo he fet mòltas vegadas pe 'ls altres. Te n' hi vas, y li declaras que jo l' estimo. ¿Ho vols fer, Menut?

—¡Oh!—diguè aquest gratantse 'l cap.—Jo 't dirè... ¿Cóm vols que li espliqui?

—Dientli lo que jo t' he dit.

—¿Y si, de resultas, tambè jo la faig avergonyir, y comensa á amagarse quant me veji?

—Ab tu no ho fará. ¿Véus qu' ets tan petit?... Si tu no ho fas, no sè com arreglarme...

—¿Y la dexarias?

—Pot venir un altre, y passarme al davant.

—¡Ah, no!—feu ab vivesa l' escolá.—Axó no ho puch permétrer.

—Donchs veyas si 't pots enginyar.

—Escolta,—diguè 'l baylet tot meditant.—¿Estimarla es volguerte casar tu ab ella?

Digitized by Google

—Axó mateix.

—Res,—continuá 'l Menut, dantse importancia.—Dèxaho per' mi, que jo li farè saber d' una manera, que no tindrá mès remey que dirte que sí.

—¿Cóm ho farás?

—Tu dexam' fer. Lo que 't dich, es que no 't quexarás de la pesada.

—¡Ay, Menut!—feu en Rafel, estrenyentli ardorosament la má, com si fòs un home.—Dèu t' ho pagará, perque 'm treurás de pena.

—Ara, adèu.

—Éll t' illumini.

Lo baylet se 'n torna cap al poble, y 'l minyò enamorat seguí endavant fins á la masía, tot pensant:

—Veyam aquest bailet, com s' arreglará. De tots modos, me sembla que no haurè tocat mala corda, perque veig que 'l sèu parer es que 'l negoci m' exirá bè.

Y content ab aquest parer, com si fòs d' alguna entesa persona, comensá á omplirse 'l cap de fantasías y lo cor d' esperansas. Los enamorats ab poca cosa 'n tenen prou.

CAPITOL XVII.

Los versos.

L' encárrech que acabava de rébrer, era per' l' escolanet una cosa de mòlta gravetat.

Digitized by Google

Ell prou se havia compromés á desempanyarlo, pero en sa vida se las havia vistas mès grossas, y sobre tot, li feya mès difícil sa important embaxada, la persuassiò en que estava de que en qüestions amorosas s' havian d' emplear medis especials, y no lo mès senzill y ordinari d' anar á la donzella y dirli:—Mira, Cunilleta, te vinch á dir que 'n Rafel t' estima.

Res d' axó; si en l' assunto no haguès jugat l' enginy y 'l misteri, ja li hauria semblat que s' tractava d' un enamorament de per ríurer.

Vetel' aquí, donchs, trencantse 'l cap per' trovar un arbitre.—¿Qué farè, qué farè?... y anava recordant la conducta de tots los promesos del poble, y cavilant, cavilant, pareguè qu' al últim trovava lo que li feya falta, perque doná un cop ab las duas mans, feu un saltironet y s' posá á còrrer.

¿Ahont feu cap? A la rectoría.

Allí estava 'l rector ja del tot tranquilisat de la mitxa alarma y de las malas impresions que li causá la visita d' en Rocamor. Com aquest s' havia despedit per' l' India, lo bon García no s' recelava que tornessen novas escenas com las pasadas; per altra part, aquell cor sempre confiat, may sospitòs, no habia percibit res de la forsa terrible que l' enveja havia guanyat en l' ánima de sòn enemich.

Follejant s' estava un dels llibres de sa devociò, quant sòn escolanet trucá á la porta de la cambra, de la manera especial que ja 'l donava á conéxer.

—Entra, Benet,—diguè 'l sacerdot, ab veu carinyosa.

Digitized by Google

—No vinch pas per res de l' iglesia,—saltá 'l baylet, com á primer Dèu lo guart.

—¿Y donchs? ¿Perqué vèns?

—Vinch... perque sa mercé m' hauria de fer un favor.

—Tu dirás, home, tu dirás. ¿Qué vols anárten' uns quans dias, ab ton oncle de Cervera?

—No, senyor. ¿Quí 's cuidaria dels altars?—respongué 'l noy', com mitx ofés per la suposiciò de García.

—¿Y donchs? Digas, ¿qué vols?

—Voldria que sa mercé 'm treguès uns versos.

—¡Ay, ay! ¿Qué s' acosta 'l sant d' algun parent tèu?

—¡Oh, no!—observá 'l xicotet.—No uns versos d' aquestos... Uns versos... per' una noya... Que figuri qu' un minyò li diu que n' está prendat, y que vol casars'hi.

—¡Ay cap de grèus en lo baylet!—esclamá 'l rector, dexant anar la rialla.—¿Qué t' has posat á missatjer d' enamorats?

—M' ho han demanat per favor.

—¿Y quí ha sigut?

—¡Oh, no ho puch dir! Jo, com m' he recordat que quan algun minyò n' hi demana, no 'ls hi nega may, he pensat qu' á mi tampoch me 'ls negaria.

—¿Qué sabs tu, si 'ls nego ó no 'ls nego?

—Prou qu' ho sè. Massa que desprès las xicotas los ensenyan per' alabarsen', y tothom los apren de cor. Veji aquells que va fer al noy del molí per' que 'ls donguès á la filla del sabater, que hi havia aquell tros que deya:

Digitized by Google

«Més no sè 'l mòn, perque lo nom vos dòna
de sabatera, si exa má agraciada
no 'ns calsa 'ls peus, ans bè ab grillons los lliga...»

Y aquells que va tréurer á n' en Tomás de ca 'l manyá, perque un dia va enamorarse de la Dolors, que rentava al riu :

«En lo rigor de certa matinada,
vejí rentar bugada á una donzella...»

¡Ah! Y 'ls de la Cecilia de ca n' Florejats, que perque tenen fleca, vosté li comensava :

«De tots los pans ha posats
en la sèva taula, amor,
sens dupte qu' es lo millor
la Cecilia Florejats...»

Que van ser uns versos que li van agradar tant, que de resultas se casá ab en Sisò, que fòu lo que 'ls hi va dur. Ab axó, si sa mercé es servit, podria ferne ara uns que vinguessen á dir: La noya mès maca del mòn, es la Cunilleta... ¡Ay!...

L' escolá se portá rápidament la má á la boca, pero ja li havia escapat.

—¿La Cunilleta, dius?—li preguntá 'l rector, posantse sério.

—No ho volia dir,—contestá 'l baylet balbucejant.

—Vina aquí,—proseguí 'l rector agafantlo per un

Digitized by Google

bras.—¡Y pobre de tu si m' enganyas! ¿Quí es que s' ha enamorat de la Cunilleta?

L' escolanet, com que no tenia malicia per aquestas cosas, se desconcertá enterament; arrancá un plor, y diguè al rector tot lo que li havia passat ab en Rafel.

—¡Ah!—diguè aquell respirant ab tranquilitat.—¿Es en Rafel?

La Casa coberta.

—Sí, senyor. Pero diu que la Cunilleta li fuig, y m' ha encarregat que jo li parlès. No 'm pensaba fer cap mal... Bèn al contrari; com en Rafel es bon xicot, y dihuen qu' ha de ser l' heréu de la Mariagna...

—Sí, sí...—feu lo rector meditant.—Ja es cert... En Rafel es bon minyò, y fòra un bon partit per la Madaleneta... Ella algun dia s' tè de casar, y 'n Rafel no se l' enduria lluny del poble...

Digitized by Google

Aquí 'l rector pará d' enrahonar, y permanesquè un moment pensatiu.

—Mira,—proseguí desprès, girantse cap al escolá.—Ara 't farè 'ls versos que 'm demanas, pero tu has de dirme tot lo que passi entre la Cunilleta y en Rafel.

—Mòlt bè diu,—responguè 'l baylet, tornantse á posar content.

Y com vejès que 'l rector s' assentava y sucava la ploma, afegí:

—Fássimels bèn bonichs.

—Ja hi farém lo que podrém,—diguè García son rient.

Y s' posá á escríurer.

Al cap de una bella estona, axecá 'l cap, dexá la ploma, s' posá á llegir per ell sol los versos qu' havia escrit, y finalment, allargá lo paper al escolanet.

—Tè, aquí 'ls tens,—li diguè.

L' escolanet donava al paper mil voltas, y no s' movia de sòn lloch.

—¿Y ara, qu' esperas?— li preguntá 'l rector.

—Es que... ja veurá... Si sa mercé me 'ls volguès llegir... Com sa mercé hi tè tanta gracia...

—¡Ah, bellacò! Porta, escolta y á véurer si 'ls apendrás.

Prenent lo paper, se posá á llegir:

«Dèu la guard', senyora mia,
«Dígam', ¿ha vist per assi,
«Prop de sa gracia estremada,
«Mon pensament fugitiu?

Digitized by Google

«¡Ay, lo mòlt gran tacanyò!
«¿No 'l mira? Vel'ho allí.
«Qu' embegut en mil dolsuras,
«Adora exos ulls divins...»

. . . . . .

—¿Qué tal, t' agrada?—preguntá 'l rector á sòn oyent quan haguè llegit tota la poesía.

—¿Que si m' agrada? ¡Ja veurá quin casament farém!... Escolti, ¿quan jo sigui mès gran, m' ensenyará de fer versos?

—Sí, home, sí;—li contestá García tocantli la barba.

—Ara me 'n vaig corrents.

—Recórdat' de venir á dirm'ho tot.

—No passi cuidado. ¡Veurá quin casament que farém!

CAPITOL XVIII.

La cita.

Ara us tinch de dir una cosa, que ja la debéu haver coneguda.

Y es, que la Cunilleta se trovava ab la matexa malaltía que 'n Rafel.

Tots aquells esglays quant lo veya, y 'l sortirli 'ls colors á la cara, y 'l fugir de trovarse ab ell á solas, no tenian altra causa.

¡En nom de Dèu, bè hi havia parlat ab en Rafel, y

Digitized by Google

aquest bè se l' havia mirada, y bè se 'n havian trovat de voltas junts y sols, sense qu' ella se 'n avergonyís! Pero com que 'l nebot de la Mariagna havia dexat de ser lo qu' havia sigut fins allavoras, com la donzella ja 'l veya ab altres ulls, y com al trovarse ella soleta li venian uns pensaments que l' enternian, véus aquí de qué se sofocava y s' donava vergonya, y perqué tenia pòr.

Per suposat, que la noya no va dir á ningú, res d' alló que li passava.

Si s' ho haguès tingut d' esplicar á ella matexa; ¡no n' hauria tingut poca de feyna, perque li semblava mòlt estrany!

Li agradava que 'n Rafel se la mirès, y quan aquest ho feya, ella baxava 'ls ulls; li era grat véurel' á tot' hora, y quant ell se li presentava, ella fugia; li feya pler pensar en lo minyò, y tot pensanthi 's posava trista.

Veyéu alló, quí ho entenia.

Y mentres tant, los dos enamorats, sense dirse res, y ell migrantse, y ella avergonyintse, qu' hauria sigut lo qüento de may acabar.

Válgalshi l' escolanet.

La noya tota 's va suptar, quan aquest hi compareguè recitantli 'ls versos y dientli que qui 'ls hi enviava era 'n Rafel.

Allí hauriau sentit al trasto del baylet defensant lo plet d' aques últim, y pintant lo que patia ab l' esquivesa de la noya; allí li hauriau sentit alabar las prendas del minyò; allí, en una paraula, convéncer á

la Cunilleta, de que lo ser tant vergonyosa ab qui la volia, era una cosa que no esqueya á una donzella de quinze anys.

—Bè,—diguè la noya;—jo, si en Rafel passa desfici, no 'n tinch cap culpa... Jo no ho sabia que 'l fès patir.

—¿Y ara qu' ho sabs, també fugirás quan lo vejis?

—Ara... que vols que t' hi digui... si s' esqueya 'l trovarnos...

—¿Te l' escoltarias?

—¡Oh! podrian véurens...

—Pero ¿per tu?...

—¡Ah! per mi, sí.

—¡Ja aném bè!... ¿Véus, dóna? ¿Es dir que li dirè que ja 't podrá parlar quan vulgui?...

—¡No, no!... No 't dich que si algú 'ns veya...

—¿Sabs com se pot arreglar? Trovante en un lloch hont no us pugan véurer.

—¿Una cita? ¡Ay, Dèu me 'n guart!

—No, dóna... Qu' us trovesseu perque l' etsar ho portès... ¿No vas en lloch tu, que fòs solitari?...

—Jo vaig cada dia á la riera á omplir lo cantiret per la Mariagna... pero...

—Pero ¿qué?

—Vull dir que no sè si en Rafel ho ha reparat...

—Ja li farè jo saber; no t' espantis. ¿Vols jugar que demá 'l trovas á la font?

—¿A la tarde?

—Just; á la tarde. Tot justament demá es diumenje.

—¿Véus?... ja hi anirè ab pòr...

Digitized by Google

—¡Si que fòra bonich! Tenir pòr d' un que t' estima. Escolta; ara qu' hi vajis...

—¿Ahont?

—A la font.

—¡Oh, per forsa! ¿No véus que la Mariagna no pot béurer d' altra aygua? Pero ¡ey! ¿no 't pensis qu' axó sigui una cita?

—¡Qu' es cas d' axó! En Rafel, á la font demá hi será per etsar.

CAPITOL XIX.

Lo cantiret.

Las declaracions d' amor, si fa ó no fa, totas se semblan; ab axó, ja us figuraréu lo que va passar l' endemá de l' anterior conversa, prop d' una font que rajava á la bora de la riera, entre una donzelleta com una poncella, que sostenia un cantiret, y un minyò de bona planta qu' havia fet en aquell lloch una estada de tres horas.

Lo que no us pensariau, ni 'ls dos amants tampoch se van pensar, es qu' aquella escena de juraments y ponderacions amorosas tinguès dos testimonis. L' un era 'l diastre de l' escolá, que no s' havia pogut estar d' amagarse per aquell entorn, y l' altre, 'l senyor rector, qu' encara que confiat en la virtut de 'n Rafel, volguè sentir per ell mateix la declaraciò, á fí de jutjar si era verdadera y podia esperarsen' un bon terme.

Digitized by

Tot s' ho escoltá bo y arrupidet derrera d' unas matas que 'l cubrian, y per la complascuda rialla que durant sa amagada se conservá en sos llabis, bè 's comprenia lo pur y noble sentiment que li revelava la conversa que sentia.

Quan s' acabá aquesta, y 'ls dos amants se despediren, ell cego de ventura, y ella ja no tant esporuguida, lo rector també s' axecá, y prenent depresset una dressera, se 'n aná á surtir al camí, un bon tros lluny de la font. La Madaleneta, que no havia pres cap dressera, encara tenia de passar per allí hont lo rector havia anat á surtir, per lo qu' aquest detinguè 'l pas per' esperarla.

Ja 's acostava la donzella, tota ayroseta, ab sòn cantiret descansat en la cintura, y ab una carona d' alegría que dava gloria; y quan lo rector se la vejè aprop, li cridá fingint veu espantada:

—Corre, filla, corre...

—¿Y axó?—preguntá ella ab susto verdader.

—¿Que no véus que 't segueix?

—¡Quí!...

—La font.

Al dir axó últim, prou reprenguè 'l rector sòn tó festiu acostumat, pero ja no hi era á temps. Al mateix moment que la noya deya:—¡Quí!—li escapava 'l cantiret y se li feya á micas.

—¿Que t' has espantat de debó, tontota?—li diguè 'l rector.

—Si sa mercé m' ha dit que 'm seguian,—li responguè ella fent l' enfadada.

Digitized by Google

—Pero ja t' he dit qui era; la font. Mirátela, mirátela, com te vè al derrera.

Y li ensenyava un regariuhet, qu' en efecte, de la font s' escapava, y arrivava fins allí pressuròs y murmurant.

—Alguna n' hi has feta,—proseguí 'l rector, sempre festivament.

—¿Jo? Hi he omplert lo cantiret, com cada dia.

—¿Y per ço 't corria al derrera, murmurant aquestas quexas?

—¡Sa mercé sempre 'm fa bobejar!

—¡Vaja! Quína n' hi has feta á la font.

—Si es per lo que li he fet, no 'm segueix pas á mi.

—¿Volste jugar,—continuá 'l rector,—que no vingui seguint á aquell bon minyò, que per' llá veig que s' acosta?

Y senyalava á n' en Rafel, qu' en efecte s' aprocsimava cap al lloch hont eran ell y la Cunilleta.

No us dich res del incendi que 's declará en lo rostre d' aquesta, al véurer que 'l rector se ficsava en lo sèu novell enamorat, y al sentir lo tó maliciòs ab que parlava.

—A véurer, que li preguntarém,—prosseguí García. —¡Tu, Rafel! ¿Cóm es que 't segueix la font?

—¿Qué diu sa mercé?—preguntá 'l jove acostantse.

—Veniu aquí y assentéuvos,—diguè 'l rector, prenent un posat mès formal, y sentantse en un replanet que feya 'l terreno, entre mitx del dos jovincels.

Y continuá:

—Lo que tu, Rafel, has fet á la font, lo regariu massa

que ho esplica. Jo l' entench, y sento que 's quexa de que ets un trapella, que li acabas de péndrer una poncelleta que ella tenia per' regalars'hi, enmirallantla. Aquesta poncella ara la tinch jo aquí á má dreta, y jo te la dexarè lluhir, pero ha de ser ab la condiciò que

La Cunilleta.

la conservis sempre bèn ufanosa, y bèn arraseradeta de tot mal oreig.

—Jo li prometo que cumplirè aquexa condiciò,—diguè 'l jove enardit.—Tot l' anhel de ma vida será empleat en ferla ditxosa.

—Sent axís, que Dèu vos benehexi.

Digitized by Google

S' axecaren tots tres, posant terme á aquella tendra escena, y prengueren la direcciò de la masía.

En quatre dias quedá arreglat tot lo negossi. La Mariagna, que com sabém ja estava bèn preparàda, concedí fent ballmanetas la vénia que li demaná 'l rector; la mare de 'n Rafel va respondrer *amén*, á lo que sa germana volia; fra Barberá, á qui García feu consulta, tornà de resposta qu' ell ja s' encarregaria de que 'l pare de la noya consentís, desde Méjich, hont lo feya, en lo matrimoni.

Quan la gent, veyent als dos promesos anar y tornar de missa, ó saltar pe 'ls prats, bo y cullint faldadas de violetas, ne feyan conversa y celebravan lo bon acert d' haver juntat als dos jovincels, d' entre 'ls peus dels que feyan lo rotllo, surtia una veueta que deya ab vanitat:

—Aqueix será un casament que jo l' haurè fet.

Y en mitx del rotllo s' presentava 'l Menut, ab lo plat de las Ánimas omplert de trentíns, recullia la caritat de cada un dels feligresos, y se 'n tornava mirant als dos enamorats que 's allunyavan, y dihent:

—¡Ja 'ls tenim felissos!

Veyam ara, si aquella felicitat va ser poch ó mòlt duradera.

Digitized by

CAPÍTOL XX.

La casa coberta.

Desde Vallfogona á Santa Coloma de Queralt s' hi va ab una bona caminada, y si decás una mica mès enllá de mitx camí, un hom vol reposar, hi ha una ubaga espessa de roures y noueras, hont may hi falta un bon racò d' espessa sombra pera tréures' la calor, y fins, si 's vol, ferhi petar una bacayneta.

Los arbres que fan aquexa sombra forman un quadrat; de soca á soca, y com guardant los espays vuyts qu' hi hauria pera penetrarhi, creix una enredada muniò d' esbarzers y matas silvestres, y dins d' aquells murs de vegetals, hi ha una casa abandonada.

La vista ab prou feynas trovava una escletxa entre las herbas y 'l brancatxe pera registrar l' interior d' aquell espay, y si algun caminant curiòs s' acostava á ferho, davant de la casa deserta y de sa porta tancada, s' hi veya als cunills y llebras boscanas pasturant ó jeyent per 'llí sense pòr y sens recel, com si estessen segurs de que en aquell refugi no havia de perseguirlos may l' humana petjada.

Aquella casa no era cap palau de bruxas, ni s' hi sentian á la nit sorolls y gemechs misteriosos, ni 'ls pagesos se senyavan quan hi passavan pe 'l davant. La rahò de qu' estiguès tan solitaria y deserta, la sabia

Digitized by Google

qualsevol baylet de l' entorn, y certament qu' era bèn senzilla.

Aquella masía havia sigut en sòn temps, habitada per un pagés, que s' aná atrassant en lo pago de sos tributs al senyor jurisdiccional del terme. Mòltas gotas fan un ciri, y mòlts deutes petits, un deute gros; lo deutor no poguè satisfer lo sèu, vinguè 'l majordom, li prenguè la casa, lo dexá en lo mitx del camp, y qualsevol qu' haguès volgut, hauria pogut entrar á sustituir al despullat, comprant la casa y sòn moblatxe, que 'l majordom posá en venda pe 'l preu dels atrassos que 's debian.

Pero no hi haguè llaminers. Los pagesos se deyan los uns als altres:

—Avuy per demá vè una mala cullita, y 'ns veuriam trets de la casa, lo mateix qu' en Miquelò. Mès val no tirar tant amunt. Aquexa casa tè mala sombra.

Y la casa s' aná quedant per véndrer, y feya uns quants anys qu' estava axís: sa nomenada de tenir mala sombra no 's perdia, y ni sisquera feya goig als amos richs de las altres masías.

Ademès, passava una cosa. Los camps y boscos, que pertanyian á la finca, si bè no eran mòlt estensos, puig ab un passeiget de mitx' hora estavan seguits, feyan de mòlt bon aprofitar sense pagarne cens, arrendament, ni parcería; los pagesos, poch á poch, hi anaren sembrant, l' un lo tros d' aquí, l' altre lo tros d' allí, y tot lo vehinat del entorn se provehí de llenya franca en lo bosch. Ab axó, tenintho de franch, no hi havia tontos que paguessen; de lluny no havia de ve-

Digitized by Google

nir ningú á enamorarse d' aquell casalot, y véus' aquí lo senzill motiu de perque aquest estava abandonat y solitari.

Ab axó, un dia s' estava un pagés travallant lo tros de terra, que de las d' aquella finca sens amo s' havia tranquilament adjudicat, quan un' altre pagés, que per 'llá á la vora passava, s' hi acostá y l' hi diguè:

—Ara sí que ja se us acaba...

—¿Qué dihéu que se 'm acaba, company?

—Lo travallar aquest tros.

—Y axó, ¿quí me 'l vindrá á péndrer?

—Sòn amo. Ara m' han innovat á Montblanch, que la Casa coberta ja es venuda.

—¡Ca, home! Us han enganyat,—feu lo que travallava, sens interrómprer per ço sa feyna.

—No m' ha enganyat ningú. La Casa coberta está venuda, y podéu contar, que quí l' hagi comprada, 's voldrá las terras per' ell.

Desseguida va còrrer l' alarma; tots los que tenian sembrat en terreno de la finca, se posaren ab mal de cor, lo poble ja 's vejè acabada la franquicia de provehirse de llenya, s' entaularen sérias disputas sobre si, passat tant temps, hi havia ó no hi havia dret pera péndrels aquella mena de servitut, y no hi haguè un vehí, que no esperès ab rancunia al desconegut comprador de la Casa coberta, com anomenavan á la masía voltada d' espessura.

Al mateix temps que rancunia, també las novas rebudas inspiraren curiositat; s' esperava ab verdader anhel l' arrivada del nou amo de la masía, y l' amo

Digitized by Google

semblava qu' ho fès esprès pera mantenir á tot lo poble en ansietat, puig desde que á n' aquest arrivaren las primeras novas de sa compra, tardá quinze dias en donar una sola senyal de vida.

Al cap d' aquest temps, compareguè davant de la Casa coberta, una mula carregada ab baguls y sarrions.

Los pagesos, per ço, com si tal cosa; continuaren, nyau, nyau, travallant los trossos de terra, propis de la finca.

Al dia següent, á l' hora de cap al tart, quan ja enfosquía, se pararen davant de l' enramada de la Casa coberta, dos homes á cavall, se dirigiren á la casa, hi entraren estirant los cavalls de la brida, tancaren la porta y al cap d' una estona se veya llum en la finestra, á travès del ramatxe de las noueras y roures que tancavan l' edifici dins de sòn quadrat.

Axó bè volia dir que l' amo ja era á casa sèva; pero per ço 'ls pagesos, com si tal cosa no haguès succehit.

Lo millor del cas era, que 'l comprador de la finca semblava fer mòlt poch cabal de las terras que li pertanyian, puig ni 'l dia següent al de sa arrivada, ni l' altre, ni 'l de mès enllá, ni may, los pagesos se vegeren destorbats per cap reclamaciò, ni 's privá á cap llenyater d' endúrsen' del bosch sòn feix de llenya, ni, en una paraula, se coneguè que tal finca s' haguès venut, ni que tal amo haguès arrivat.

Axó ja era un' altra cosa. Ja no 's parlá del desconegut ab aquella rábia que pochs dias avans se 'n parlava; ja ningú li tenia quimera, ja 's conexia qu' era un

Digitized by Google

subjecte de bè, ja era una sort que la finca haguès anat á ráurer á las sèvas mans.

Lo desconegut comprador de la Casa coberta era un conegut nostre.

Era en Rocamor.

CAPÍTOL XXI.

La sorpresa.

La Madaleneta s' estava tancada en sa cambra, y sentada, tota pensativa, en una cadira, al costat del llit, jugava distretament ab sòn devantal y 's mirava ab ficsesa la flama de la llumanera, que cremava damunt de la taula, lo mateix que si en aquella flama hi haguès alguna cosa que la cautivès.

Ja feya estona qu' en la masía s' havia passat lo rosari, y agafant cada qual un llum, s' havian donat la bona nit retirantse á descansar fins á la matinada.

¿Cóm era que la Cunilleta no tenia són aquell vespre? ¿Cóm era que s' havia quedat pensativa? ¿Qué li passava?

¿Eran penas que li donguès en Rafel? No n' hi havia perill.

¿Quín motiu hi havia, donchs, perque la Cunilleta 's trovès com l' havém vista? No n' hi faltava.

Ella s' ho havia tingut callat; pero aquella tarde, tornant de la font, havia vist obrirse una mata, y, ro-

dejada de fullas verdas, aparéxer la cara d' aquell home que dias avans li havian dit qu' era sòn pare. Alló no havia durat mès qu' un moment; pero aquest havia sigut prou pera que la pobre noya 's vejès de repent ennuvolat lo amplíssim horizont que sòn ánima contemplava. L' esglay no l' havia dexada mès, havia enrahonat y corregut per l' aubaga ab l' objecte de distréurers ella matexa; pero tot plegat, quant no se 'n adonava, se tornava á capficar, á entristir, á omplírseli 'l cor de pòr y pressentiments, y 's trovava tremolant com la fulla al arbre.

Quan se quedá sola en sa cambra, lluny de la gent que poch ó mòlt l' havia ajudada á distréures', era tant com natural, qu' ab mès forsa é intensitat la tornessen á escométrer los pensaments y sobresalts de tot lo dia.

Allí, fantasiant vagament, en la soletat de sa cambra, de l' una idea á l' altra aná á parar al recort d' aquell dia que sòn pare l' abrassava y ella fugia temerosa de sos brassos, y li semblá que 's reproduhia aquella enutjosa escena, y 'l terror la prenia de tal manera, que 's cubria 'l rostre ab las robas de sòn llit y en aquest enfonzava sòn cap, com si realment tinguès al davant la figura esgarrada y antipática d' en Rocamor.

Las horas silenciosas de la nit son portadoras d' esglay pera 'ls sèrs senzills y pusilánimes, majorment si al misteri, que ja 'ls es propi, s' hi acompanya alguna imatge pahorosa. La Cunilleta de bona gana hauria cridat, pero tots dormian en la casa; hauria surtit de sa cambra, pero l' esporuguia fins la ramor llaujera de

Digitized by Google

sa roba al fer un moviment lo mès imperceptible. L' apariciò, en tal instant, d' una persona amiga, li hauria semblat una apariciò salvadora.

En tal estat, se sentí á fora, al peu mateix de la finestra de la cambra, una ramor especial; la Cunilleta alsá 'l cap fent un petit crit d' alegría, y pará l' orella

Lo rosari.

atenta, com esperant la reproducciò d' aquella ramor.

Novament s' escoltá; era un xiulet prolongat y tremolòs, senya bèn coneguda de la donzella, puig ab ella solia anunciarse en Rafel, alguna qu' altra nit, pera demanar á sa aymada que li obrís la finestra pera parlar una estoneta.

Digitized by Google

—¡En Rafel!—diguè la noya, recobrant lo valor qu' havia perdut.

Y continuá pensant:

—Avuy sí que li agrahexo sa vinguda, perque sa companyía 'm treurá aquesta pòr que 'm tè glassada.

Aná á la finestra, l' obrí de bat á bat, se dexá péndrer una má que li agafavan, alsá 'ls ulls y llansá un crit d' espant, que no dexá mès que mitx surtir una má que rápidament li tapá 'ls llavis.

Lo qu' estava fora de la finestra no era en Rafel; era en Rocamor.

Tots los moviments qu' havém referit, passaren com un llampech, y quan la donzella, recobrant sino 'l judici, l' instint, volguè allunyarse de la finestra, se sentí forta, encara que no rudament retinguda, per la má, qu' axís que surtí li havia agafat la sèva.

CAPÍTOL XXII.

Prechs.

Lo primer sentiment d' en Rocamor al estrényer aquella má, que lluytava pera fugirli, fòu lo de despit; pero estava fet á contenírsel', y 'l continguè. No duya intencions de fer us de forsa; confiava en la elocuencia que quan li convenia sabia desplegar, y ab ella esperava comensar á guanyarse lo cor inespert de la donzella.

Vencent, donchs, ab suavitat, la resistencia de la noya, li diguè ab veu baxa, pero plena d' apassionada espressiò:

—Sòch jo, filla mèva... ¿No 'm conexes?... Jo, que vinch á véurert'... Sòch ton pare... No 'm fugis; sols te vull parlar...

—¡Dexéume anar!—pronunciá la donzella, rompent l' esglay que li embargava la veu.

—¡Escòltam'!—prosseguí en Rocamor.—No vull res sino que m' escoltis; no vinch mès que pera contemplarte una estoneta, d' amagat de tothom. Ets ma filla; ja t' ho varen dir. Jo t' estimo ab tota l' ánima; no 't tinch mès que á tu en la terra. Vinch com un pobre de camí, d' aquets que trucan á la porta de ta masía y que sempre 't trovan piadosa per fèls'hi caritat, á demanarte la d' una paraula amorosa, la de mitxa hora d' escoltarme ab compasiva atenciò...

Ab tot y lo suavíssim d' aquestas frases, ab tot y lo suplicant y rendit del tó en qu' eran ditas, la donzella encara feya esforsos pera desferse de la má que la retenia; la pietat, qu' en sòn ánima tant llestament se despertava, no podia, en aquell instant, véncer lo pes del terror qu' aquell home li inspirava.

En Rocamor no cedia, y continuava pregant:

—Mira, Madaleneta, jo no 't demano encara que m' estimis com tot pare vol ser estimat de sa filla... Ja veig que ma presencia 't sorpren y t' atemorisa... Ton amor no 'l eczigexo, vull guanyármel'. Vull donarten' tantas provas, vull que 'm vejis tant sumís á ta voluntat, tant esclau de ton respecte, y vull que 't parlin

Digitized by Google

tant altament los sacrificis que jo soporti per' alcansar una rialleta tèva, una mirada de consol, una paraula de content, que tu matexa serás la que diguis algun dia:—¡Pobre home, sí que m' estima! ¡Pobre pare! ¡fòra ser mòlt dolenta si no li paguès sòn amor ab lo mèu!...—¡Ja veurás, Madaleneta, com arrivará lo dia que no 't fassi pòr!... Veurás com, al mirarme, no t' adonarás de mon cos esgarrat, y com vindrás á besarme, sense repugnancia per aquesta deformitat de mon rostre...

Axís anava ell parlant, y ella, poch á poch, y sense adonarsen', anava cedint de sa resistencia, y en sòn cor, semblava com si volguès alsarse aquella pietat que 'l temor ofegava tot just feya un curt instant. Ab tot, si bè cedia, no contestava, y en Rocamor era 'l que per ell mateix tenia de convertir en paraulas, la passiva actitut de la donzella.

—¡Oh, ja conech que 't vas compadint de mi!—continuá dihent.—Ja sento que ta má no vol fugir d' entre las mèvas... Ara ja m' escoltas... ara ja tinch ton cor atent... ara ja puch dirijirte 'l prech que 't venia á fer... ¿Vols escoltarmel'?

—Diguéu...—pronunciá la donzella, mès aviat que per voluntaria complascencia, per instintiva docilitat á la passiò de las paraulas y á la forsa ab que se sentia estrényer la má.

—Jo sè qu' aquí vius ditxosa,—continuá 'l contrafet.—Aquí tothom t' estima; aquí tothom se mira en tos ulls. Donchs bè, jo, que sòch ton pare, jo, que no tinch en lo mòn altre sol que m' il-lumini, sino es la

Digitized by Google

llum de tas miradas, me resigno á privarme de ta companyía... Ja ho véus; no vull, no desitjo tréuret' d' aquí, no penso en sacrificar ta alegría; pero al ménos, que 't pugui véurer d' en tant en tant, que pugui alentarme lo goig de sentirte, d' abrassarte, d' obrirte mon cor ple de tendresa per tu. ¿Ho vols? Vindrè d' amagat, ningú sabrá que 'ns veyém, te parlarè una estona com ara, y me 'n nirè pera no tornar fins que 'l cor senti novament l' afany de tornarte á véurer. ¿Ho vols? Es la sola gracia que 't demano. ¿Ho vols? Es la caritat que farás á ton paré desvalit. ¡Dígam' que sí, filla mèva! ¡Dígam' que surtirás, quan te fassi la senyal de ma presencia! ¡Dígam' que no fugirás, quan impensadament te sorprengui en l' ombra del bosch ó en altre lloch solitari hont ningú pugui sorpéndrens'!... ¡Dígamho, prométem'ho... ja ho véus, no 't demano res mès!...

Y acompanyava aquestos prechs, ab mil petons qu' imprimia en la má que la donzelleta li tenia abandonada, y verament alcansava conmóurer á sa filla, que, vensuda de pietat al arrivar á aqueix punt, no poguè contenirse de dirli:

—Sí, veniu á véurem' quan volguéu. Lo senyor rector me va dir qu' us tenia d' estimar, y 'l vull créurer.

—¿Me promets, donchs, no amagarte de mi?

—Us ho prometo.

—¿Y estimarme?

—També.

—¡Oh, Dèu te benehexi, per la ventura que 'm causas!—esclamá en Rocamor.

Digitized by Google

Allargant sòn cos tot lo que poguè, estirá 'ls brassos, los passá per darrera del coll de sa filla, y atrayentli 'l cap á fora del march de la finestra, estirá 'ls llavis pera ferli un petò en lo front. Mes aquell petò soná en lo ayre y fòu rebut per lo vuyt del espay. La donzella, al sentirse atreta cap enfora, al percibir en sòn rostre l' alé del contrafet, 's retorná del abismament en que las frases d' aquell l' havian posada, vejè, casi tocant lo sèu, lo semblant monstruòs que li sonreya, y sentintse nova y repentinament plena de pòr, apartá ab sas mans lo cap d' en Rocamor, desviá 'l sèu ab espressiò repulsiva, y ab un esfors se desfè dels brassos que la subjectavan, quedantse arraulida á la part de dins de la finestra.

A aquestos moviments d' ella, mòlt mès rápits que las paraulas ab que 'ls hem esplicats, succehí un só gutural, com una blasfemia ofegada, d' en Rocamor.

—¡Encara 'm fujes!—pronunciá desprès.

—¡Adèu siau!—responguè la noya, volguent tancar la finestra.

—¡Espérat'!—feu ell, aguantant las duas fullas pera que no 's tanquessen.—¡Vina! ¡Bésam'!

—¡No!... ¡No!...—murmurá ella esperuguida.

—¿No m' has promés estimarme?

—¡Adèu siau!

Y 's tancá de cop la finestra, dexant á n' en Rocamor sol en mitx del camp.

—¡Oh!—esclamá aquest, tremolant de despit.—¡Me tè una pòr y una repugnancia invencibles!... Pero jo las vencerè; avuy ja m' ha compadit, y quan m' hagi

Digitized by Google

escoltat altres vegadas, acabará per estimarme... Será mèva, vindrá ab mi, y llavoras, ó bè m' estimará per forsa... ¡ó pobra d' ella!...

L' escena d' aquella nit se repetí mòlt sovint, y hauria sigut difícil dir, si al peu d' aquella finestra, lo bandoler hi duya l' afany d' un pare carinyòs, ó bè la rancunia d' un enemich que volia venjarse dels desdenys de la donzella.

CAPÍTOL XXIII.

Un paper.

Una nit, desprès d' entregarse á sos fingits accessos, davant de la finestra hont havia surtit sa filla, en Rocamor diguè á n' aquesta ab tó entristit:

—Ara tardarém mòlt temps á tornarnos á véurer. Me 'n vaig lluny d' aquí. Vull realisar los projectes, que sols he suspés perque he volgut véuret' aquesta tungada, y marxo cap á l' India, á guanyar una fortuna pera tu. Adèu, filla mèva; pensa alguna volta en mi; ¡adèu, y d' aquí á la tornada!

Li besá la má, sense intentar besarli 'l front, desapareguè entre la fosca, y la Cunilleta no 'l torná á véurer mès.

Partís ó no partís, ell va fer sa despedida com si aquesta fòs verdadera. Havia parlat ab tó resolt, sa veu tremolava com possehida de grèu pena, y al besar

la má de sa filla, hi havia dexat cáurer una llágrima.

Lo cas es que no torná á presentarse als ulls de la noya, y qu' aquesta anava respirant ab lo cor mès ample, axís com anavan passant dias sense véures' seguida ni cridada per aquell home que li feya pòr.

Quan aquestos dias ja foren bastants, y s' haguè dissipat l' impressiò que per tant temps havia tingut dominada á la donzella, aquesta se sentí ab necessitat de tréurers' de sòn cor lo pes que li era 'l recort de sas entrevistas ab en Rocamor, y d' esplicar lo secret qu' havia tingut guardat, perque aquell li encarregava d' una manera y ab uns estrems que l' esperuguian.

Per ço, estantse una tarde conversant ab sòn protector, va saltarli de repent:

—Senyor rector... li tinch de dir una cosa.

—Digas, filla mèva,—li contestá ell.

Y com que 's trovavan dant passeigs per l' era de la masía, s' assentaren en lo pedrisset ó esglahò que la rodejava, y la donzella comensá:

—Es una cosa que m' ha passat ja fa dias, y que no l' he dita á sa mercé ni á ningú, perque 'm feya pòr.

—¿Veyam, veyam qué será?

—¿May diria, á quí he vist mòltas vegadas?

—¿A quí?

—A n' aquell home, que sa mercé 'm va dir qu' era 'l mèu pare.

—¡En Rocamor!.. —esclamá García, ple de sorpresa y espant.—¿Per qué no m' avisavas?

—Perque ell m' encarregá que callès, y jo 'm temia que sino ho feya, poguès succehir alguna cosa.

—¿Y quan l' has vist? ¿Ahont li has parlat? ¿Cóm se 't va presentar? Esplícam'ho tot, filla mèva; no 't descuidis de dirme res.

La Madaleneta li esplicá llavoras, tot lo que li havia passat desde la primera nit en que, pensantse véurer á n' en Rafel, se trová ab en Rocamor, al peu de sa

Lo vestuari.

finestra, fins al moment en que 'l segon se despedí d' ella pera marxar á l' India.

Lo rector sentí que 'l cor se li axamplava, al enterarse d' aquesta última part. No obstant, com si li dolguès aquella íntima satisfacciò qu' esperimentava, y com si tractès de contenirla, diguè movent lo cap ab espressiò de llástima:

Digitized by Google

—¡Pobre home! Se véu qu' avans de sa partida, codiciava 'l goig de dexarte sa memoria, y d' endúrsen' ton amor. ¿Véus, lo que jo 't dich sempre? ¿Véus, com t' estima de debó, y com es digne de que tu hi pensis ab tendresa y respecte? Anèm,—continuá 'l rector,—no parlém d' axó ja que veig que 't desplau. Tu fes voluntat de pensar y sentir com bona filla, y d' aquí á que ell torni de l' India, ja t' haurás curat d' aquest temor qu' al últim no deu ser mès qu' una mica de respecte que 'l pobre home t' imposa, per la falta de costum de véurel'.

—Potser sí...—contestá la noya, capficada.

—Ara,—li diguè 'l rector, recobrant sòn tó acostumat d' afecte y d' alegría,—lo que tens de fer, es olvidar totas las cavorias, perque 't vull ab lo cor net y 'l cap seré, per' certa cosa que 't destino.

—¿Qu' es?—preguntá ella.

—Te vull fer comedianta.

—¿A mi?—feu la noya, tota sorpresa.

—No pas perque n' aprenguis l' ofici, ¡ey!... No mès per una sola vegada. Veurás: d' aquí á una mesadeta celebrarém la benedicciò de l' iglesia nova, en la qual s' hi colocará una verdadera reliquia de la verge Santa Bárbara; vindrán mòlts senyors convidats, y pera celebrar la festa, ab major lluhiment, jo he fet un pas, que se 'n diu tragedia, de la vida de Santa Bárbara.

—¿Y qué hi haig de fer jo?

—Tu hi farás la part de la santa.

—¡Ay, pobre de mi!... Si no sabrè per hont comen-

Digitized by Google

—Ab lo temps que tenim, jo t' ho anirè ensenyant poch á poquet, y ja veurás com quedarás bè.

—Si sa mercé m' ho ensenya...

—Demá comensarém.

CAPÍTOL XXIV.

Los feligresos.

En Rafel arrivava, quan lo rector se despedia de la Cunilleta, y ab axó ja us podéu pensar qu' aquesta no 's quedá sola, y qu' ab la presencia del jovenet s' acabaren per ella totas las tristesas.

Lo rector se detinguè un instant, pera dir quatre paraulas afectuosas á l' enamorada parella, y se 'n aná desprès cap amunt del camí, en direcciò de sa rectoría. Per ço no era aquesta lo lloch ahont s' encaminava; ell ne duya un' altre de cap. Axís es, que quan arrivá á dalt del turonet, que domina lo fondo de la riera de Vallfogona, prenguè una direcciò diferenta de la de sa casa, y aná á parar á un petit pla que venia á ser la plassa major del poble, situat á l' altre part de l' iglesia.

Com qu' aquell dia era diumenje y 'l sol era calentò qu' encara dava gust de péndrel', en aquell pla hi havia gran reuniò. La majoría dels pagesos del poble se juntavan allí á passar la tarde parlotejant, y ab la barretina nova, qui 'n tenia, y ab la de tot l' any qui era mès pobre, embossats uns y altres en sas mantas viroladas,

Digitized by Google

allí 'ls hauriau vist matant las horas fent rodonas ó passejantse.

De cent en quaranta 'ls anava á véurer allí 'l senyor rector; feya ab ells una estoneta de platxería, los llansava quatre agudesas, qu' ells celebravan ab grans rialladas, y quan los tenia bèn alegrets y bèn bè á punt de solfa, acabava per demanarlos algun favor qu' ells may sabian com negarli.

Ja era cosa establerta; quan lo senyor rector se presentava en aquell lloch, may era pe 'l sol gust de véure'ls, qu' axó massa qu' ho lograva los dias feyners, al passejarse cap al tart mentres los pagesos se replegavan; lo que duya á García, al punt de reuniò dels diumenjes, sempre era qu' en la sagristía de la parroquia hi faltavan unas canadellas ó un cálzer, ó bè que faltava cera per' l' il-luminaciò del dia de Corpus, ó guarniduras pe 'l monument, ó alguna altra embaxada per l' estil, qu' obligava als feligresos á gratarse la butxaca, y á fé que no 'ls dolia mentres fòs compláurer al senyor rector.

Mòlt mès sovint qu' aquest últim, y tambè ab sòn segon intent, anava á véure'ls en aquell siti, l' escolanet; pero 'l bellacò, en compte de fer com sòn superior de prepararse 'l terreno pera conseguir ab fortuna sòn intent, comensava per anunciarlo de bonas á primeras, ab paraulas, poch mès ó ménos, per aquest estil:

—¡Alsa! si 'm tiréu uns quants quartets al plat de de las Ánimas, us dirè uns versos nous del senyor rector.

Digitized

Y com á cópia de sentirne y repetirlos per totas parts, lo gust pe 'ls versos aguts y festius que García feya sobre assuntos del poble, s' havia estés entre 'ls feligresos de Vallfogona, no esperavan aquestos á que 'l baylet repetís sa proposiciò. Cadascú 's treya lo sèu trentí de la butxaca, y 'l depositava en lo plat de las Ánimas, apagant ab pessas de cóure, la flama en que patia sòn purgatori un' animeta de terrisa pintada, subjecta per una rosca, en lo bell mitx del plat.

Aquella tarde de que parlém, lo Menut havia fet bon recapte, y pera pagar als vallfogonins la generositat ó devociò de que acabavan de darli mostras, los entretenia ab versos nous y vells d' en García, registrant, pera contentarlos, tots los racons de la sèva memoria.

Ja feya estoneta que l' escolá garlava, y havian surtit, l' una darrera l' altra, totas las poesías sérias y cómicas que composavan lo repertori del senyor rector. Lo baylet ja comensava á passar apuros, perque sòn caudal s' estingia y 'ls pagesos, mès engrescats que may, li repetian ab empenyo:

—¡Un' altra, un' altra!...

—No 'm recordo de cap mès,—responia lo Menut. —¿Qu' us penséu, que tinch cap pera recordarme de totas?

—¡Pensa, pensa, que ja t' en recordarás!—li deyan los pagesos ab tossunería.

Y 'l xicot rumiava, rumiava, y no trovava res que ja no haguès dit. Lo bribò esperava que sòn auditori tinguès forsa ecsitat sòn desitx y perdès l' esperansa

de satisferlo; puig quan coneguè que tothom estava preparat pera ferne lo qu' ell volguès, torná á péndrer lo plat de la capta de damunt d' un pedrís, hont dexat l' havia, y presentantlo als del voltant, va parlarlos d' aquest modo:

—Vaja; si 'm tiréu uns quants dineretes mès pera las pobras animetas, us ne dirè uns que fins ara m' he callat, y qu' us farán fer un bon panxò de ríurer.

—¡Oh! de primer tenim de sentirlos,—contestá un dels mès axerits.

—¡Ca, ca! De primer esquitxéu.

—Al ménos, dígans sobres de qué son trets.

—Son trets sobres d' una cosa que tots havéu vist fa pochs dias, y fins se n' ha fet broma al poble.

—¡Bè! Veyam qué...

—Sobres del casament de la Joana, que sent una mossetona com un castell, va casarse ab l' heréu d' en Quirme, qu' es tant petit que no puja dos pams de terra.

—¡Ah, sí!—diguèren varios, rient ab gran tavola. —Lo Picotí, que li dihém.

—¡Vingan, vingan aquexos versos!

—¡No deuhen ser poch divertits!...

—De primer los dinerets,—insistí 'l Menut, presentant lo plat.

No hi haguè remey. Tots los del rotllo ja 's morian de ganas de sentir las novas décimas, com ells anomenavan á tota classe de versos, y tinguèren de fer cáurer una segona pluja de trentíns, damunt del foch qu' abrusava á l' animeta.

Digitized by Google

—Per' mor de Dèu siga,—los diguè l' escolá content,—y ara escoltéu, que no us pesará la paga.

Torná á dexar lo plat en lo pedrís, y, colocantse en lo mitx del rotllo, comensá á recitar los anunciats versos, dedicats, com havia dit, á l' alta mossetona que s' havia casat ab un home nano y desnarit.

—«Tots en comú 'ns alegrám,
Joana, qu' hajas pres marit;
Mes, com l' has pres tant petit,
Par que l' has cassat ab ram.

. . . . . .

L' amor s' es fet carnicer,
Y en la taula qu' ha parada,
Tu ets la cumplida pesada,
Y d' ell tornas ne vol fer.

. . . . . .

Mossen Juan de Vallèsia,
(Lo qui os esposá en tot bè),
¿No recordas que 't diguè:
Qué aportavas á l' Iglesia?
Que vehent ell tan poca cosa,
Y á tu tant bella fadrina,
Qu' èrau fillol y padrina
Pensá, y no marit y esposa.»

No us puch esplicar lo diluvi de riallas que seguí á la recitaciò d' aquestos versos. Lo rotllo 's descomponguè, perque cada hu dels presents necessitava major espay pera fer sas contorsions, y uns s' apretavan los costats, altres s' estrenyian lo front, y tots se reventavan de ríurer.

Digitized by Google

—¡Ensényens'ho! ¡Tórnaho á dir!...—esclamavan, casi sense alé y fent ganyotas de tant alegres.

L' escolá, complascent, 'ls repetí sa relaciò; la gresca y las rialladas se fèren encara mès estrepitosas, las esclamacions mès espressivas, y la plasseta de Vallfogona ja estava á punt de convertirse en un pati d' orats, quan hi compareguè lo senyor rector, qu' aturá, ab sa presencia, la sobrexida d' aquell torrent d' alegría desbordada.

CAPÍTOL XXV.

La capta del rector.

—¡Ola, bona gent!—diguè García als pagesos, encaxant ab los uns y los altres.—¿Qu' es aquesta boira? ¿Qué us passa qu' estéu tant alborossats?

—No 'ns passa res,—contestá un,—sino que l' escolá 'ns estava ara dihent las décimas qu' ha fet sa mercé pe 'l casament de la Joana, y tots nos trencavam.

—¡Ah!—feu lo rector sonrient.—¿Es dir, que ja ha arrivat fins aquí la tal broma? Ara, si per 'quí la repetiu, procuréu que no 's prengui per ofensa al flamant matrimoni, perque no ha sigut mès que pera ríurehi una estona.

—Ja ho enteném axís,—responguèren los feligresos.

—¿Y aquest bellacó era 'l que us deya mas décimas, com las anomenéu vosaltres?—afegí 'l rector, donant llaugeras bofetadetas en la cara del escolá.

—¡Oh!—saltá aquest.—Pero avans m' he cobrat la tasca; miri 'l plat de las Ánimas, si n' está de ple.

—¡Mòlt bè, mòlt bè! Ara vèsten', obra l' iglesia, y encen' l' altar pe 'l rosari, que ja s' acosta l' hora.

—No li faltará res apunt,—afegí l' escolá.

La primera dama.

Y pegant una correguda, se 'n aná cap á cumplir las ordres de sòn respectat superior.

—¡Es axerit y bon minyò!—diguè aquest últim, veyent còrrer al Menut.

Digitized by Google

Y desprès, girantse als feligresos que l' enrotllavan, continuá:

—Y bè, ¿qué 's diu per Vallfogona?

Axís que mossen Vicens indicá ab aquestas paraulas, que volia entaular conversa, en los semblants respectuosos dels vallfogonins hi aparesquè de nou la sonrisa, que poch avans se 'n havia esborrat. Tots sabian, que quan lo rector parlava, sempre hi queya alguna agudesa de sòn fértil y festiu ingeni, y per ço, ja per endavant la celebravan, no sense esperar ab ansietat verdadera, á saber quína ó quínas foran las d' aquell dia.

Ab axó, no mès que pera donar peu á que la conversa s' estenguès, un dels del rotllo contestá á la pregunta de mossen Vicens.

—¿Qué vol que diguém, senyor rector?—Avans que vinguès l' escolá, aquí 'ns estavam matant la tarde.

—Lo quint, no matarás,—saltá García, ab cómica gravetat.

Tots se posaren á ríurer; ja tornava á comensar la broma.

—Y bo y fent aquexa mort que dihéu, ¿de qué s' parlava?—continuá 'l rector.—¿Quinas novetats ocorren en la gran ciutat de Vallfogona? ¿No ha passat per aquí, fent via á l' espléndida cort de Guimerá, cap príncep ó emperador, que s' haji perdut? ¿No ha arrivat sisquera, algun marxant ó esmolet, que son los personatjes qu' acostuman á visitarnos?

¡Los feligresos ja feyan unas riallas!... Anavan poch á poch estrenyent la rodona en que estava lo

Digitized by Google

rector enclós, y ja no quedava en la plasseta quí s' passejès tot sol ó fès conversa apart ; tothom s' escoltava las paraulas del bon García.

—Veyám,—continuá aquest últim,—ja que no tinguém de fer lluminarias per la arrivada de cap foraster, diguéume si hem de repicar per algun matrimoni, qu' axó es fruita de tot l' any.

—Per ara no se sab de cap parella, qu' estigui á la bora de casarse,—saltá un minyò dels qu' estavan en primer terme del grupo.

—¿Y tu 'm respons axó?—li preguntá García.—¿Qué 't créus, que no t' ha vist tothom, fent babarotas á la Catarina de ca 'n Real.

—¡Ah!—respongué l' altre, arronsant las espatllas.—Ab la Catarina no m' hi surt pas massa bè 'l compte...

—¿Y axó? ¿Qué no 't fa bondat?

—No pas massa. Ara l' heréu de 'n Rabassò també s' ha posat á festejarla, y ella fa cara á l' altre y á mi. Per ço conto que no tirarè endavant.

—¡Ay, cap de grèus en la mossa!—esclamá 'l rector.—¿Aquesta partida 't juga, ara? Escòltam', que mereix que n' hi diguis una de fresca, y jo te la vaig á dictar.

—¡A véurer, á véurer!—diguèren tots los del rotllo, parant las aurellas.

Lo rector diguè al promés enganyat :

—Cántali axó :

—«Mòltas quexas tinch de vos,
Catarina, y sabme mal,
Que sent filla d' un *real*,
Vullau ser pessa de dos.»

—¡Bona, bona!—cridaren los feligresos, tornantse á animar.

—Ara qu' hi está posat, mossen Vicens,—saltá un que feya estona que 's frisava, no gosant á fer sa peticiò,—voldria que me 'n fes una de bèn maca, pera cantarla á la minyona ab qui tracto...

—¡Ah!—contestá 'l rector.—¿Es dir, que jo soch lo trovador del enamorats?

—Com sa mercé ho fa tan bè...

—¿Y com se diu aquexa minyona?

—¿Qué no ho sab? Es la Serafina.

Y al moment lo rector saltá:

—«A sòn nom véns ab eccès,
l' ingrata que 'm desatina,
puig ell diu que *Será-fina*,
y la taimada ja ho es.»

Anavan durant y prolongantse las senyals de satisfacciò dels pagesos, quan lo rector volguè donar á la conversa lo tom qu' á sòn proposit convenia. Per ço fou, que, surtintse de sos versos y acudits, cobrá un posat mès sério, espresantse al mateix temps d' aquest modo:

—Ara ja hem gatejat prou. Veniume aquí tots, qu' vull parlar de cosas mès profitosas.

—Sa mercé dirá...—responguèren los feligresos, seguint lo to formal en que sòn pastor los parlava.

—L' iglesia nova qu' estém edificant, ja prompte estará apunt de ser benehida; tindréu lo goig de dir, que la vostra pietat ha sigut gran ajuda, per' obra tant gloriosa. Jo hi he gastat tot quant m' alcansavan los curts guanys de ma pobra rectoría, lo senyor Comendador de Vallfogona hi ha contribuit també ab una part de sa riquesa, y vosaltres, tots los del poble, qui ab sos diners, qui ab son travall, heu donat forsa y efecte á mon intent...

—Sa mercé ja sab,—diguè un dels del rotllo,—qu' en tot quan nos proposa, hi hem fet sempre lo que podém.

—Ja ho sè; y per ço us ho agrahexo, y Nostre Senyor us ho pagará millor que no pas jo.

—Axís siga, encara que no ho valgui lo nostre merexement.

—Donchs, tornant al punt d' ahont veniam, us deya que la capella aviat podrá ser inaugurada; pero ara 'm trovo, que si no 'm vè un aussili, tindrè de parar las obras, que seria una llástima; y entre tots plegats, hem de fer un poder per' que axí no succehexi.

—Lo qu' estigui á la nostra má...

—Tots podéu contribuirhi. Los que sòu richs, ab la vostra bossa, y 'ls que sòu pobres, ab lo vostre travall.

—Miri,—digué un.—Jo, d' interessos no 'n puch oferir, pero si 's necessita gent que travalli, oferexo 'ls jornals que siguin, de franch.

—Y jo 'ls mèus.

Digitized by Google

—Jo, qu' ara 'm trovo desdinerat, demá mateix miraré de véndrer duas botas de vi que 'm guardava, y si 'm composan que 'm composin.

—¡Aturarse l' obra de l' iglesia!—esclamá un altre.—¡Vatua 'l ret de la Sila! Senyor rector, ja pot contar ab quatre unsas, que demá mateix n' hi farè entrega, perque ara no las porto damunt.

Axís continuaren plovent ofertas d' aquella gent honrada, fins que García, alborosat y conmogut ab provas tant espontáneas y verdaderas del amor de sos feligresos, no poguè ménos d' obrir los brassos, y en ells estrenyent als circunstants, un per un, esclamar:

—¡Oh, bona gent! En lloch mès, qu' entre vosaltres, vull buscar lo tracte encantador de la sencillesa, ni vull qu' hi hagi en la terra un racò mès venturòs qu' aquest, hont hi baten cors tan honrats. ¿Que si s' acabará l' obra de la capella? ¡Tira, pexet! Tant aviat, y tant bè, y ab tant benhaurats recursos s' acabés la Seo de Barcelona. S' acabará, y de las festas qu' aquí farém lo dia que la benehim, se 'n tè de parlar tot un sigle.

—¿Diu, que sa mercé ha tret una comedia?

—Jo l' he treta, y hem de buscar per' aquí los que la desempenyin.

—¿Quí vol que 'n sápiga per' aqui, si tots som una colla de pallurdos?

—Jo us ensenyaré cóm s' ha de fer, y per ço convè que comensém prompte 'ls ensaigs.

—Quan sa mercé disposi.

—Ja ho arreglarém. Ara anèmsen' á passar lo ro-

sari, que l' escolá ja fa estona que l' senyala , y s' déu pensar que no 'l sentím.

Y lo rector, seguit de tota la gent en aquell lloch reunida, s' encaminá dret á l' iglesia, en la qual ja l' esperava una muniò de devotas, vellas y jovas, plenas de compunciò, apilotadas y de genolls, devant dels esglaons del altar major.

CAPÍTOL XXVI.

La primera dama.

Mentres l' obra de la nova iglesia anava endavant, y s' acostava á sòn terme , los vallfogonins també s' amanian pera la gran festa ab que debia celebrarse sa benedicciò.

No s' parlava en lo poble d' altra cosa. A mès de la funciò solemne, qu' en la nova capella s' preparava, en la qual ja se sabia que havia de celebrarhi lo antich abat de Santas-Creus, asistit per altres sacerdots de no menor jerarquía; á mès de lo sermò que García havia de pronunciar desde la trona; á mès de las balladas, y cohets, y coplas , y altres regositjos que s' amanian ; tothom ficsava sa curiositat y sòn anhel, en una part de la funciò que de tots los del poble era desconeguda, motiu pe 'l qual era esperada ab mès afany.

Aquella part era la representaciò de la famosa tra-

Digitized by Google

gedia de Santa Bárbara, que 'l senyor rector havia composat.

Ja se sabia, que 'l rector havia dirijit numerosas invitacions á sos amichs de totas parts, entre 'ls quals se contavan distingits y empingorotats personatxes; y 'ls del poble, per sòn cantò, no volguent ser ménos, ja havian enviat missatxe á tots los parents y coneguts, pera que ho dexessen tot lo dia de l' anunciada festa, per' anar á Vallfogona á véurer y admirar las cosas del altre mòn, ab que s' festejaria la proclamaciò de la gloriosa Santa Bárbara, com á patrona del poble.

Duas cosas preocupavan particularment al rector, y omplian casi del tot lo temps de que disposava. L' una era trassar, escríurer y corretgir lo sermò que tenia de predicar lo dia de la festa, en l' acte religiòs de la inauguraciò de l' iglesia, y en aquesta feyna passava tot lo dematí; la segona era ensenyar á la Cunilleta, la part de la verge Santa Bárbara, que volia ferli desenpenyar en la tragedia que tenia escrita, y á n' axó hi dedicava tota la tarde.

Desde 'l dia que havia anunciat á la donzella aquest propósit, cada tarde se 'n anava ell cap á la masía de la Mariagna, un xich mès dejornet de lo qu' avans acostumava, prenia á la noya de la má, interrompentla en qualsevol feyna qu' estès fent, y sortint ab ella al ayre llibre, s' hi passejava pels camps y las ubagas, recitantli sòn paper una y duas vegadas ab tota paciencia, per que ella l' aprenguès de cor. Quan ja la noya 'l tinguè bèn sapigut, comensá á ins-

truirla en la manera de declamarlo; li feya compéndrer cada situaciò que tenia de representar, li descubria, ab claras y sencillas paraulas, lo carácter místich del personatje, y la donzelleta, poch á poquet, y vencent la mòlta vergonya qu' al principi se 'n donava, acabá per ferse cárrech enter de sa part, fins al estrèm, que 'l rector reconeguè qu' havia alcansat d' ella, major perfecciò y acert dels qu' esperava.

Lo criat de glas.

— ¡Mòlt bè!—esclamá un dia alborosat, desprès que la Cunilleta haguè recitat tot sòn paper.—¡Mòlt bè, Madaleneta! Serias una comedianta, com pocas se 'n trovan.

Y en lo mateix entusiasme de sòn regositj, lo rector picava de mans, fent resonar los ecos de la salzereda hont se trovavan.

Pero en aquest matex punt, la Cunilleta li compareguè ab aquesta surtida, que 'l dexá fret:

Digitized by Google

—Lo que 'm passará, jo ja m' ho temo; y es, que davant de la gent me 'n donarè vergonya.

—¡Anèm, bo!... ¡Veten' aquí un altra!—digué 'l rector, quedantse parat en mitx del camí que seguian.

—¡Oh!—replicá la donzella.—¿Que s' pensa, qu' es tot hu dirho davant de vosté tot sol, ó davant de tanta gent que no conexerè?

—¡Anèm, tontota! Mentres sápigas qu' ho fas bè...

—No, no; jo m' ho conech. No 'm sabrè tréurer una paraula de la boca.

—¡Si que bon nap n' arrencariam, desprès de tant escarrassárnoshi!... Axó tè de prevenirse. ¿Sabs qué farém? D' avuy endavant, en compte d' anárnosen' sols per la ribera, nos quedarém á ensajar á la masía, y perque vajis perdent la pòr, dirás la tèva part davant de la Mariagna y de tots los de la casa que vulgan escoltarte.

Axís se feu, y 'l rector estava tot satisfet, perque la donzella, en realitat, anava perdent la vergonya; pero quan ja tinguè axó conseguit, llavoras li surtí ab un altre estirabot. Ja deya bè ell, que semblava que tractès ab comediants de debó.

Lo cas fòu, qu' una tarde, desprès del ensaig, en García s' adoná de que, mentres tots los circunstants se desfeyan en alabansas y mostras d' admiraciò, la la Cunilleta 's quedava tota motxa y entristida en un racò de la sala, mirant cap á un altre racò, hont ab cara de vinagre s' estava en Rafelet.

—¿Qué tèns ara? ¿Per qué 't quedas axís?—preguntá 'l rector á la donzella.

Digitized by Google

—¿Sab qué 'm passa?—responguè aquesta, ab los ulls plorosos.—Qu' en Rafel está disgustat d' aquesta comedia que 'm véu fer, y ja hi ha tres dias, ab avuy, que 'm fa mala cara.

—¿Y axó, que tè que dirhi, aquell tabernacle?—feu lo rector.

Y dirijintse á n' en Rafel, li encaminá aquestas paraulas:

—Tu, ¿cóm es que diu que 't pesa, que la Madaleneta me representi la tragedia?

—¿A mi?—diguè 'l jove, endolsint l' espressiò farrenya de sa cara.—A mi no 'm pesa que surti á representar, y ménos 'sent una cosa qu' es treta per vosté. Lo qu' á mi 'm pesa es que, per lo que li sento á dir, hi ha trossos que déu figurar que contesta á algun comediant que li tira amoretas, y axó á mi no m' agrada, perque no vull que ningú me la galanteji ni per ríurer.

—¡Ay, alabat siga Dèu!—esclamá 'l rector, dexant escapar la sèva rialleta.—¿Y en axó, gran bellacò, ara t' has anat á ficsar? ¿Que no pensas que tot será fingit?

—Fingit ó no, á mi 'm dòna pena.

—¿Y qué no has escoltat, qu' encara que hi hagi un un galan qu', en efecte, li tiri las amoretas que tu 't pensas, ella li respon rebutjantlo, puig la santa, qual paper representa, no acceptá obsequis de cap galan, ni tinguè mès amor que 'l qu' á Dèu professá y pe 'l qual sufrí 'l martiri?

—Siga com vulga,—replicá lo beneyt del xicot.—Sols de véurer que hi ha quí pretèn enamorarla, á mi ja 'm entra 'l desfici.

Digitized by Google

—No t' espantis,—li diguè 'l rector;—ja veurás com ho arreglarém. Tu farás lo paper d' aqueix galan enamorat.

—¡Oh! ¿no diu qu' ella 'l rebutja?

—¿Te 'n vols anar en nom de Dèu? Pren lo paper com está, y no busquis mès ronya al cove. Aquesta vetlla vina á casa, que te 'l comensarè á ensenyar.

Ja repartits los dos papers, lo rector tinguè de dedicarse á la dificultosa feyna de trovar quí li desempenyès los altres que restavan de sa tragedia; pero ell s' arreglá de modo y manera, que repartí los dos ó tres mès principals á personas de satisfacciò, que si no tenian de fer prodigis, al ménos podian portárseli passablement. Trová en un racò de Santa Coloma, un batxiller retirat, que se li encarregá del paper de *vell grave;* descubrí á Cervera, un patje grandassot y de bona sombra, que prenguè la part del graciòs, y no faltá en lo mateix Vallfogona, un hicendat que tinguès sòn fill segon cursant lletras á Lleyda, y que l' enviès á buscar pera que desempenyès lo compromès y sever personatje del emperador Macsimiá.

Axó sí, agotats los recursos, ja no li restavan pe 'ls papers, qu' encara faltava repartir, mès que sos bons feligresos; triar d' aquestos los que mès fessen pe 'l cas, y carregarse de paciencia per' ensajarlos, fins qu' al ménos, no tiressen la tragedia per terra.

Ab axó, cridá á casa sèva aquells que mès bèn disposats li semblaren, y allí 's procedí al repartiment dels papers, en la forma que veurá quí llegirá.

Digitized by Google

CAPÍTOL XXVII.

Lo repartiment.

Era un estol de pagesos vallfogonins, que 'l mès sabi no habia vist las becerolas ni d' una hora lluny.

Acudint á la cita que 'ls havia dat lo senyor rector, tenian omplert lo menjadoret de la rectoría, y aquell, sentat en un cantò, prop de la taula arrimada á la paret, ab lo gran manuscrit de la tragedia á la vista, parlava axís als sèus feligresos:

—Fills mèus, com en lo poble no tenim cap colla de comediants, y, per altra part, son gent ab quí avuy dia no convè tenir tractes, si aquí volém comedia nosaltres nos l' havém de fer.

Aquestas paraulas produhiren diversos efectes entre 'ls feligresos. Tal hi haguè, engrescat de debó á la sola idea d' exir á fer comedia, tal com ho havia vist alguna volta á la plassa de Cervera y de Montblanch, que ja 's dalia per ser al moment de comensar á apéndrer sòn personatje. Altres n' hi havia, que parlarlos de comedias era lo mateix que parlarlos de la lluna, y 's quedaren tant frescos, sols atents á la voluntat y ensenyansa del senyor rector, y disposats á representar igual qu' ho estavan á ajudar missa. Finalment, uns altres n' hi haguè que 's quedaren gratantse 'l clatell, ja esplicantse clar que l' empresa que 'ls hi cometian

Digitized by Google

era tant superior á las sèvas forsas, com si 'ls encarreguessen de trasladar una montanya.

Lo rector, ab una ullada que tirá sobre 'ls circunstants, aviat tinguè classificats als feligresos d' aquexos tres grupos, y dirigintse á n' als dels dos últims, los diguè:

—Vaja; conech que vosaltres tindriau per cosa mòlt dificultosa, lo fer cap paper. Ab axó, us vestiréu de soldats romans, que no han de dir una paraula, y surtiréu á passejar pe 'l tablado, que no sent coxos com no sòu, es cosa que no tè de posarvos en cap compromís.

—¿Y nosaltres?... ¿Y nosaltres?...—digueren los del grupo dels engrescats.

—Vosaltres, ja es un' altra cosa. A vosaltres, ara us dirè los personatjes que deuhen repartirse, y cadascú triará lo que li sembli mès apropiat.

Prenguè lo manuscrit y llegí en veu alta la llista dels personatjes de la tragedia, fora aquells mès importants que ja estavan repartits.

—Jo ja 'l tinch triat,—digueren cinch ó sis al mateix temps.

—Veyám; que cadascú digui 'l sèu.

—¡Lo de Príncep!—cridaren tots á una.

—¡Oh! Si tots voléu lo mateix, no podrá ser,—observá 'l rector, festivament.

—¡Jo... jo!... ¡Dònguimel' á mi!...

Ja no s' entenian; tots volian lo paper de Príncep, y cadascú 's defensava la preferencia. L' un deya qu' ell era mès bèn plantat, l' altre que tenia mès juventut, lo de mès enllá alegava qu' era l' heréu de la casa mès

rica, lo de mès ensá, que portava mès anys d' haver estat á ciutat. Lo rector se divertia qu' era un gust.

—¡Ja veuréu, ja veuréu!—cridá.—No hi hagi mès disputas. Lo de Príncep es un paper mòlt lluhit, y 'n fará aquell que 'n dongui mès. ¡Alsa! A favor de l' illuminaciò de la capella de Santa Bárbara. Lo paper de Príncep... ¿Quí hi posa dita?

—Jo 'n dono dos ciris de lliura,—diguè, amatent, un dels mès acalorats.

—¡Jo 'n dono tres ciris!—diguè un altre.

—¡Quatre ciris!

—¡Quatre ciris, quatre ciris!—cantá lo rector.—¿Ningú 'n dòna mès? A la una, á las duas...

—¡Mitxa dotzena!—cridá un altre.

Lo punt aná crexent, las ditas crexeren ab lo punt, y al últim lo lluhit paper d' aquell Príncep tan desitjat, quedá á favor d' un qu' oferí il-luminar á sa costa tot l' altar major.

Quan aquesta adjudicaciò quedá feta, y apaciguat l' esbalot que per' alcansarla 's promoguè, lo rector va dir:

—Ara passarém á un altre...

—Escolti,—saltá un,—aquexos dos indios que he sentit qu' hi havia á la llista, ¿qu' han d' anar mòlt bonichs?

—¡Ja ho crech, burrango!—li contestá García.—Figúratels ab unas plomas de colors al cap, ab faldilletas de seda carmesina, arracadas á las aurellas, y lo coll tot voltat de perlas y vidrets.

—Donchs jo farè un indio,—diguè ab aficiò, lo qu' havia fet la pregunta.

—Y jo farè l' altre,—afegí un segon, també engrescat ab la pintura que 'l rector acabava de fer.

Un ne sortí desseguida, al qual havia cautivat un dels personatjes de la llista llegida per lo rector; havia sentit qu' aquest deya al enumerarlos:

—Marciá, president.

Y encara que 'l bo del pagés no conexia á aquell tal Marciá, ni per servirlo, é ignorava cóm, quán y qué presidia, alló de fer de president li feya l' enteta; per ço fòu que quan estigueren elegits los dos indios, ell saltá dihent:

—Jo, ja que no he pogut arreplegar lo paper de Príncep, desitjo, al ménos, fer lo de president.

¡Qué va haver dit! Tots los qu' havian sigut pretendents al principat se posaren també á serho de la presidencia, y véus aquí lo desori d' avans que 's tornava á comensar.

—¡De president ne farè jo!...

—¡Jo serè quí 'l fassi!...

Y altra volta crits y rahons.

Lo rector apaciguá la tabola, y diguè:

—Aqueix paper de president també s' ha de pagar, com lo de Príncep.

—Jo donarè tres ciris...

—Jo, sis...

—Jo, dotze...

—¡Ca, ca, ca!...—feu lo rector, agitant la má y lo cap.—Ara no 's tracta de ciris, sino d' un altre cosa.

Digitized by

Ja veuréu; dexém estar lo paper de president, y tractém avans de qui 'n fará un altre, que veig, que ningú hi ha pensat. Ja heu sentit qu' en la tragedia hi surt en Llucifer...

—¡Jesús, María y Joseph!

—No hi ha pòr, qu' aquest es de per ríurer. Veyám, ¿quí 'l vol?

—¡Ay, no pas jo!... ¡Dèu me 'n guart!

—No hi vull burlas ab en Banyeta...

—¡Oh! Y lo lleig que déu haver de surtir...

—¡Fora, fora!...

—Donchs com la pessa no 's pot representar sense qu' hi surti 'l dimoni, qu' es lo que vol embolicarho tot, ara jo us dirè una cosa. Lo que fassi de president, que no ix fins á la segona jornada, tè de fer de Llucifer en la primera; ab axó, veyám quí s' hi determina.

La repugnancia dels pagesos á representar lo mal esperit, tenia mès forsa que sas ganas de fer de president; pero lo rector ja sabia cóm véncerla, y comensá á descríurer ab tant bells colors lo manto de grana, la túnica blava galonejada d' or, y 'ls demès bonichs ab que pensava vestir al president, que lo primer qu' havia demanat aquest personatje, no poguè resistir mès, y ab tal de conseguirlo, s' aconsolá de vestirse avans de Llucifer.

Ab altres curiosos y pareguts incidents, continuá, y tinguè fí la distribuciò dels personatjes de la tragedia de Santa Bárbara, y tots gojosos y engrescats los pagesos ja desd' aquell moment, no s' veyan l' hora

de surtir en lo taulat, á lluhir la poca ó mòlta gracia que Dèu los havia concedit.

Tot eran preguntas al rector, sobre si havian de paréxer vells ó joves, sobre si tenian de matar á algú ó figurava que 'ls matavan á n' ells; l' un volia saber si li serviria pe 'l cas, un cobrallit ab sarrell qu' á casa tenia, l' altre, si podia tréurer un trabuch que conservava, lo de mès enllá, si li escauria una soguilla de tres vols que podia dexarli la sèva dóna.

Lo rector aná satisfent la curiositat de tothom, y acabá últimament per dirlos:

—Ja veuréu, com tot s' arreglará; tots faréu goig. Ara anéusen' á retiro, que ja son mès de vuyt horas, y cada vetlla veniu, que aquí us espero per' ensenyarvos y dirijirvos.

—Donchs d' aquí á demá.

—Santa nit.

Los feligresos surtiren, y quan lo rector agafá 'l llum pera dirijirse á la sèva cambra, sentí que l' estiravan per baix de la sotana.

—¿Y ara, quí hi ha aquí?—diguè ell, abaxant lo llum.

Mirá, y 'l que l' estirava era l' escolanet.

—¿Qué fas aquí, tarambana?—li diguè 'l rector.—¡Ala, depressa cap al llit!

—¿Que no hi ha cap paper á la comedia, qu' jo 'l pugui representar?—preguntá 'l xicotet, ab veu suplicant.

—¡Tens rahò, qu' á tu no te n' he donat cap! No t' espantis; ja n' hi ha un, que tu 'l farás.

—¿Quín paper es?

—Lo d' angelet.

—¡Visca, visca!—esclamá 'l Menut, fent un brinco. —¡Ja veurá que 'l farè bè!

CAPÍTOL XXVIII.

L' arca.

Mentres tant se feyan tots aquexos alegres y animats preparatius, ni García, ni la Cunilleta tinguèren ocasiò de distréuresen', per' ocuparse de cap recel ni suspita causats per la presencia de 'n Rocamor; aquest havia desaparescut totalment, dexant recobrar á la donzella sa tranquilitat perduda, y tot feya créurer qu' era certa y que ja estava realisada, la partida que per segona volta havia anunciat á sa filla, la darrera nit que li va parlar.

Ni la Cunilleta, ni sòn volgut protector, tenian conexement de que 'l bandoler haguès tingut sa morada en la Casa coberta del terme de Santa Coloma, y per lo tant no podian cerciorarse de que la referida marxa s' haguès verificat; y com per altre cantò los pagesos del entorn de la solitaria masía, á cópia de no véurer may al que l' habitava, ni tenirne cap noticia, ja ab prou feyna s' recordavan d' ell, difícil era que per ells matexos se sapiguès, si lo misteriòs personatje seguia ó no dins de la casa.

Nosaltres, que sense topar ab cap obstacle, y sense pòr de ser vistos, podém penetrar en aquella mena de castell encantat, no hem de quedarnos ab las ganas de saber lo qu' en sòn interior passès.

Ara ho sabrém tot sense misteris. Fiquémnos per la primera escletxa que trovém: ja som á l' ampla y espayosa cuyna, hont se véu l' amorosa llar ab l' escò al davant, y conservant, com un vellet los recorts de sas antigas passions, un munt de geladas cendras de las fogueras qu' en ella brillaren los pasats hiverns.

L' home pensatiu, ó distret, ó aburrit, que ociosament se trova sentat en l' escò, remenant ab la punta del peu aquellas cendras, es lo criat, ó company, ó lo que siga, d' en Rocamor. Tirémli una ullada. Encara que séu, se li coneix qu' es un home alt en demasía; si fòs possible dir qu' una persona careix de faccions, d' ell ho diriam ara, perque en sòn rostre no s' hi veya res mès qu' una fredor y una falta d' espresiò desacostumadas. Dificultòs hauria estat dir, si aquell home era un benigne ó un malvat. Sòn color era esblanquehit, sos ulls sense moviment y sense miradas; no tenia un pel de barba, y ab tot, en lo front estret y decaigut se li veyan arrugas qu' indicavan qu' era vell.

Era un home insensible; en Rocamor l' havia triat pera tenir una companyía que no 'l destorbès. Aquell home era discret, perque no parlava; era lleal, perque res lo movia; era obedient, perque res li repugnava; era bon servidor, perque pera tot servia.

En la posiciò descuidada y casi estática en que l' hem vist, s' hauria estat horas y mès horas, si desprès

Digitized by Google

de sentirse 'l soroll d' obrirse y tancarse la porta de la casa, no haguès entrat á la cuyna en Rocamor, que pegant un cop en l' espatlla de sòn criat, lo treguè de sa abstracciò.

—Vaja, Climent,—li diguè, al punt de pegarli en l' espatlla.

—Mi senyor...—responguè l' altre ab una veu y un tó tant glassats com sa fisonomía.

Se posá dret y s' quedá impassible, fret y mut com una estátua. Prou vejè una cosa innussitada y fora de tota regla; prou vejè que sòn amo no arrivava sol, com seguidament havia arrivat fins allavoras; prou vejè que l' acompanyava una pagesa vella, vestida de robas apedassadas de tots colors; pero ni per un mot, ni per un gesto, ni per una mirada, aquell gelat personatje doná á enténdrer qu' alló li causès cap mena d' admiraciò.

—¿Has fet lo que 't vaig dir?—li preguntá 'l contrafet.

—Tot,—ell contestá.

—¿La cambra está arreglada?

—Fa vuit dias.

—Pórtahi aquesta dóna.

—Anèm.

En Rocamor se dirijí á la vella qu' ab ell havia entrat, y li diguè:

—Seguiu á n' aquest criat mèu. A la cambra hont us guiará, hi veuréu dos llits; descanséu en lo mès pobre. L' altre es per qui sabréu.

—Está mòlt bè,—murmurá la vella ab veu gangosa y fent profundíssima reverencia.

Digitized by Google

—Si voléu sopar, ne demanéu.

—Lo que voldria...

—¿Qué? Ja ho podéu dir.

—Sa mercé no 's recorda de que m' ha ofert qu' axís que arrivariam...

—¿Us donaria la vostra paga? Teniu rahò. Veniu, que la cobraréu desseguida. Jo pago bè als que bè 'm servexen,—diguè en Rocamor.

Y girantse al criat que seguia clavat en sòn lloch, com si res vejès, ni sentis, li doná aquest' òrdre:

—Tu, encen llum, y vina ab mi.

Y á la vella li diguè:

—Seguiume.

Tots tres, ab la claror del llum que 'l criat duya, surtiren de la pessa, pujaren una escala, seguiren per un llarch corredor, y 's pararen davant d' una macissa porta qu' estava tancada. En Rocamor se treguè un manyoch de claus y la obrí. Mès endins hi havia un' altra porta; també ab sas claus en Rocamor la dexá franca. Finalment, y desprès d' haver obert una tercera porta, penetraren los tres personatjes en una estancia quadrada y casi nua; sols hi havia á un costat, un llit de pots y banchs, y als peus d' aquest llit, arrimada á la paret, una grandiosa y elevada caxa de fusta de nouera, guarnida de claus dinals y abrasaderas de ferro.

En Rocamor obrí aquell' arca ab tres claus del manyoch que damunt sèu portava, hi ficá la má, y rápidament torná á ajustarhi la tapadora; pero en lo breu instant qu' aquesta feu necessari pera baxar y

Digitized by Google

pujar, la llum, que 'l criat á pochs passos sostenia, se reflectá de mil maneras en lo fons obscur del arca, y s' hi vejè com un vivíssim llampech de tots colors, brillant en la negror d' una espessíssima nuvolada.

En aquell moment, curt com la detonaciò d' un pedrenyal, brillá fora de l' arca un altre llampech, com si fòs lo reflectament del primer. La cara de mármol del criat s' il-luminá, se contragueren sos llavis, surtí una espurna de sos ulls, li tremolá la má ab que aguantava la llántia, y torná á esborrarse y á apagarse tot pera repéndrer sa acostumada impassibilitat.

Lo que 'l contrafet havia tret d' aquell' arca inviolable, era un grapat de monedas d' or; las contá, se 'n guardá algunas, y apilotant las altras damunt del llit, diguè á la vella:

—Prenéu axó. Veyéu si hi teniu lo compte.

—No hi falta ni mitxa malla,—saltá la vella, després d' haver contat los diners.

—Donchs á la vostra cambra,—li ordená en Rocamor,—Tu, Climent, quan li hagis dexada, tòrnaten' á baix, y al llit.

Encenguè en la llántia un cap de ciri, seguí als dos que surtian fins á las tres portas, las tancá totas tres per dins, y, ja segur en sa cambra, se dexá cáurer en lo llit, murmurant aquestas paraulas:

—Ja tinch amanida la presò y disposats los escarcellers; ara hi falta la presonera.

CAPÍTOL XXIX.

La tragedia.

Ara tornémsen' á Vallfogona, hont hi ha una saragata que no us dich res.

Ja som al dia de la festa.

La primavera s' ha vestit d' espléndida gala, pera péndrehi la part que li pertoca, y dòna, pera lluhirse, lo dia mès hermòs del mes de maig.

L' escolanet ja s' ha tornat boig, quan tot just trencava l' auba, tocant y repicant á festa, pera despertar als feligresos vallfogonins; ja no hi ha minyò ni minyoneta, que no 's prepari sòn trajo nou, per' anar á missa major; ja ab lo repich de las campanas s' ha barrejat lo repich dels picarols de tant de matxo com ha anat arrivant, conduhint forasters y mès forasters, qu' omplen l' hostal, las masías y las casas del poble; ja es allí lo venerable fra Joseph Barberá, ab altres monjos de sòn monestir, que vè á celebrar de pontifical, á benehir per ell mateix la nova iglesia, y á colocar en lo mès bell y rich de sos altars, la reliquia de Santa Bárbara, que portan de Santas-Creus; ja ha arrivat tambè fra Nicolau Cotoner, Comendador de Vallfogona, qu' ha contribuit ab generosas dádivas á que 's fès la piadosa edificaciò; ja darrera d' ell han anat venint sens fí de personatjes de nota é importan-

cia, y pululan pe 'l poble los sacerdots, amichs de García, los poetas catalans mès distingits, los sabis, los doctors, los dignataris, y tots quans estiman y admiran lo talent y virtut del bon Garceni.

Ja aquest tè sòn sermò amanit pera pronunciarlo davant de tant entés y escullit concurs; ja tè bèn ensajada y dirijida la tragedia que déu representarse á la tarde; ja estant en tot y seguit de sòn escolanet com

Lo lladre robat.

un general de sòn trompet d' òrdres, va y vè, envia recados, pren disposicions, dòna pressa á la majordona, obsequía á sos hostes, que no li caben á casa, saluda, estreny una má, acaricia á una criatura, surt de l' iglesia, corre al teatre, llansa una agudesa, dòna un consell, y ocupa sòn enteniment, sa paraula, sos brassos y sas camas en mil cosas d' un plegat.

Ja es l' hora del ofici, ja lo Comendador, presidint lo

Digitized by Google

séquit dels convidats, s' encamina á l' iglesia, al só de la copla de déu músichs, vinguda no ménos que de Cervera; ja lo temple s' omplena de gom á gom; ja lo reverent Barberá surt al presbiteri, seguit del diaca y sub-diaca, tots vestits ab novas y ricas vestiduras, y ja, després de benehir l' altar, comensa la missa.

Ja son al evangeli; ja lo rector apareix en la trona, y cautiva á sabis é ignorants ab lo doll fecundíssim de sa famosa elocuencia; ja la missa s' acaba; ja lo celebrant se gira per última volta de cara al poble, y en lo temple se sent lo confòs murmuri de la gent que 's dòna lo bon dia y bon'hora; ja es acabada la solemnitat religiosa; ja es mitx dia: tothom á dinar com correspon en dias que l' olla gran se fica dins de la xica, y després tothom á fer via dret al corral, hont hi han fet lo teatre pera representarhi la tragedia.

Axís com los del poble y sos forasters van axecantse de taula, alló es una professò; tothom s' encamina á tota pressa y ab gran regositj cap al lloch de la representaciò. Aquesta tè de ferse en lo corral del moliner, que de bona gana l' ha dexat, pera que s' hi axequès la baluherna que serveix de teatre. Los fusters, dirijits pe 'l rector, que no es per cert lo qu' hi ha travallat ménos, han fet lo qu' han pogut pera construir un empostissat fort y espayòs; los pintors han pintat tant bè com podian los nuvols ab trampa, lo trono, la presò de la Santa, las plomas de 'ls indios, y las ròssas perrucas de canem qu' han de lluhir los comediants; tot está á punt y bèn preparat; las cortinas s' aguantan, los miracles sembla qu' anirán bè, y es d' esperar, en

Digitized by Google

una paraula, que tot ajudará al major lluhiment del espectacle.

Mentres lo tros de davant del taulat s' omple de gent de totas menas y qualitats, darrera de la cortina hi ha un desori indescriptible. Lo rector, ab lo manuscrit de la comedia sòta 'l bras, corre d' un cantò al altre, esforsantse per' no pérdrer lo cap, que ja 'l tè com uns tres quartans.

Tothom lo crida, tothom lo busca, tothom lo necessita...

—¡Senyor rector, vínguim á pintar!

—¡Senyor rector, ahont se penja aquest nuvol!

—¡Senyor rector, cóm m' haig de posar lo manto!

—¡Senyor rector, jo no tinch perruca!

Si ell no 'ls vestia á tots desde 'l primer al últim; si ell no pintès de vermell á *Llucifer,* de negre als *indios,* de moreno als *sayons* y de vert á l' *Enveja;* si ell no coloquès los talons; si no repartís las llansas de 'ls romans; si no preparès las cordas y curriolas, y no dexès á punt la pega-grega pe 'ls llamps, y no 's cansès, y no perdès lo seny, y no gastès tota sa inagotable paciencia, ni 's feya la comedia, ni s' entenia ningú, ni 's passava sense renyinas, ni surtian los comediants d' aquell lloch, mès que boigs y sense tornarse á entèndrer en sa vida, com succehí als que edificaren la torre de Babel.

Mentres aquell burgit durava, los coneguts nostres que prenen part en la funciò, prou feyna tenian á disposarse pera quedar en ella com cal, y fer al rector l' honra que d' ells esperat havia.

Digitized by Google

En Rafel, ab la taleya de semblar un galan aymador de la verge Santa Bárbara, no gosa á móurers' per cap cantò, de pòr de descomposarse lo trajo, y fugint d' una part á l' altra ab lo manto sobre 'l bras, no sab ahont amagarse perque no 'l matxuquin los que, esbarats, passan y traspassan.

La Cunilleta está vestida desde mitx matí; la Mariagna me li ha guarnit tot lo cap de tirabuxons, y davant d' un improvisat tocador, (puig d' esprès no n' hi ha hagut may cap á la masía), carregat de grasolets y perfums, ha comés, ab la dispensa eclesiástica del rector, lo pecat de cubrir la fresca y bella carona de la donzella, tota de polvos y colorets, perque ha sentit á dir que las comediantas se 'n posan. Desprès l' han vestida ab la túnica blanca qu' espressament li ha sigut tallada y cusida, l' han portada tot seguit al lloch de la comedia, y ara la teniu sentadeta darrera de la cortina, ab un trip trap al cor com si hi tinguès un molí paperer, mès morta que viva, y semblantli que no tè de recordarse de res de lo que 'l senyor rector li ha ensenyat.

¿Y l' escolanet? Lo diantre del nap-buf, per allí corre tant axerit y content, com si tal comedia no haguès de fer. Ja tenen rahò que qui mal no fa mal no pensa. Me l' han vestit d' angelet ab unas faldilletas blavas totas brodadas d' antiqüelas, y unas alas de cartrò daurat, qu' ell no 's cansa de mirarse per damunt de l' espatlla; du una perruca ròssa que li tapa 'l caparronet d' escarola, y damunt de la perruca cenyeix una gran corona de rosas blancas. Per mès que 's tardi á comen-

sar, ell no 's fastigueja: porta penjada al coll una panereta plena de confits, que tè de tirar á grapats quan fassi á las taulas sa aparissiò á cavall d' un nuvol, y mata l' estona menjant confits, á riscos de surtir quan sigui hora ab la panera vuyda; també, d' en tant en tant, pega ensumada á l' ampolleta d' aygua d' olor ab que déu arruxar á la Santa, en lo moment de saludarla desde l' altura.

Ab tot axó, l' amohinat García obtinguè posar en òrdre á tota la colla; tothom estava vestit, los soldats romans arrenglerats, los actors cada un en sòn lloch, lo dimoni arrupit darrera de un trasto, lo graciòs amanint sa primera pirueta, los músichs á punt de sonar, lo taulat bèn net de gent, tot apunt, tot disposat; llavoras García feu la senyal de comensar, tirá la cortina, y aparesquè en las taulas l' *Idolatría*, á pronunciar lo primer parlament.

Desd' aquell punt, mòlt, sens dupte us hauria agradat la comedia de dins, pero mès us hauria divertit la comedia de fora. Prescindint de la discreta atenciò qu' á la primera prestava la part sábia del concurs, formada pe 'ls forasters que seyan en los banchs de preferencia, la verdadera devociò ó 'l compungiment ab qu' estavan los del poble, us hauria semblat cosa cómica y seductora al mateix temps. A missa no hi estavant tant quiets. Sols d' en tant en tant l' admiraciò ó l' abundancia del cor los vencia, y surtia d' entre ells algun crit aislat ó algun murmull general.

La representaciò era per ells un seguit de sorpresas

Digitized by Google

é ingénuas emocions, y ells ab ells se las participavan, que dava gust d' escoltársels.

— ¡Jesús, quina flamarada! Ara deurá exir lo dimoni.—¡Míratel! ¡Ave María Puríssima!—Dèu nos en guart.

— Mira en Rafalet. ¡Qué maco me 'n va!... ¿Qu' es axó, de que fa aquestos lamentos?—Diu qu' está enamorat.

—¡Ah, ah, ah!...—Grans riallas: es qu' ha exit lo graciòs, fent piruetas y giravols.

—¿Qué me 'n dihéu d' aquest que surt ara?... Es l' emperador.—Prou que li veig la corona. ¿Qué no 'l sentiu? ¿Diu que vol matar á tothom?—¡Ara ha mort á sòn criat!—¡Quin home!... ¡Quina fera!

Tot just acaban d' endursen al mort, esclata lo gran murmull: ha exit la verge Santa Bárbara, la pobre Cunilleta, animada pe 'l rector desde dintre.—¡La Santa!—¡La Cunilleta!—¡Quin posat mès natural!—Sembla una santeta de debó.—¿Qué li diu en Rafelet?—Que no li sigui ingrata.—Y ella se 'l treu de davant. Sort qu' es de per ríurer.—Ab tot y axó, miréu ell com se desespera.

—¡Ja torna á exir lo graciòs!—¡Ara vol festejar á la criada de la santa!...—¡Ara ella 'l remulla desde la finestra.—¡Ah, ah, ah!... ¡Y ella com l' insulta!—¡Bona, bona!... M' agrada mòlt.—Com qu' es fet del senyor rector.

—Ara torna á exir la Santa. Míratela allí dins, que resa.—¿Qu' es allò que surt enlaire?—Es un nuvol que du un angelet. ¿Qué no 'l veyéu? ¡Es lo Menut!

—¡Menut, fill, tira confits cap aquí!—¡Ca! Tots son pe 'l convidats.

—Ara surt lo gran eczércit dels romans. Jo 'n conto dotze.—¡Ay filla!... ¿Y qué venen á fer? ¿Que no ho véus qu' assaltan la ciutat? ¡Hi trovarán á la Santa!—¡Pobreta! Mira, ja la trehuen davant del emperador.—¡Ay que la va á matar!...—¡Mira, mira, mira! Aquell ángel se l' emporta.—Axó ha estat un miracle.—¿Voléu jugar que aquestos soldats la buscan? ¡Vés, que tal! Ja ho registran tot. —Es amagada á la cova. ¡Ay si li vehuen!—¡Ja la tenen!... ¡Ay pobreta, com l' arrossegan!—¿Qué fa 'l Menut per 'llí dins, que no surt á salvarla?—Es que té de ser mártir.—Miréu com la tancan á la torre. ¡Y ella tant resignada!—Nostre Senyor que se li apareix. ¡Quina resplandor!—¡Y quina música mès dolsa!—Tot axó va passar.—¡Ay la mèva filla! ¡Quinas cadenas li posan!—¿Y ara, que van á matarla?—Bè veig los dos sayons. Son lo Arcís de la fleca y en Jaume de cal fuster.—Dos bons minyons, incapassos de fer mal.—¡Ay los trapellas! Fan agenollar á la santa per tallarli 'l cap...—Jo no ho puch véurer.—¡Ja es morta!... Mira, ara perque l' han matada, quin desfet de llams y trons...

—¿Y ja s' acaba la comedia?—Escolta; axís ho diu lo graciòs.—Massa aviat.—¡Com, si ja es de negra nit!—Jo m' hi hauria estat fins á demá.—Donchs los comediants ja s' despedexen.

En aquest punt lo graciòs, acabant sòn parlament final, se dirijia al auditori, y deya los versos de rúbrica:

Digitized by Google

«—Y si acás gust ha donat
la comedia, que 'ns abonen
suplico á tots, y que 'ns dònen
un «víctor» de caritat.»

Lo «víctor» ressonava en efecte, llansat per totas las veus ab content y entusiasme, la cortina era tirada, y s' acabá la famosa tragedia de Santa Bárbara, patrona desd' aquell dia dels pagesos vallfogonins.

CAPÍTOL XXX.

L' aguayt.

Davant del taulat hi havia l' auditori, á dins, lo rector ab los comediants; á darrera, fora del corral, hi havia en Rocamor.

Aquell dia era 'l triat per ell, ab la fi de realisar sòn intent de robar á sa filla, puig esperava qu' entre 'l burgit de la festa y sobre tot de la representaciò, se li presentaria una conjuntura pera fer lo rapte sense perill.

Pero la tarde havia anat avansant, y en Rocamor no obtenia mès sino escoltar lo contínuo ressó dels aplausos, qu' á sòn enemich se dirijian. Ell, cada vegada que las demostracions se renovavan, sentia una nova y fonda impressiò de coratje, que robustia sòn agressiu y traidor intent; treya 'l cap per

damunt de la paret que l' amagava, y sos ulls, injectats de sanch, passejavan en torn una mirada esploradora; l' ánsia 'l consumia, pero 'l moment oportú qu' ell esperava no li era may arrivat.

La Cunilleta, en los blanchs de la representaciò y en los descansos de sòn paper, ni un moment se quedava sola en l' interior del vestuari. Quan no era en Rafel lo que parlava amorosament ab ella, eran los matexos comediants que la rodejavan, admirantla com heroina de la festa.

—¡Oh!—pensava ab ira en Rocamor.—Tots conspiran contra mi, pero avuy será mèva.

Y esperava, y la comedia s' anava acabant, y la nit ja comensava á esténdrer sòn mantell de sombras damunt d' aquell lloch.

Quan s' acabá la representaciò, y del vestuari anaren surtint los qu' havián representat, vestits ja ab sos trajes ordinaris, y 'l rector acompanyat de sos amichs y de tot lo poble s' allunyá del lloch del espectacle, dirijintse á la rectoría, en Rocamor considerá arrivada l' ocasiò de sòn proposit, y respirant ab alegría, va esclamar:

—¡Ara!

En efecte, lo moment semblava propici: casi bè tothom havia exit del vestuari; lo taulat estava poch mènos que desert; entre las pocas personas qu' en ell quedavan, cap havia de péndres' lo travall de vigilar á la Cunilleta, puig que ningú suspitava qu' aquesta perillès; la Mariagna y tota la gent havian seguit ab la comitiva del rector; la donzella estava aban-

Digitized by Google

donada dins del vestuari, hont acabava de despullarse de sòn trajo de santa, pera recobrar lo de pageseta.

—¡Axís que surti es mèva!—pensá en Rocamor.

Pero no contava ab que un altre, de mès aprop qu' ell, feya guardia per' aprofitarse de la soletat en que estava la donzella, y quant aquesta surtí al camp ras, ho feu acompanyada de 'n Rafel.

Al véureho, lo bandoler tinguè de sofocar un crit de rábia, y desseguida murmurá:

—¡Pitjor per ell, si 'm destorba!

Los dos enamorats se allunyavan poch á poquet, en direcciò al poble, y en Rocamor los seguí ab tota cautela y ab lo cap baix; meditava que apoderarse de sa filla empenyant lluita ab lo jove pagés, no podia serli profitòs, perque aquest cridaria y ell seria descobert. Y al propi temps qu' abandonava en sòn pensament los medis de forsa qu' avans tenia projectats, sonreya al naxement d' un altre arbitre, que bèn prompte jutjá favorable á sos intents, y 's decidí á posarlo á prova.

—¡No resistirá!—murmurava sonrient, alborosat. —Es un pobre pagés, y quan ho veji...

Y seguia darrera de l' enamorada parella, y sense destorbarla en sòn amoròs diálech, la dexá arrivar pausadament á la porta de la rectoría. Anaren tots dos per ficarshi, mes quan la noya haguè donat un pas endins, juntantse ab la Mariagna qu' en lo mateix portal s' estava, en Rafel se sentí estirat pe 'l gech, se trová al girarse, ab lo rostre ample y axatat del bandoler, y sentí la veu d' aquest que li deya:

—Vina.

—¿Quí sòu?... ¿Qué voléu?...

—Vina,— repetí 'l contrafet, estirantli la roba.— T' haig de parlar d' una cosa, que convè mòlt á la Cunilleta.

—¿A n' ella?

—Vina.

—¿Ahont tinch de venir?

—A casa de sòn pare.

—¡Del pare d' ella!—esclamá 'l jove, ple d' admiraciò.

—Del pare d' ella. Vina; es aquí, á la bora. Vina, la tens en mòlt perill.

—Anèm,— diguè 'n Rafel, perdent totas las facultats baix lo pes de sa confusiò.

Y ab lo contrafet se 'n tornaren turó avall, sense dir una paraula.

CAPÍTOL XXXI.

Lo dot de la Cunilleta.

A la cuyna de la Casa coberta hi havia aquell criat de glas, que, com sempre, s' entretenia en remenar ab lo peu, las cendras fredas de la llar.

—Llum,—li diguè en Rocamor, ab veu resolta é imperativa, entranthi seguit d' en Rafel.

Lo criat li oferí una llumanera encesa; ell la prenguè y, girantse al pageset, li va dir:

—Anèm.

Pujaren l' escala, y 's repetí aquella escena del dia en que arrivá á la casa la criada vella, qu' allí seguia habitant, vagativa, esperant á la noya de qui havia de ser cambrera.

Obertas las tres portas, en Rafel entrá en la cambra d' en Rocamor precehit d' aquest. La sorpresa, l' ansietat y fins l' espant, tenian presa l' ánima del minyò, que may havia suspitat l' eczistencia de tals misteris. Al penetrar en la cambra nua, hont sols s' hi veya aquell llit regirat y un' arca negra, confosa entre la sombra d' un racò, lo jove s' imaginá que 's trovava en un calabosso. No deya res; li semblava estar somiant, y sentia en lo fons de sòn pit un indefinit afany, parescut al de despertarse, qu' esperimenta lo qui en sòn llit batalla ab las visions d' un desvari.

Lo contrafet havia dexat la llumanera damunt de l' arca; feu signe al jove perque s' assentès en lo llit, y seyent desprès al sèu costat, comensá, sense mès preparaciò, á parlarli ab gran foch, dientli axís:

—¿Estimas á la Madaleneta, mòlt, mòlt y mòlt?

—¡Mès qu' á tot lo de la terra!—contestá 'l jove, també encés pe 'l calor vivíssim de la pregunta que se li dirijia.

—¿Es dir, que si 't vejesses en perill... en un gran perill de pérdrerla, pera no tornarla á véurer may mès, y aquest perill poguesses evitarlo ab una resoluciò, ab un sacrifici tèu, no duptarias ni un moment en ferlo?...

—Ni un moment.

—Donchs, en aquest perill, ara hi estás.

Digitized by Google

—¡Qué dihéu!...—esclamá 'l minyò, axecantse d' una revolada.

—Estás en perill de véurer desaparéxer á ta promesa, sense que may mès trovis en lo mòn lo rastre de sas petjadas.

—¡Impossible!... ¡Pérdrerla jo!...

—Sí, perque te la volen robar.

—¿Quí?...—feu en Rafel, prenent una actitut com si desafiès las forsas del mòn enter.

En Rocamor se posá tambè dret, y li contestá:

—Qui tè dret á ferho. Sòn pare.

--Pero sòn pare, ¿quí es?—cridá 'l jove, agitant convulsivament las mans, davant del rostre del contrafet.—Ensenyéumel'; ¿ahont es sòn pare?

—Es aquí. Sòch jo.

—¿Vos?...

Y 'l minyò 's quedá un moment esfarehit, contemplantse la figura monstruosa de sòn interlocutor. Semblava que 'ls ulls li anessen á saltar; las miradas llambregavan en ells, ab tanta prèssa, com abundants eran los sentiments qu' esteriorisar volian. Tremolava al mateix temps, y lo pes d' aquella sorpresa havia sigut tal, que parexia haverlo materialment aplanat.

¡Sa estimada, l' órfana recullida per lo rector tenia pare, y aquest pare era aquell home repugnant, hoste d' aquella casa trista, fosca y solitaria! ¡Oh descubriment inesperat, sorpresa ja may suspitada, misteri pahoròs que, com un nuvol de la tarde, venia á cubrir de purpúreas bromas, la posta del sol de sòn amor y sa ventura!

Digitized by Google

—¡Vos, sòn pare!—repetí 'l jove, quan hagué vensut sòn esbarament.

—Jo. Y no déus duptarho, perque ella ja ho sab, y 'm coneix, y m' ha parlat, y m' ha dit pare. Lo rector de Vallfogona... aquell home... ¡aquell sant, com lo jutjéu vosaltres!... lo rector també ho sab, també 'm coneix... y n' hi ha d' altres que també ho saben.

—¡Vos sòn pare!... ¿Y qué voléu?

—Escòltam. Jo sè que tu l' estimas, y sè qu' ella t' estima á tu. No vull matar lo vostre amor, no vull oposarme á la vostra ditxa. Jo 't dono ma filla, y será ta esposa, y tots los vostres somnis se cumplirán ab ma ajuda y consentiment. Del tèu amor no 'n tinch enveja. Jo sols vull tenir á ma filla ab mi, y qu' ab mi partiu tots dos la vostra felicitat. Vina tu ab ella; juntémnos tots tres; ajúdam' á robarla, y fugirém desprès, ahont ningú puga descubrirnos.

—¿Qu' us ajudi á robarla?

—¿No sents que sòch lo sèu pare?

—Y fugitius d' aquí, ¿us penséu qu' en lloch mès, ni ella ni jo foram ditxosos? Sòu boig de ferme tals proposicions.

—¡Oh, no sabs tu quina gloria jo us daria!... Una, que jamay la déus haver somiada... Tu no conexes altres dolsuras de la vida, que la pau de ta obscuritat. Donchs, n' hi ha un' altra que vens á totas las de la terra... ¿ho sents?... ¡á totas!... y es la de ser mès que tothom, la de ser envejat, obehit, la de regalarse ab mil plahers y mil delicias, la d' estirar lo bras y tenir quant se desitja. Tu no conexes aquesta felicitat, ni

Digitized by Google

ma filla tampoch, y jo us la donarè, perque tinch riquesas pera cubrirvos d' or y pedrería, y ellas serán lo dot de ta esposa.

En Rafel se l' escoltava estátich; sòn esbarament crexia mès y mès, y á cada punt se creya ab major rahò, ser juguina d' un somni ó un deliri. Ab tot, quan sentí la espléndida oferta del contrafet, no poguè dexar de seguir tota l' habitaciò ab una breu mirada, y sonríurer desseguida incrédulament.

En Rocamor comprenguè 'l sentit d' aquella sonrisa, y continuá, donant encara mès ardenta espressiò á sas paraulas:

—¡Ah, duptas de lo que 't dich! Pensas, cóm pot oferirte l' opulencia un miserable com jo, que viu en una casa mitx arruinada, y dorm en aquesta cambra que sembla una presò. ¡Me prens per boig ó per fals! Donchs ara veurás, com no t' enganyo; ara 't vaig á ensenyar lo dot de la mèva filla. Aquí 'l tinch, que t' enlluernará... ¡Míratel'!

Havia obert los tres panys de l' arca, havia abaxat la tapa de davant, y, en aquest punt, hi feu penetrar dins la claror de la llumanera. Lo que brillá en lo fons d' aquell negre continent, no fòu, llavoras, un rapidíssim llampech de mil colors, com pocas nits avans; l' arca quedava oberta, y dintre d' ella semblava qu hi 'esclatès un foco de llums fantásticas, de raigs vius y penetrants, que s' encenian y apagavan simultáneament, al passejarhi en Rocamor, per davant, la llumanera.

A la vista d' aquell mágich y esplendent incendi, lo pobre Rafel quedá esglayat.

Bè podia, perque alló era un valiòs tresor. En los dos prestatjes que l' arca feya, hi havia apilotadas gran quantitat de preciosas joyas, y lo que la flama del llum feya brillar, era la plata, l' or y las pedras en aquellas engastadas. Hi havia objectes de totas formas y de tots los usos; era una barreja inesplicable, en poder d' una matexa persona. S' hi veyan plats, gerros, copas y safatas d' or y plata, de dibuxos y formas oposadas, pertanyents á diferents serveys, y tot desparellat; s' hi veya un cálzer d' or, qual receptácul ne bessava un collaret de perlas; s' hi veyan anells ab grossas pedras de diamants, rubins y amatistas, enredats ab rosaris de coral y de má de perla; hi havia creus de cavaller, confosas entre empunyaduras d' espasa, y diademas y llargas arracadas, y reliquias, y medallons, y un altra muniò desconcertada de richs objectes, y darrera, mès cap al fons d' abdos prestatjes, un munt de diners.

Aquell tresor era 'l fruyt de mil saqueigs; l' iglesia, 'l monestir, lo palau y la masía, lo marxant, lo traginer, lo noble y l' estudiant, tots havian pagat sòn tribut per' acumular aquella riquesa enlluernadora. Lo preciòs contingut d' aquella arca havia costat la vida á tota una partida de bandolers; en Rocamor, l' únich que trová salvaciò y seguretat, havia surtit del monestir de Santas-Creus per' anar á forgar en lo cor de la montanya, hont tal riquesa 's trovava enterrada. Era sèva; no mentia. Era lo sol amo del tresor, puig qu' era lo sol bandoler que quedava de sa destrossada partida.

Digitized

En Rafel no deya paraula; may havia concebut qu' ab totas las riquesas del mòn, se 'n poguès juntar una com aquella que veya en poder d' un sol home. No 's revenia de s' admiraciò, y al mateix temps, l' espantava... ¡l' espantava, qu' aquell tresor inestimable, li fòs ofert á n' ell!

Lo vas del escolanet.

Passada la primera estona de sorpresa, lo bandoler torná á enrahonar.

—¿Ho véus?—diguè al jove.—Axó es lo dot de la Cunilleta; axó será vostre, si veniu ab mi; axó guanyarás si m' ajudas á robar á ta estimada y á portarla bèn lluny, hont no la torni á véurer en Vicens García. ¿Véus quánta riquesa? ¿La vols?... Tócala, acóstathi,

Digitized by Google

destríala... ¡N' hi ha per fer la ditxa d' un emperador!

—¡Oh, sí!...—pronunciá 'l jove, maquinalment.

—¿L' acceptas? ¿Vols fer ab mi, lo pacte que 't proposo.

—¡Axó no!—responguè 'n Rafel, rebutjant la má ab qu' en Rocamor li estrenyia la sèva.—¡Robar á la Madaleneta, fugir ab ella, ser ingrat ab lo senyor rector!... ¡May! No us necessito 'ls vostres tresors. Ab mon travall y l' amor de la Madaleneta, 'n tinch prou pera ser felís.

—¡Estúpit!—li diguè 'l contrafet.—¿No véus que lograrè 'l mèu intent, encara que no 'm ajudis? Has vingut aquí, y d' aquí no 'n surts viu, sino per' acompanyarme á llunyas terras. Aquí 't quedarás presoner, fins que jo, sens ton aussili, robi á ma filla.

—¡Jo, presoner vostre!

—Sí, per duas rahons. La primera, perque ma filla vulgui seguirme, sabent que 't trovará; la segona, perque, després de lo que sabs y has vist, no puch esposarme á que 'm descobrexis.

L' escena ja cambiava; en Rocamor prenia un tó y actitut de fera amenassa, y sachsejava lo bras d' en Rafel. Aquest se veya realment perdut, y encara que sentia despertárseli 'l valor pera defensarse, no desconexia que la lluyta dintre d' aquella cambra, no podia donarli cap victoria profitosa.

—¡Dexéume anar!—diguè 'l jove, ab energía y resoluciò.

—Has caygut en mas urpas, y de grat ó per forsa tindrás de servir los mèus intents. Aquí 't quedas; no

Digitized by Google

t' espantis, que jo 't portarè ta estimada. ¿Qué mès vols? Ets un presoner ditxòs.

—Ni jo, ni la Madaleneta, volém la ventura que vos nos donéu.

—Us la farè rébrer per forsa.

—No podéu tant.

—¡Ho puch tot!—esclamá 'l contrafet; y sa fisonomía s' il-luminá, y fins pareguè que crexia sa raquítica estatura.—¡Ho puch tot! ¿No véus, pobre ignorant, lo tresor que tinch aquí, pera véncer castells y tot que vulga guanyar? ¡Ah, insensat! ¡Me véus rich y 'm dius que no puch tant!... Mira 'l mèu tresor; ¡ho puch tot!

Y acostat al arca, hi ficava la má, prenia grapats de joyas, y las dexava cáurer, formant un' altra pila de perlas y brillants.

Tot seguit, observant qu' en Rafel avansava un pas cap á la porta, doná un salt com una pantera, y cobrí la surtida de la cambra.

—¡Dexéume passar!—torná á dir lo minyò, y ja cridava, y ja, ab los punys closos y apretats, amenassava á n' en Rocamor.

Aquest, sense respóndrer, tenia agafada la fulla de la porta pera tancarla, dexant pres al jove vallfogoní.

Llavors se trabá la lluyta.

Lo jove, mirantse en aquell inminent perill de quedar empresonat, caiguè com un llamp damunt del bandoler; pero aquest, ab la forsa poderosa de sa musculatura de monstre, rebè impávidament aquell

atach, detinguè 'ls brassos de sòn enemich que's dirijian á estrényerli 'l coll, y abrassantse ab ell, tractá d' estèndrel' á terra. Aquella estranya lluyta feya pòr. Semblava la del domador ab la fera, dins de la gávia d' aquesta, hont haguès entrat aquell á fuetejarla.

Las forsas no eran iguals, y 'l jove, de tant en tant, vacilava ; pero no queya.

Batentse, tots dos s' insultavan mútuament, alternant los insults ab crits de rábia.

Al últim, lo monstre poguè mès; lo jove caiguè en terra, y aquell, ab lo genoll damunt de sòn pit, lo rendi y subjectá completament.

—¡Assistencia!—cridá 'l vensut, instintivament.

Y quan ja 's defallia, y las mans d' acer de sòn rival casi l' escanyavan, se sentí de prompte llibertat de sòn pes y de sas unglas; lo monstre caiguè endarrera, lo minyò s' axecá rápidament, y vejè qu' un altre home lluytava ab sòn enemich, encara que també sense poderlo véncer.

Aquell altre home era 'l criat que 'n Rafel havia vist sentat en l' escò, remenant cendras prop de la llar.

CAPÍTOL XXXII.

Lo lladre robat.

Lo criat lluytava ab sòn amo, pero ja hem dit que no 'l vencia.

Digitized by Google

—¡Traidor!... ¡Miserable!—cridava 'l segon, foll de coratje.—¿Tu, contra mi?

Lo criat, sense girarse, diguè á n' en Rafel.

—¡Ajudéume!

Y 'l jove, sense meditar en l' estranyesa d' aquell accident, acudí á la veu de sòn inesperat salvador; se llansá damunt del bandoler, aquest se defensá un moment escumejant de rábia, y caiguè desprès aclaparat sòta las duas forsas juntas de sos dos adversaris.

Quan lo tingueren á terra, lo criat estirá un bras, arreplegá un munt de cordas qu' al entrar en la cambra deguè haver dexat cáurer, y ab ellas, ajudat d' en Rafel, agarrotá fortament al bandoler, mentres aquest se destrossava 'l cos ab las rudas y vigorosas contraccions que feya pera resistirse.

—Ara veniu, qu' us ne tornaréu llibrement,—diguè 'l criat al jove.

Y prenent lo llum, lo guiá fins al portal de la casa, la obrí, y s' despedí del minyò que, desprès de darli las gracias per sòn aussili, reprenguè 'l camí de Vallfogona.

Lo criat torná á tancar la porta, y dirijintse altre cop escala amunt, se detinguè davant d' una porta tancada ab clau, aplicá l' aurella, y diguè ab seguretat y fredor:

—La vella dorm; no haurá esment de res.

Poch á poch, imperturbable, com si res d' estraordinari li haguès passat, seguí internantse pe 'l corredor, desapareguè un moment per una de las varias portas qu' á lo llarch d' aquell s' obrian, en torná á exir ab

Digitized by Google

un sach doblegat, y penetrá novament en la cambra de las tres portas, hont, sense moviment possible, en Rocamor se desfeya en malediccions y blasfemias.

Al tornárseli á presentar lo criat, lo bandoler sufrí un accès indescriptible de rábia desesperada : s' agitá violentíssimament, com si volguès llansarse á devorar al servidor que l' havia trahit, y com las fortas lligaduras no li permetian móurers' del racò, hont jeya agarrotat é impotent, la tempestat de sas iras esclatá pels ulls, que despedian llams calsinadors , y per sa boca, que vomitá terribles improperis y amenassas.

Mentres axís se desesperava l' amo, lo criat tornava á ser de glas ; semblava que no sentís aquella veu furiosa y desesperada, y sense que 's girès sisquera á mirar á sòn presoner, calmosa y serenament s' acostá á l' arca, hi dexá 'l llum damunt , desplegá 'l sach que portava, y comensá á tirarhi grapats de joyas de las qu' omplenavan los prestatjes.

En Rocamor llansá un crit, com lo tro mès horroròs de la mès forta tormenta ; y sos ossos cruxiren sòta 'ls nusos de las cordas, ab lo nou y titánich esfors ab que intentá deslligarse.

—¿ Qué fas?...—esclamá desprès.—¡ Lladre, lladre ! ¡ Vèns á robarme!... ¡Per ço has ajudat al altre, per ço m' has agarrotat!... Dexa estar axó ; no ho toquis... Es ma riquesa, es mon poder... ¡Me 'l robas, miserable !... ¡Es mèu! No t' ho endurás... ¡Oh, perque no t' abrusa las mans, cada flama de las que surten d' exas joyas!

L' home de glas seguia omplint lo sach, ab lo tresor

que contenia l' arca. No responia, ni 's girava, ni 's prenia en acabar sòn tranquil saqueig, cap mica de prèssa.

Desprès d' haver agotat sas amenassas, en Rocamor comensá á pregar :

—¡No 'm robis!... ¡Escolta! No tinch al mòn altra esperansa de gloria, qu' aquexa riquesa que tu 'm prens!... ¡Es lo dot de ma filla! ¿No t' ho he dit may? Tinch una filla... Aqueix tresor, lo guardava per ella... ¡No li prenguis!... Mira ; jo te 'n donarè una part, y serás prou rich... Lo que vulguis... ¿No 'm sents?... Responme. Te 'n daré la quarta part... la tercera... la meitat... ¡Ne farèm tres parts, y tu 't quedarás ab duas!.,. ¡No 'm respons, no 't faig llástima!... ¡Malehit sigas!

Lo sach ja era ple, y l' arca quedava vuyda. Lo criat, fret com una sombra, 's carregá á coll lo tresor del bandoler, y surtí de l' estansia, sense que 'l detinguessen ni apressessen sòn pas segur, los crits espantosos ab qu' en Rocamor lo despedí.

Al cap de poch s' allunyava de la Casa coberta un home montat en un cavall y embrassat ab un bulto voluminòs. Caminava al pas y ab tot descans, quan desde certa distancia vejè que s' anava á pèrdrer entre la fosca la vaga silueta de la masía, detinguè 'l cavall, y mirántsela per última volta, va dir.

—Ja sabia qu' ab paciencia y fredor, alguu dia fòra mèu aquest tresor.

S' allunyá. Dins de la Casa coberta hi quedava en Rocamor, revolcantse ab mortals dolors als peus de l'

Digitized by Google

arca vuyda, en qual fons ja no 's reflectava la roja flama de la llumanera.

CAPITOL XXXIII.

Contra enveja, caritat.

La majordona del senyor rector va sentir, de sòn llit, que trucavan precipitadament á la porta de la rectoría, y va pensar;

—Algun malalt que demana á Nostr' Amo.

Y encenent un cap de ciri, se tirá desseguida las faldillas y un mucador y baxá á obrir.

—¡Lo senyor rector!—digué en Rafelet, ficantse á dins tot depressa, y respirant ab una estremada fatiga.

Y sense esperar llicencia, en Rafel correguè á trucar á la porta de la cambra del rector.

Aquest escoltá, ple de sorpresa y espant, la relaciò que li feu lo nebot de la Mariagna, de tot quant li havia passat aquella nit, desde que 'l contrafet l' emprenguè á la porta de la masía, fins qu' havia exit de la Casa coberta; y apénas lo minyò haguè arrivat al terme, pres lo bon sacerdot de l' eczitaciò mès gran, surtí pressurosament de la cambra, se 'n pujá á la que ocupava sòn amich fra Barberá, y dret, als peus de 'l llit d' aquest, li repetí punt per punt lo que de boca del minyò acabava ell d' escoltar.

Digitized by

També 'l monjo esperimentá com la són fugia de sos ulls, al enterarse de tant estranys y no esperats successos; de manera qu' á mitxa esplicaciò de García, ja saltá resoltament del llit, y tot vestintse acabá d' escoltarla.

—¿Y qué penséu vos de tot axó?—preguntá, quan estiguè enterat de tot.

Felip IV.

—Penso,—li responguè García,—qu' hem tingut á la Madaleneta en gran perill, sense qu' ho suspitessem.

—Perill qu' encara dura, y que devém conjurar al instant.

—Jo me 'n vaig á aquexa casa.

—Y jo us acompanyo, perque es necessari que parli al bandoler.

Digitized by Google

Lo mès débil y suau raig de l' auba, que peresosament s' axecava, il-luminá ab prou feyna la surtida dels dos religiosos, guiats pe 'l jovenet pagés. Lo sol esclatava en mars de resplandors, tot just tocant en la cim de la montanya de Llevant, al arrivar los tres homes á la tupida espessura que voltava la casa d' en Rocamor.

La porta era oberta de bat á bat, y las trepitjadas dels tres forasters no cridaren l' atenciò de ningú en la part baxa. La cuyna estava deserta, aquell criat, com una estátua, faltava de sòn ninxo, qu' era l' ascò, y damunt de la taula blanca encara hi cremava una llumanera.

Lo minyò 'ls conduhí al primer pis, avansá corredor endintre, y 's detinguè en lo pas de la primera de las tres portas, que fins aquell jorn havian guardat lo tresor del bandoler. Darrera de l' última porta s' hi veya la cambra ab la caxa oberta y sos prestatjes vuyts, lo llum espargint claror rojenca y esmortuhida, y á terra, ab lo cap apoyat en un ángul d' aquell moble, en Rocamor qu', agarrotat, plorava sobre la sepultura de sas ambicions.

Quan los tres personatjes, desprès de contemplar aquell trist quadro, avansaren penetrant en l' interior de la cambra, lo bandoler axecá 'l rostre, inundat d' amarguíssim plor, y reconexent als qu' á sòn costat arrivavan, los dirigí ab veu abatuda aquestas paraulas:

—¿Qué voléu?

—Ans de tot,—li diguè 'l rector, acostantshi, mogut de llástima,—deslligarvos y tréureus del sufriment en

Digitized by Google

que debéu estar. Rafel, — prosseguí, dirigintse á 'n aquest,—vina á ajudarme. Y vos també, fra Barberá, perque aquestos nusos son tant forts que s' hi trencan los dits.

Véures' en Rocamor deslligat, y llansarse ab ferós anhel cap á la caxa, ficarhi las mans tremolosas y contretas, pasejarlas per tot l' espay dels prestatjes, palpar tots los recons, y, convensut de qu' estava completament vuyda, arrencar en un plor mès desesperat, mès doloròs, mès abundant que l' anterior, tot fòu cosa de tant poch temps, com lo que necessita 'l llamp pera brillar y apagarse.

Després, lo contrafet se girá als altres personatjes, y ab tota l' espansiò d' una penosísima confidencia, esclamá, mostrántloshi l' arca:

— ¡ M' han robat!

En Rafel era, dels tres acabats d' arrivar, lo sol que podia valorar la negra amargura d' aquesta exclamaciò. En efecte, ab la vista atónita contemplava l' interior de l' arca, y fins li feya fredat la súbita desapariciò del tresor, que pocas horas avans l' enlluhernava.

Entr' ell y 'l contrafet, que necessitava, després d' aquella terrible nit, lo consol d' esbargir sa pena, fòs ab qui fòs, fèren compéndrer al rector y al monjo, lo que significava aquell' arca vuyda y ab sos tres panys oberts; pero 'l monjo, poch conmogut per tal desgracia, apenas dexá acabar l' esplicaciò, sino que, prenent la paraula ab grave y sever accent, diguè á n' en Rocamor:

— No parléu mès de la riquesa qu' us ha sigut ro-

Digitized by Google

bada. Estich segur del orígen culpable que tenia, y la justicia del cel ara s' us manifesta entera, fentvos pérdrer lo vostre tresor, per la matexa via que l' haviau guânyat. Jo he vingut pera parlarvos d' altra cosa. Ja ho veyéu; sòu lo matèix qu' èrau lo dia qu' us vaig conéxer demanantme sagrat: arter, fals, envejòs y ple de malvadas passions. Me váreu enganyar dihentme que marxavau á l' India, y demostrantme una falsa esmena, pera qu' us descubrís l' amagatall de la vostra filla; havéu conspirat per' robarla; havéu estat á punt de matar á aquest jove, perque no us ajudava á ferla desaparéxer; ara, ménos que may, sòu merexedor de tenirla. Quan jo us vaig concedir sagrat, arrancantvos de las mans de la justicia qu' us preparava la forca, jo vaig quedar ab lo dret de jutjarvos y castigarvos. Escoltéu, donchs, ara, ma sentencia inapelable. La vostra filla may tornará ab vos; aquí la dexaréu felís, virtuosa y honrada, y vos, surtiréu per sempre de Catalunya y mudaréu de nom, perque no quedi rastre de la vostra existencia.

Durant aquest discurs, la figura imponent del monjo, ab sòn llarch y cendròs vestit talar y sa barba blanca, dominava l' escena; lo rector, fet alguns passos enrera, mirava ab silenciosa pietat al pobre miserable contra qui 's dictava la tremenda sentencia d' ostracisme, y 'l bandoler, no separat encara de la caxa hont estiguè sòn tresor, espressava en sòn rostre lo foch de rebeliò qu' en sòn pit s' encenia, contra las òrdres de sòn jutje. En Rafel, prop de la porta, presenciava, imposat, lo judici, y 'l cor li dolia de pensar

Digitized by Google

qu' aquell home aborrible era 'l pare de sa estimada.

En Rocamor fòu lo que parlá primer, desprès del breu silenci que seguí á las paraulas del monjo.

—¡Anármen' de Catalunya!—diguè.—¡Desaparéxer! ¡Abandonar ma filla en poder de García!... Axó no ho lograréu.

—Axó ho lograrè,—replicá 'l monjo,—ab los medis segurs de que disposo. Escoltéu. Us dono tres dias pera cumplir l' òrdre de desterro qu' us he dictat; d' aquí á tres dias, lo monestir de Santas-Creus notificará al Virey de Barcelona, que ja no reconeix, ni pagará á sòn temps, lo cens qu' establí á favor del rey, ab tal de conseguir vostre perdò. Ab axó, d' aquí á tres dias us buscarán, y si us trovan en terra coneguda, seréu empresonat sense misericordia. Ara, quedéuvos á Catalunya, si axí us plau.

Mentres tant, en l' ánima nobilíssima de Vicens García, crexia mès y mès la pietat qu' al principi d' aquella escena havia comensat á tocarla; y no poguent passar ja ni un punt sense declararse, intercedint per aquell desventurat, posá paraulas d' amor y misericordia en los llavis tan avesats á pronunciarlas.

—Retiréu lo vostre decret de desterro,—diguè 'l rector á sòn amich.—Reculliu aquexas òrdres rigurosas, per mès que sigan justas. Jo compartirè ab aquest home l' amor de sa filla, y farè qu' aquest dols y sagrat sentiment convertexi sòn esperit viciat. Que s' quedi; jo li cedexo la meytat del lloch que tinch en lo cor de la Madaleneta. Ell prometerá respectarla y no tréurerla

Digitized by Google

de Vallfogona per cap art de la sèva astucia. ¿No es vreitat, Rocamor, qu' axí ho prometéu?

Y en Rocamor, rebutjant la má salvadora que 'l rector li estenia, contestá ab ira y resoluciò:

—¡Jo, fer semblant promesa! Acceptar de vos, ¡de vos, García!... ¡la caritat del perdò, del amparo, de la ditxa que m' oferiu! Partir ab vos, l' amor de ma filla... ¿No conexéu, que seria pera mi major torment que 'l desterrarme? Jo no us vull per mon benefactor; jo lo que vull, que la filla mèva no us estimi, ni us dongui tracte amant de pare, ni us sembri ab sas gloriosas sonrisas, lo camp erm de la vostra vida.

—¡Ah, insensat!—esclamá 'l monjo, movent lo cap y mirantse á García.—Heu cregut que 'l de l' enveja, era un foch que s' apagava ab los dolls abundants de l' aygua del perdò. Vos no conexéu als homes, y jo sí. Aquest home tè l' única passiò que no cedeix; l' enveja es l' arbre de sombra malehida, que mata totas las plantas de sòn voltant.

Y girantse al envejòs, li diguè ab enteresa y severitat:

—D' aquí á tres dias, siguéu fora de Catalunya, sino voléu remar á galeras ó ser enforcat.

Y prenent al rector pe 'l bras, lo feu surtir ab ell de la cambra y de la masía, seguintlos en Rafel, mitx estamordit per la successiò de estraordinarías escenas qu' havia pronunciat.

Digitized by Google

CAPÍTOL XXXIV.

En pau.

Los pagesos de Guimerá tornaren á véurer solitaria la Casa coberta, sense haver pogut lligar caps sobre qui era sòn amo, ni lo que feya sempre tancat darrera del doble mur de follatje y pedras.

La sola persona qu' havia pogut entrar y víurer alguns dias en aquell recinte misteriòs, era la vella que ja conexém, y aquesta no mès poguè esplicar, al séquit de curiosos, que per tot arréu l' acompanyava, aquestas vagas y estranyas noticias: que l' amo de la Casa coberta era un bruxot, segons se conexia per sa fatxa y per sos fets; qu' un dia se li havia presentat en forma humana al mitx d' un bosch, oferintli un disbarat de doblas perque anès á fer de cambrera d' una donzella, que debia ser alguna qu' ell pensaba embruxar; que tenia un bagul encantat, del qual treya tants diners com volia; qu' una nit hi haguè en la casa gran soroll, y qu' ella, tancada en sòn quarto per part de dins, havia escoltat los xiscles de las bruxas y follets que corrian pe 'ls passadissos; y que l' endemá, sòn amo li obrí la porta de la cambra, baxá ab ella al portal, tancá la casa, llansá una recargolada blasfemia, y 's fonguè, dexantla sola al mitx del camp.

La vella no sabia ni mès, ni ménos; pero hi havia

un jayo qu' assegurava haver vist al rector de Vallfogona entrar ab un monjo á la casa, certa matinada, y tothom opiná que l' objecte d' aquella visita no podia haver sigut altre que benehir la masía y esquivarne los follets que s' haguessen quedat pe 'ls racons.

Lo que si fòu cert, que la Casa coberta no torná á obrirse, ni aparesquè mès en ella, persona humana. Axó ho sabian millor que 'ls pagesos de Guimerá, lo senyor rector de Vallfogona y en Rafel de ca la Mariagna, ab tot y que vivian un bon tros mès lluny.

Lo rector no dexava de preguntar mòlt sovint á la Cunilleta, si havia rebut alguna nova de sòn pare, á lo qual ella sempre contestava negativament. Desprès en Rafel ho preguntava al rector, aquest li trasladava la resposta de la noya, y tots dos plegats se regositjavan de la cumplerta desapariciò d' aquell temible enemich.

Ab tot axó, en Rafel comensava á impacientarse; deya que sòn prometatje ja anava sent massa llarch, y li havia agafat de prompte una casera, que ningú era capás de curarli. Ab aquest taranná no dexava víurer al rector, perque li permetès acelerar lo desitjat casament, y aquell, no oposantse del tot á la pretensiò del jovincel, comensá ab pausa á preparar lo terme d' aquell grave assumpto.

Tot s' amania, donchs, pera la felicitat de l' enamorada parella, y 'l rector, encara mès venturòs qu' ells, no parava de benehir ab cor abundant la soletat de sòn retiro, gaudintse ab falagueras esperansas d' una ve-

Digitized by Google

llesa benhaurada, y de poder esperar sonrient l' hora darrera de la sèva mort.

No hi haguè consells de familia, ni aplassaments enfadosos, ni disputas sobre interessos, ni res de lo que sol precedir á una boda, sino que sensillament, quan tot estiguè á punt, se determiná 'l dia de la ce-

Don Guillém de Sagrera.

remonia, y comensaren las impaciencias y 'ls preparatius.

Y lo dia s' acostava, y 'ls dos nuvis no s' hi veyan de cap ull. Pero l' home proposa y Dèu disposa, y aquell moment de tots tant codiciat, haguè de retardarse, quan ja era tant aprop que casi bè 'l tocavan, per lo motiu qu' ara us passarè á esplicar.

Digitized by Google

CAPÍTOL XXXV.

Un epitafi.

Ja fa estona que no us parlo del escolanet de Vallfogona, y ara qu' ho vaig á ferho, sols podrá ser pera contarne tristesas.

Aquell estornell, que corria pe 'l poble de porta en porta, arreplegant trentíns y recitant versos del senyor rector, ja feya temps que no se 'l veya ab sa cara riallera. Tothom observava que se li anava trencant lo color, y quan l' esquella de l' iglesia tocava á missa ó á novenari, las dónas, tot posantse la caputxa, deyan:

—Lo pobr' escolanet va perdent qu' es una llástima. Ja no toca ab aquell delit d' avans.

Y era axís, en efecte; hauriau sentit com las batalladas anavan disminuint desde la primera á l' última, indicant que 'l que las donava, perdia poch á poch la forsa dels brassos; quan los tochs de l' esquella s' acabavan, parexia qu' aquesta tocava per ella sola, somoguda per una lleujera ventada.

Un matí, lo rector, acabat de dir la missa, observá qu' en Benet tenia 'l rostre groch com una cera, y qu' ab prou travall se podia tenir dret; li prenguè 'l pols, vejè qu' anunciava una febre ardentíssima, y va dir al noy:

—Vès, fill, vès, y fícat' al llit.

Digitized by

Desde llavoras, faltá en lo poble la figureta alegre d' aquell baylet que brincava y saltava, ab la alborossada inquietut del aucell que va de branca en branca.

Lo pobret estava mòlt malalt; la febra contínua 'l tenia postrat, y encara que l' enganyava l' esperit y cada dia volia llevarse per' anar á l' iglesia, se guardava prou de ferho, perque 'l rector li tenia severament vedat.

Véus aquí qu' un dia, mitx endormiscat en sòn llit, escoltá una conversa de dónas que parlavan del próczim casament d' en Rafel y la Cunilleta, y fins del dia pera qu' estava senyalat, y 'l pobre malaltet se quedá tot desficiòs y meditatiu, sense dir paraula, ab tot y que la febra aquell dia no 'l tenia mòlt ensopit.

Axís que surtí 'l sol de l' endemá, lo Menut cridá á la majordona, y li diguè:

—Tresona, m' heu de fer un servey.

—Digas, fill mèu.

—Anéusen' al mas de la Mariagna, y diguéu á la Cunilleta y al sèu promès, que 'm vinguin á véurer.

—¿No sabs que l' un y l' altre ja venen á cada punt?

—Es que vull que vinguin tots dos plegats.

La bona dóna se 'n aná á cumplir lo recado de 'n Benet, y á la tarde comparegueren en la cambra d' aquest los dos nuvis plegats.

—¡Ola, Cunilleta! ¡Ola, Rafelet!—los diguè 'l malalt, ab sa veuheta desmayada.—Acostéus, qu' us haig dir una cosa.

—¿Qué vols, Menudet?

—¿Per qué 'ns demanas?

Digitized by Google

—¿Es dir,—continuá 'l noy,—que no voléu que jo sigui á las vostras bodas?

—¿Quí t' ho ha dit?

—Jo qu' ho sè. Veyéu qu' estich malalt, y no voléu esperarvos que jo estigui bo. ¡Tant que jo us estimo, que si no fòs per mi encara no seriau promesos, y ara, 'l dia que 'l senyor rector us benehexi, hi faréu anar un altr' escolá!... Vetaquí cóm me paguéu...

Mentres tant los ulls li espurnejavan, y 'ls dos promesos ho veyan y s' enternian.

Lo malaltet prosseguí:

—Jo us volia demanar una mercé. ¿Qu' us costa d' esperar qu' estigui bo, y llavors jo fòra á las bodas y 'm dariau aquexa alegría? Miréu; á vosaltres lo mateix us tè quatre dias ensá que quatre dias enllá, y á la festa us faria falta lo vostre escolanet. ¿Oy, qu' ho faréu? Jo m' estarè al llit bèn quietò y 'm posarè bo aviat...

Havia tret las flacas manetas de sòta 'l llansol, y las estenia suplicant vers l' enamorada parella, y aquesta ja estava per' accedir, quan acabá de resóldrela la veu del rector, que diguè desde la porta:

—¡Pobret! Prometéuli.

Y la promesa que 'ls dos amants feren, semblá medicina pera 'l pobre Benet, puig ab l' alegría tot se rebifá.

Pero aquest efecte s' estingí depressa, y 'l rector cada dia se 'n tornava mès entristit de la visita que feya á sòn escolanet; lo mal, en lloch de mimbar, crexia; la frévola criatura anava perdent l' esma de la vida, y 'l rector, movent tristament lo cap, deya:

—¡No será á las bodas de la Cunilleta!

Digitized by Google

¡Ja va ser cert! Un dia, defallit y casi bè sense veu, lo malaltet s' estava seguint las oracions que 'l rector, sentat al capsal li dictava, y ab una má estirada dava voltas, maquinalment, á la pilota que tant havia fet botar per las parets de Vallfogona. Ab lo cap girat vers al rector, li dirijia una mirada térbola y sense firmesa. Tot d' una, la veu imperceptible, que seguia las oracions, no responguè. Lo rector s' axecá plorant, y cloguè aquells ulls que ja no miravan. S' havia mort l' escolanet de Vallfogona.

Si fòu plorat y bèn plorat, qu' us ho digui lo mòlt que 'l pobre angelet era volgut de tothom del poble; si sa memoria fòu honrada, se sab per l' ofici d' ángels que li diguè 'l rector y tot Vallfogona ohí, com tambè, y mès que per res, per l' epitafi en vers que l' rector volguè dedicarli, com si li agrahís de tal modo, l' haver sigut tánt fidel y actiu propagador de sas poesías.

Si anesseu alguna vegada al poble de Santa María de Vallfogona, veuriau, entrant á l' iglesia, una pica baptismal, que tè á sos peus matexos una llosa ab lletras esculpidas. La llosa tapa la sepultura de l' escolanet; las lletras, si podéu llegirlas, veuréu que conservan sa bona memoria, dihent axís:

«Assí jau un escolá
«del temple de Vallfogona,
«que dol y llástima dòna
«als bronses que repicá.
«En los breus anys que lográ,
«tant bon designe prenguè,

Digitized by Google

« que de dotze que 'n visquè,
« sis á l' Iglesia 'n serví,
« y á millor vida partí
« lo qui la partí tant bè. »

CAPÍTOL XXXVI.

Tal hi va que no s' ho créu.

Lo pobre escolanet fòu causa de que 's retardessen las bodas mès de lo qu' ell s' havia fet prométrer, puig ab lo verdader sentiment que tots tenian de sa pérdua passá 'l dia senyalat, y ningú parlá d' anar á l' iglesia. Ab axó 'l casament quedá pera mès avant, quan la tristesa fòs ménos forta y sa causa no tant rescent.

En tal estat, arrivaren novas ocupacions á distréurer l' ánima tranquila del bon García.

Entre los mòlts amichs que 'l distingian, hi figuravan alguns personatjes il-lustres, ja per sòn saber, ja també per sa jerarquía, y un d' ells era lo bisbe de Girona, germá del marquès d' Aytona, que fòu lo primer protector que trová García, un cop finits los estudis de sa carrera.

Aquell elevat personatje fòu lo que treguè al rector de sòn retiro, volguent que tornès á brillar sòn mérit, casi olvidat, y l' ocasiò fòu encarregarli l' oraciò fúnebre que devia pronunciarse en la Seo de Girona, en l' acte solemne de celebrarse las ecséquias del rey don Felip III.

Digitized by Google

No sense gust admetè García la senyalada honra de tal encárrech, y despedintse de sos parroquians, que n' estavan també tots vanitosos, partí cap á Girona, hont, ab sòn discurs, ple d' elocuencia y sabiduría, recobrá sòn nom y fama brillants, fent que 'ls elogis correguessen tot l' espay de la terra catalana.

A Girona ja hi havia anat; pero lo difícil era tornársen'. Lo bisbe, novament gustant lo saboròs de sa companyía, lo retinguè en sòn palau una llarga tungada, y may, per' ell, arrivava l' hora de retornarlo als vallfogonins, que ja l' anyoravan.

Al últim, va arrivar l' ocasiò tant empenyadament retardada.

Vingueren novas de que lo nou monarca don Felip IV passava á Barcelona, y García manifestá desitjos de véurer lo tránzit de la Cort per Cervera, aprofitant lo viatje de sa tornada á Vallfogona. A n' aquesta peticiò no s' hi negá lo senyor bisbe, y encara qu' ab sentiment, rompè las lligaduras d' afecte y estimaciò ab qu' havia tingut pres á sòn antich patje.

Quan aquest arrivá á Cervera, la vila estava plena de tráfech y trasbals, perque l' endemá arrivava 'l rey, de pas pera Barcelona. Ab tot y que 'ls forasters de tot los entorns bullian en las casas y posadas, no faltá al nostre rector, allotxament hont esperar al endemá en que, havent vist la comitiva real, y satisfeta sa curiositat, pensava tornársen' cap á sa bèn volguda rectoría.

De matinet se sentí en la vila lo repich de las campanas, saludant l' aprocsimaciò del monarca, y tot una

Digitized by Google

generaciò correguè á omplir la plassa, pera ferla ressonar ab víctors y altres espressions de bèn vinguda.

García, tot solet, se 'n aná pe 'l sèu compte, buscá en la plassa un pilar, que li permetès véurer sense ser vist, y allí, darrera de l' apinyada muniò, poguè presenciar l' arrivada de la brillant comitiva, y sòn curs per la plassa, entre las aclamacions del cerverins.

Passaren los soldats de la escolta real, obrint pas ab sas armas brillants qu' enlluernavan, passaren las carrossas dels cortesans, ab sos guarniments y ricas motlluras, passaren los criats ab sas vistosas libreas, passaren á cavall gentils cavallers, mòlts dels quals eran poetas bons y dolents; y passá per fí la real carrossa, conduhint á un jove de vint y un any, qu' era 'l rey de las Espanyas.

Lo rector de Vallfogona s' ho mirava tot darrera de sa pilastra, y anava fent pensaments.

—Axó es la Cort. Ara ja l' he vista. Trajos vistosos, galanas aposturas, semblants sonrients, blondas, or, pedrerías y grandesa. ¡A fe que ja ho dono tot á quí ho desitji! Jo millor me trovo en mon palau de Vallfogona, ab la Cort de mos vallfogonins y ab mon servey real, que 'm desempenya la tia xaruga. ¡Re, re! Damá de bon matinet... créume, García... á cavallet en ta mula, y de tornada á ton racò.

En aquest punt se trovava de sas meditacions, quan se sentí tocat á l' espatlla, y desseguida, sense prou temps pera girarse, se vejè abrassat ab efusiò per un home de no mala presencia, que llansá un gran crit de :

—¡García!

—¡Don Joan de Boxadors!—esclamá ell, reconexent en lo que l' abrassava, á un de sos antichs companys.

—¿Vos á Cervera, y tant retirat?

—Ja ho veyéu; passo, tornant de Girona, y m' he detingut pera véurer aquest espectacle real. ¿Y vos?

—Jo,—contestá lo don Joan,—vinch formant part de la comitiva desde Lleyda, hont he sigut presentat

La despedida.

al rey, que com ja sabréu, tè gran aficiò á la poesía.

—Jo us ne dono l' enhorabona, encara que no es mercé que no tinguèsseu merescuda, perque sòu lo regalo de las musas en nostra terra.

—Si axó dihéu de mi, ¿qué 's dirá de vos, qu' heu eclipsat tota altre gloria, ab los vostres dolsos cants? Y diguéume, ¿no penséu saludar al rey?

—¡Oh, no! En bona fe, que no. Trista persona sòch per' sa grandesa. Ans bè, ja tinch la mula ensellada, pera que 'm torni á Vallfogona.

—Jo us dich que no faréu tal cosa, sino que vindréu ab mi, que vull rébrer las reals estrenas de proporcionar al rey, un conexement, de que mòlt se 'n gaudirá.

—Treyéus'ho del cap.

—Ja es impossible.

—Donchs á Dèu siau.

—Veniu,—diguè don Juan, agafant pe 'ls hábits á García,—veniu, qu' á mès de fer ultratje á la vostra terra, amagant ab vos una de sas glorias, desperdiciéu la mès bella conjuntura pera millorar la vostra sort.

—¡Ay, amich mèu!—responguè García.—¡Qué mal lligan las esperansas, ab un cap que comensa á blanquejar! Dexéume tornar á ma soletat, y no 'm volguéu fer un servey, que pera mi fòra un agravi.

—¿Vol dir axó, qu' estéu resolt?

—Fermament.

—No us puch pas dur lligat de peus y mans. Anéu en nom de Dèu.

Desprès de aquesta conversa, lo rector no 's veya l' hora de fugir de Cervera; de modo, que sens' esperarse á l' endemá, segons era sòn propósit, aquella matexa tarde emprenguè de nou sòn viatje, y mentres la comitiva del rey reprenia lo camí de Barcelona, ell, per altre cantò, menava sa mula, pera que, tot xano xano, lo conduhís á sa rectoría.

No tenia, de bon tros, feta la meytat de la jornada, quan sentí darrera sèu lo galop furient d' un cavall, que no dexava de lluny véurer á qui duya, perque mar-

Digitized by Google

xava embolicat en una gran polsaguera. Lo rector no 'n feu gran cabal, y pensá:

—Déu 'ser algun corréu, que va á Montblanch.

Un corréu ja ho era, pero á Montblanch no hi anava. Bèn distint era sòn objecte, puig quan lo cavall arrivá á aconseguir la catxassuda mula, lo cavaller pará 'l galop del primer, y posantlo al pas de la segona, saludá á García, y li diguè:

—¿Seriau vos, lo doctor Vicens García, rector del poble de Vallfogona?

—Jo sòch, pera servirvos,—contestá 'l rector, mòlt estranyat.

—En vostre seguiment venia. D' òrdre de sa Majestat, heu de girar grupa, y anar á presentarvos á sa real presencia, perque us vol conéxer.

—Pero, home de Dèu...

—Tinch manat que no us dexi, fins á tenirvos lo rey á sòn davant.

—Dexéume sisquera arrivar al poble, á buscar uns quants rals...

—No teniu de fer cap gasto, perque jo tinch encárrech d' allotjarvos y mantenirvos fins á Barcelona.

—¿Es dir, que no puch lliurarme?...

—Lo rey ho mana.

—Si 'l rey ho mana, fassis' sa real voluntat.

Y girá grupas, y acompanyat del corréu del rey, prenguè la direcciò de Barcelona, dihent ab certa espressiò, que tant podia ser de disgust, com d' amor propi satisfet:

—Dèu li pagui al bon Joan de Boxadors.

CAPÍTOL XXXVII.

Arrivar y móldrer.

Lo senyor rey, don Felip IV, ha dexat en la historia un bon recort, per l' afecte y constancia ab que protejí y feu crèxer la gloria de las lletras espanyolas.

Com las aficions lliterarias del rey eran tant decididas, y no hi havia camí mès dret que 'l de la poesía pera guanyar sòn valiment, no hi haguè cortesá buscador que no 's dediquès á fer versos, y com la major part no eran nascuts pera tant alta y difícil professiò, resultá qu' en lo Parnás de la Cort, s' hi reuní un desigual conjunt de poetas y poetastres, y que per cada ingeni il-lustrat qu' ab dret hi lluhia, se n' hi trovavan déu de ramplons y desventurats, que recullian las engrunas de real aplauso, llansadas pera 'ls primers.

Un estol d' aquexos poetas cortesans acompanyava á Felip IV, en sòn viatje á Barcelona, y aprofitantse de l' ausencia dels bons ingenis, que casi bè en sa totalitat s' havian quedat á Madrit, no perdian estona pera guanyarse la voluntat del rey, á qui tenian sitiat en tota regla. Allí, que ningú 'ls disputava la gloria, se despatxavan á sòn gust, y sa Majestat, ja que no podia libar lo bon néctar, sa regalava ab aygua clara.

Un dia, pochs desprès d' arrivada la Cort á Barcelona, lo rey cridá á sos cortesans, y 'ls diguè:

Digitized

—Avuy conexeréu al Cisne de Cataluña, qu' ara 'm será presentat. Diuhen que sòn ingeni es un prodiji. Preparéuvos pera posarlo á prova. Es lo rector de Vallfogona.

Los cortesans comensaren á murmurar, sonrientse ells ab ells.

—Una musa montanyesa,—deya un.

—Algun rústich improvisador,—afegia un altre.

—Ja 'm sembla que 'l sento, pintantnos sas pobresas, en versos coxos.

—No 'ns fará sombra...

—Ja le 'n guardarém.

S' axecá la cortina de la real estansa, y un porter anunciá:

—Don Joan de Boxadors y lo reverent Vicens García, rector de Vallfogona.

—¡Ah! ¡Ja 'l tenim aquí!—esclamá 'l rey, ab alegría.

Los cortesans ficsaren sas miradas en la porta, y no quedaren mòlt satisfets. Alló ja era un' altra cosa; lo que 's presentava, guiat per lo de Boxadors, ni era 'l rústich qu' ells se creyan, ni 'l sacerdot encongit y sofocat que 's figuravan; semblava, pe 'l contrari, ab sòn posat digne y fins un poch altiu, que no haguès fet en sa vida mès que trepitjar reals catifas y practicar los usos cortesans.

Ben lluny d' imposarlo la presencia del numerós corteig, que voltava al rey, escoltá ab distingida y no servil modestia, los elogis del company que 'l presentava, y desseguida, adelantantse un pas, contestá á la

Digitized by Google

ben vinguda que 'l rey li dava, ab una décima qu' aquest tinguè per eccelent mostra de qu' era cert lo concepte que li havian fet formar, del poeta millor de Catalunya.

—Encara, García, que tot just arrivat, ja heu sabut donarnos segura prova del talent vostre,—li diguè 'l rey, ab afectuòs accent,—vull donarvos ocasiò ben sobrada de robustir la vostra fama, y de guanyarne de nova, davant de ma Cort. ¿Estéu disposat á resóldrer los problemas y qüestions poéticas, que s' us proposin per tots los qu' están aquí presents?

—Disposat estich á tot lo que sa Majestat vulga manarme,—contestá 'l rector, baxant los ulls, pero entonant ab arrogancia.

—Donchs, senyors,—diguè 'l rey, als que 'l rodejavan,—que cadascú proposi la qüestiò que mès dificultosa li sembli.

Aquí era hont los cortesans esperavan al poeta sobrevingut. Ja cada un d' ells havia buscat en sa imaginaciò, l' eczigencia mès complicada, pera posar en pena 'l ingeni d' aquell nou rival, y quan lo monarca 'ls feu la precedent invitaciò, tots sonrigueren ab delicia y esperansa, creguts de que ja tenian á aquell á terra.

García comprenguè lo qu' en l' esperit de tots passava, y dret en mitx del salò, ab lo front enlairat y fisonomía serena, 's preparava pera no dexarse véncer.

Un dels cortesans avansá resoltament un pas, y diguè:

—Ja que sa Majestat dòna sa vénia, ¿no 'ns diriau

Digitized by Google

ara, de prompte, un bell sonet, dirijit al *Temps,* pero ab tal enginy, qu' anomenesseu al *Temps,* vint y sis vegadas?

—Jo m' empenyo á satisfer vostre desitj, —contestá García, saludant graciosament.

Y desprès de meditar un curt espay, entre l' ansiòs silenci del auditori, feu senyal d' atenciò, y prorrumpí en aquell sòn conegut sonet, que comensa:

«Temps, que sens temps passares com á temps:
«Si del bon temps memoria, Temps, me dexas,
«¿Com no 't llastiman, Temps, ab temps mas quexas,
«Antes que temps me vinga á faltar, Temps?»

Quan lo sonet fòu del tot recitat, lo rey, plé de admiraciò y content, doná á García un estret abrás, mentres los cortesans, cegos de despit, s' aconsellavan los uns als altres novas y mès raras proposicions. Ploguèren sobre García, mil estravagants eczigencias, mil problemas enrevessats, consonants sens analogía, glosas sense cap sentit ni fácil uniò, y en una paraula, tot quan una ment espremuda per l' enveja y la sanya que d' aquesta es filla, pot arrivar á donar, pera conseguir la caiguda vergonyosa d' un poderòs enemich.

Pero cada major dificultat era una major victoria pera 'l rector de Vallfogona; no se li dirijí pregunta, que no obtinguès seguida y discreta resposta; no 's presentá impossible problema, qu' ell no resolguès prompta y fácilment; y 'l rey, no poguent ja contenir sòn entussiasme, á la vista de tal prodiji, se desfeya

Digitized by Google

en mostras eloqüentíssimas d' admiraciò y obsequi.

—¡Prou, prou! — exclamá finalment. — Vos sòu, García, lo gran poeta que la fama diu; vos heu vensut en aquest torneig de renyidas lluytas, y tots aquestos cavallers son los desmontats adversaris, que jéuhen en lo camp de la vostra victoria. Desd' avuy endavant, jo sòch vostre primer admirador, y m' heu de prométrer que vindréu á Madrit, á ser un dels millors adornos de mon palau.

—Senyor, — replicá García, — tinch á Vallfogona un petit ramat, que, sense mi, temo que s' esgarrihi.

—No sòu nascut pera l' humil ofici de rabadá, ni de pastor, — li contestá 'l rey.—Jo us donarè empleo mès digne, si voléu satisfer mon viu desitj.

—Jo 'l cumplirè, senyor, com òrdre soberana,—responguè 'l rector, conformantse ab aquella inevitable obligaciò.

—Aniréu avans á la vostra parroquia, 'hont comprench qu' hi tindréu assumptos qu' arreglar, y faréu via á Madrit, 'hont lo rey d' Espanya us espera. Ara, fins qu' arrivi lo dia de la mèva marxa, aquí us quedéu presoner, perque ja Barcelona no 'm fòra grata, si 'm privesseu de la vostra companyía.

—Vostra Majestat me dispensa honra massa inmerescuda.

—Anéu á reposar, qu' heu rebut aquí mòlt cansanci. Y perque us dongui cambra y complert obsequi, vull encarregar vostra persona á qui sápiga estimarla, per ser tambè poeta, y dels mès celebrats en la Cort.

Se girá 'l rey cap al grupo dels cortesans, y ab carinyosa veu, diguè :

— Don Guillém...

Del grupo surtí un cavaller, que, no del tot seré, saludá á García, y qu' aquest no poguè véurer sens tenir d' ofegar un crit de fondíssima sorpresa.

La baralla.

CAPÍTOL XXXVIII.

Los homes se trovan, que las montanyas no.

¿Us recordéu d' aquella trista relaciò del temps de sa juventut, que 'l rector de Vallfogona havia fet una tarde, sota l' ubaga d' una salzereda, al monjo de Santas-Creus? ¿Teniu memoria d' aquell pobre amor malhaurat, d' aquella ánima traspassada per la sajeta

d' una vil calumnia, d' aquella Jacinta, reclosa, per un aparent y cregut desengany, darrera las rexas de 'l claustre de Valldonzella? ¿Conservéu recort tambè, del galant cavaller, que llensá una bossa als peus de García, la nit d' aquell terrible y no remediat infortuni?

Donchs aquell cavaller era lo que rebia del rey Felip IV, la misiò d' agasatjar al rector de Vallfogona.

Don Guillém de Sagrera alcansava, sobre tots los demès cortesans poetas, la mès alta preferencia y lo mès declarat favor del monarca. Feya poch temps qu' en la Cort havia donat á conéxer sas habilitats lliterarias, causant á tothom, y fins al mateix rey, una sorpresa de tot punt inesperada, puig may en sa permanencia, ja llarga, baix los entexinats de las reals antessalas, havia dexat compéndrer, ni remotament, que tals qüalitats poéticas l' adornessen. May havia escrit un vers, ni tingut una ocurrencia aguda, ni sisquera parat atenciò gustosa en lo moviment lliterari qu' á la sombra del palau se produhia; pero quan ell comprenguè y vejè demostrat, que 'l recurs mès breu per' enfilarse en la escala de la fortuna, era lluhir mérits poétichs y compláurer al rey ab inspiradas composicions, no tardá en péndrer la lira, y com si baxès de cursar llarga ensenyansa ab los inmortals pobladors del Olimpo, comensá á publicar versos de mérit innegable, y á conquistar los millors premis en los certámens que 's feyan en la cambra real. Era, donchs, justa l' opiniò d' eccelent poeta que disfrutava, y merescut lo favoritisme que Felip IV li concedia, fins á

Digitized by Google

tal estrèm, que la gracia qu' ell ab sa influencia no li alcansava, ja 's podia dir qu' era impossible.

Lo rey, donchs, se creya fer á García, objecte d' una gran distinciò, encomanant sòn cuidado á aquell noble, que tenia tant mimat y favorescut.

Don Guillém no dexá de conéxer tambè al rector, ab tot y 'ls anys qu' havian passat, desde que prenguè una part tant activa en lo soterrament de sas esperansas; pero dissimulant, ab la rialla del bon cortesá á la boca, li estenguè la dreta, oferíntseli com á admirador rendit, y se l' emportá fins á la estancia del pálau, hont l' establí cómoda y regaladament.

Lo cor noble y virtuòs de García, ja feya temps que tenia perdonada la traiciò, que fòu la ruina de sa juventut; al rébrer lo ministeri sagrat del sacerdot, havia fet en los esglaons del altar, sacrifici de sos ressentiments y ofensas; y per ço, un cop passada l' emociò inevitable de la primera sorpresa, no doná al cavaller cap mostra de recordar sòn llunyadá conexement, y correspongué á sas estremats obsequis, ab gratitut y cortesía.

Don Guillém se 'n tornava prop dels altres cortesans, que, plens de despit, buscavan arbitres per' entelar lo mérit que, per forsa, tenian de reconéxer en lo rector de Vallfogona, y com l' influyent cavaller era 'l que mès perjudici podia reportar de que 'l rey s' aficionès massa ab lo poeta sobrevingut, tots los demès se dirijiren á n' ell, esperant que 'ls espliquès quins designes preparava pera sa defensa.

—No 'n passéu cuidado,—'ls diguè 'l poeta favorit.

Digitized by Google

—Es un home que no 'ns podrá fer cap mal, ab tot y las manyas que vulgui emplear per' obscurirnos.

CAPÍTOL XXXIX.

La despedida.

Las novas s' estenen no se sab cóm, y quan lo rector de Vallfogona torná á sa parroquía, ja sabian los feligresos tots los honors qu' havia rebut del rey, cóm, quán y de quína manera, y reventant d' orgull, com si ells fossen los distinjits, se creyan ser los habitants de la primera metrópoli de la terra.

Se sabia que 'l rector estava compromés á anar á Madrit per boca del mateix rey, y axó era per' ells lo corull de l' admiració, perque en aquella época, fer un viatje á la capital de Castella, era una cosa tant ponderada y fabulosa, com ara anar á visitar los gels del polo Nort.

Ab axó, ja podéu contar qu' en lo poble no 's parlava d' altra cosa, y quan passava 'l rector per' entre mitx d' un rotllo de pagesos, aquestos se 'l miravan ab la matexa devoció ab que s' haurian mirat á un sant.

La que no sabia si alegrarse ó dóldres' de lo que passava, era la Cunilleta, y en lo mateix cas se veya sòn amant, en Rafelet. Los triunfos y goigs del senyor rector ja 'ls donavan gust, ¿cóm no, si tant lo volian? Pero ab una cosa y un' altra, lo casament se quedava

Digitized by

endarrera, y axó, per suposat que 'ls feya tant plér com si 'ls cantessen las ensoltas. De primer, la malaltía del pobre escolanet, desprès sa mort, tot seguit lo sermò que 'l senyò' rector tinguè d' anar á predicar á Girona; mès avant, l' estada á Barcelona per voler del rey, y ara 'l viatje á Madrit, qu' encara qu' ell deya que fora curt, Dèu sabia lo que podia durar. Ja eran massa estorbs, y 'ls estorbs entre enamorats, son ventafochs, qu' arrivan á fer tréurer flamas d' impaciencia.

Axó sí, pobres xicots, eran de bon contentar, y encara que la tardansa ja 'ls tenia tristos y ab cara de prunas agras, n' hi haguè prou pera que 's conformessen ab que 'l rector, conexent sòn natural y just desfici, los fès promesa formal de que 'ls casaria axís que tornès de la Cort, succchís lo que succchís.

Ja havia parlat de ferho avans de sa marxa, cosa enterament fácil, perque desde lo primer aplassament tots los papers estavan arreglats, y las amonestacions tiradas, pero eczistia una dificultat que no podia arreglarse, y era que la Mariagna, de cap de las maneras volia que 'l senyor rector se n' anès tot sol á fer un viatje tant llarch y tant lluny, y tenia disposat que 'n Rafel anès ab ell pera servirlo y acompanyarlo. Y com qu' axó ja era cosa resolta, los matexos promesos deyan mòlt santament:

—¿Qué 'n treurém de casarnos, haventnos de separar l' endemá?

Y per ço s' aconsolavan de dexarho pera la tornada.

Al últim va arrivar l' hora que 'l rector va dir:

—Tal dia marxo.

Y comensaren las penas. Pera 'ls dos amants, ja no tè de dirse perqué, puig bastava lo sol fet de separarse per tant greu temporada; pera la Mariagna, perque 's quedava sènse sòn consultor y guia espiritual; pera la pobre majordona, perque deya que, sense 'l senyor rector, la rectoría semblava un cementiri; y pera tot lo poble, perque tothom s' havia ficat al mají, que 'l rey se prendaria massa fortament del mérit del senyor rector, y no 'l dexaria tornar á Vallfogona.

Lo dia de la marxa era dijous, y á Vallfogona semblava diumenje. Ningú travallava; tothom s' havia reunit davant de la rectoría esperant la partida del rector, y desde l' instant qu' aquest y en Rafel pujaren en sa mula, provehits de sòn modest equipatje, alló semblava un aplech.

—¡Adèu siau! — cridava 'l rector, enternit, estrenyent las mans dels de mès á la bora.

— ¡Felís viatje! — responian á una totas las veus.

Y tothom se posá en marxa voltant als dos viatjers, com si tot Vallfogona se 'n anès cap á Madrit.

Bo y caminant y allunyantse del poble, aquella bona gent no parava de fer demostracions de sòn pur y senzill afecte.

De tots costats de la professò, se sentian crits.

—¡Senyor rector, recordis de la tornada!

—¡Senyor rector, recordis que 'ns ha promés no dexarnos!

—Ara, que 's cuidi forsa.

—Rafelet, no 'l dexis estar malalt.

Digitized by

En Rafelet, ja podéu pensar com passava 'l camí: ab la mula al pas, y tirat damunt del coll d' aquesta, se mirava amorosa y tristament ab sa estimada, que li tenia presa una má, y caminava mès morta que viva.

—¡Rafelet!

—¡Madaleneta!

No sabian dirse res mès. Los pobrets sentian per primera vegada lo dol de separarse, de passar dias y dias sense véures', sense parlarse, sense gosar lo dolsíssim plaher á que ja tenian acostumada sa vida.

Una vegada 's trovaren sas duas miradas, y l' un vejè 'l rostre del altre banyat en un doll de llágrimas. Llavoras la Madaleneta va dir á sòn amant:

—Fem mal fet de tenir tanta amargura. Sembla que 'ns dolgui que tu vajis á acompanyar al senyòr rector. Al contrari. Nos havém d' alegrar, y tots dos tenim obligaciò de sacrificarnos pera sa conveniencia y seguritat.

—Tens rahò,—contestá 'n Rafel.—Mira, ja m' axugo 'l plor, perque 'l plorar mès seria ingratitut.

—¿Sabs que farè pera tenir conhort, desd' aquest instant mateix?

—Digas, hermosa mèva.

—Pensarè sempre en lo goig de quan tornarás. ¡Oh! Llavoras será pera no separarnos may mès, y acabar la nostra vida gosant la ditxa que tenim somniada.

—¡Oh... sí! Tambè jo m' acontentarè, pensant en lo felís moment de tornarnos á véurer.

—Será ma esperansa, mon somni, lo sol pensament que conservarè.

Digitized by Google

Ab aquestas y las altras, Vallfogona ja qui sab 'hont parava, y l' acompanyament del rector no daba senyals de volguer separarse'n. Pero aquest vejè que ja s' enfosquia 'l cel, y detenint sa mula en lo cim d' un turonet, diguè á sos feligresos:

—Vaja, no vull qu' us canséu mès; tornéusen' al poble, y d' aquí á la tornada.

Llavoras se repetiren las despedidas.

—¡Felís viatje!

—¡A revéure'ns!

—¡Adèu siau!

Y 'ls dos enamorats se digueren per última volta:

—¡Adèu, Madaleneta!

—¡Adèu, Rafelet!

Poca estona desprès, los dos caminants se perdian de vista, y 'ls vallfogonins se 'n tornavan silenciosa y tristament cap al poble, desprès d' haverse estat llarga estona en lo turò agitant mocadors y barretinas.

Ara anémsen' ab lo rector cap á Madrit, hont l' esperava 'l rey per' honrarlo y favorirlo, y don Guillém de Sagrera, pera desferli las derreras il-lusions de sa maduresa, axís com li havia desfet las primeras de sa juventut.

Digitized by

CAPÍTOL XL.

L' hostal de la Melciora.

En lo carrer Major de Madrit hi havia l' hostal de la Melciora, qu' era un dels de mès parroquia y lo

Los dos poetas.

que mès alts personatjes allotjava. Lo burgit d' arrieros ab sos matxos y galeras, descarregant á la porta, fato y viatjers, no hi parava may ; y 'l cel-obert fosch y humit , qu' era lo principal esbarjo de la casa, tot lo dia estava ple de lacayos respallant ropillas y brunyint espasas, de vells escuders que remugavan, y de vellas que atravesavan, tapadas ab mantos fins als peus, pera dur recadets, citas y bitllets d' amor als

Digitized by Google

cavallers, hostes de las cambras del primer y segon pis.

Madrit, algun temps, havia sigut l' empori de la política, quan la tétrica figura del segon Felip hi apareguè, acompanyada d' un estol de cortesans vestits de negre y silenciosos com sòn amo, á establirhi la Cort d' Espanya; quan pujá al trono Felip quart, jove, casi bè un noy, fantasiòs, alegre y amich del bullici, lo carácter de la vida mudá, com un jardi 's cambia de l' hivern á la primavera, y de políticbs, los cortesans se tornaren galantejadors; lo manto de las damas cobrí amorosas intrigas en lloch de tenebrosas conspiracions, los salons del Bon Retiro s' ompliren de poetas y comediants, y 'l parch del palau y las arbredas del *Prado* se poblaren de galans buscadors, damas que fujian dexantse agafar, desafíos á la llum del sol, y marits, pares y tutors esbarats, que corrian ab cent ulls, pera vigilar l' honra primparada dels sèus blassons.

Aquesta era la vila bulliciosa y agitada, hont arrivá García ab sòn acompanyant, un dels primers dias del mes d' abril; aqueix lo Madrit festejador y brillant de Felip IV, ahont per primera volta posava sa petjada, y no desposseheit per cert de bèn agradable impresiò.

L' hostal de la Melciora fòu lo que meresquè la preferencia del bon rector, que no 's creguè dispensat de buscarse lo mès propi allotjament, per' un home que tenia de visitar la Cort, y que per forsa hauria de rébrer las visitas de sos encopetats personatjes.

En una de las cambras de dit hostal, s' instalaren,

donchs, los dos viatjers catalans, y mentres lo pageset servia al sacerdot lo refrigeri, que tot depressa havia encarregat, lo segon anava dihent al primer:

—Ja som á Madrit, amich Rafelet. Ara, que Dèu nos ampari, perque aquesta Cort tant brillant y seductora que 's véu ajitarse y enlluernar los ulls del foraster, es com aquells xaragalls coberts de flors y verdura, que 's trovan en las montanyas de la nostra terra: sòta del ramellet que las flors presentan, hi ha una timba fonda y perillosa, hont hi caus, sense pensartho, si no sabs fer un salt habilidòs que 't posi á l' altra part.

Ab aquestas ideas, que de la Cort tenia lo poeta catalá, no volguè ficarse en ella sense haverla estudiada bèn bè per fóra; axís es que, guardant l' incógnit de sa persona tant com poguè, dedicá mès de quinze dias á passejarse tot sol per la vila, acostumantse á sòn burgit, á sas costums y al ayre especial que s' hi respirava, mentres en Rafel, guanyant amistats entre 'ls lacayos dels altres hostes de la Melciora, l' enterava cada vespre de las conversas qu' havia escoltat, dels personatjes qu' habia sentit anomenar, y de mil particularitats que 'ls servidors sempre saben, y qu' als amos solen ser de gran profit.

Una de las cosas que 'l nebot de la Mariagna sapiguè y trasladá al rector, fòu, qu' á Madrit ja sonava mòlt lo nom del poeta García, que 'l rey y sos cortesans l' esperavan ab impaciencia, y que fins se murmurava que ja 's trovava en la vila, encara que ningú podia dir certament lo lloch de sòn hospedatje.

—¡Ola, ola!—diguè García.—¡Ja m' han olorat!

Digitized by Google

—Y fins me temo,—afegí 'l minyò,—qu' á l' hora ménos pensada descobrexin sòn amagatall; perque á tot arréu ahont vaig, sòch mirat per mon vestit de pagés, ab gran atenciò y curiositat, y no seria estrany qu' aquesta barretina vermella que duch, fòs la llumaneta que 'ls ensenyès lo camí pera trovar á sa mercé.

—Dèu fassi qu' axó no siga, fins que jo tingui bèn sondejat aquesta mar que 'm preparo á aburrir.

CAPITOL XLI.

Los dos poetas.

Lo que més gust donava al nostre poeta, era sortir de bon matinet á fer passeigs solitaris per las floridas planurias qu' al peu del alcássar real s' estenian, y entregarse allí á fantasías y contemplacions que regalavan sòn esperit, lluny del bullici cortesá que no solia allunyarse de la sombra del palau pera recòrrer aquells llochs.

Un dia d' abril, García dexá mòlt dejorn lo llit, y vestintse ab despay pera no despertar á 'n Rafel qu' encara dormia gustosament, surtí de la cambra, caminant de puntetas, y 's plantá en lo carrer.

Era una hermosísima matinada, que convidaba ab mil delicias.

Lo nostre personatje se 'n aná carrer Major avall, girá al ser davant de l' iglesia de Santa María, atra-

Digitized

vessá per varios estrets carrerons, y baxant pel carrer de Segovia, 's trová en lo portal d' aquest mateix nom, per cual peu passava la corrent vergonyosa del Mansanares.

Passant lo portal y seguint contra la corrent d' aquell' aygua escatimada, arrivá 'l poeta als bells camps sembrats de flors boscanas y alegre verdor, que rodejan los boscos enmurallats de la Real Casa de Camp, pagant ab usura la rega escassa que 'ls regateja lo riu del qual sòn ribera. Al trovarse en aquells llochs, trepitjant la humida catifa de l' herba y aspirant los richs perfums qu' espargia lo remoròs oreig matiner, lo rector de Vallfogona sonreya plascent y satisfet, respirava ab anhel y delicia, y dava gracias á la sort que per ell y pera sos gustos semblava defensar, tant poch lluny del mundá trasbals, l' apacible y seductor refugi d' aquella tranquila soletat.

Pero aquell matí de que parlém, la soletat de tals llochs no fòu cumplerta. Ja feya estona que 'l rector se passejava per la ribera, tot sol ab sos pensaments, quant alsant la vista descubrí á poca distancia un home aturat sòta d' un arbre. Lo posat respetable d' aquell desconegut li cridá l' atenciò, y mentres poch á poch, s' hi acostava, aná eczaminantlo. La edat podia ser d' uns cinquanta anys, á jutjar per lo pel blanch de sòn bigoti y pera, lo mateix que per lo cabell, tallat y pentinat segons la costum d' aquella época; sòn front ample y prominent, en que 's marcavan ja algunas arrugas, mostrava 'l sagell d' una elevada inteligencia, y tot sòn cos dret y airòs encara, á despit de la vellesa,

dexava observar signes de varonil y no del tot estingida gallardía. Anava, com García, vestit ab lo negre trajo talar de ministre del Senyor.

Lo qu' al peu de l' arbre 'l tenia deturat y distret, era una cosa per demès sencilla : un baylet qu' ajegut en un pedrís, dormia regaladament, lo mateix que si 's trovès en un llit de plomas.

Lo capellá desconegut se 'l contemplava sonrient, y no surtia de l' abstracciò en que 'l somni del noy lo conservava, quan l' obligá á axecar los ulls, la ramor dels passos de García, qu' arrivava á sòn costat, y tambè 's deturava á mirar lo somni de la ignocenta criatura.

Se miraren los dos sacerdots sonrient, convenint axís sense obrir la boca, en la tendresa d' aquell quadro, y desprès se cambiaren entr' ells unas paraulas que s' han fet memorables, perque valguèren á García l' instantáneo apreci y admiraciò del mès insigne poeta qu' ha tingut la rica lliteratura de nostra pátria.

Aquellas paraulas fòren ditas en llengua castellana, y es necesari no traduhirlas, pera que no perdin ni un sol punt de sa sabor, y de sa exactitut sentenciosa.

Lo sacerdot desconegut de García, diguè á aquest, signantli lo baylet adormit :

—*O la piedra es de lana, ó el muchacho es de bronce.*

Y García contestá incontinent :

—*¿Qué más bronce, que no tener años once, y qué más lana, que no pensar que hay mañana?*

Impresionat de viva admiraciò per aquesta discreta

Digitized by

y aguda resposta, lo sacerdot desconegut llansá sobre García una penetrant y llarga mirada, desprès li prenguè la má, y per fí li va dir ab l' accent segur del que sab per instint que no s' enganya.

—Vos sòu García, á pesar del dissimulo.

—¿Sabéu lo mèu nom?

—¿Com no saberlo, si ja fa dias que en la Cort no se 'n pronuncia d' altre, y com no endevinar que vos sòu lo qui 'l porta, si tant de supte ho manifestéu ab paraulas dignas tant sols, del gran ingeni que pregona la fama?

—Diguéu, que válgaus la vostra penetraciò.

—No; vos mateix us heu descobert.

—¿Y no podrè jo saber,—preguntá García,—quí es lo que m' ha fet l' honra de reconéxem' tant vivament?

—Me dich Lope de Vega.

—¡Vos!...—esclamá 'l rector, esglayat de goig y de sorpresa.

Y llansantse als brassos que l' altre sacerdot li obria, l' apretá fogosament contra sòn pit, continuant las esclamacions en que sòn entusiasme esclatava.

—¡Lope de Vega!... ¡Vos, lo gran poeta, lo príncep de la poesía espanyola, lo prodigi de la nostra edat, l' honra y gloria del Parnás espanyol!... ¡Oh, bèn haja l' etzar, que m' ha conduhit avuy á aquest lloch!

—¡Bè 'n haja, sí!—responguè Lope.—Bè 'n haja, perque m' ha ocasionat lo goig imponderable de conéxeus, avans que ningú en la Cort, y ha satisfet l' afany que tenia de parlarvos.

—¡Oh!—feu García, ruborisat per tal elogi.—

Digitized by Google

Guardéu pera vos los estrems d' alabansa, y dexéume á mi sol l' admiraciò.

—¿Quán penséu anar al Palau?—preguntá Lope, donant un altre giro á la conversa.

—No ho tenia encara resolt.

—Jo he dexat ja la costum d' assistirhi, mes ara reclamo pera mi lo dret de presentaushi.

—No puch desitjar millor acompanyant, y us juro que ma gratitut...

—Ne tindrè prou ab la vostra amistat.

—¡Oh!—esclamá 'l rector.—Aquesta ja la teniu tota entera.

Novament s' estrenyeren las mans dels dos sacerdots, sajellant l' afecte verdader ab que sos dos cors s' unian.

—Ara,—diguè Lope,—dexém á aquest felís infant continuar sa dormida, y feume 'l favor d' acompanyarme, puig tinch allá, dins de la Vila, un raconet de casa que vull oferirvos.

—Ab tot bon gust us seguirè,—va respóndrer García.

Y 'l Cisne de Catalunya s' encaminá, junt ab lo de Castella, cap al interior de la coronada Vila.

CAPÍTOL XLII.

Donec eris felix...

La nova del singular conexement del rector de Vallfogona ab Fra Félix Lope de Vega, contada per aquest

Digitized by

mateix, no tardá en escamparse per tots los cercles de la Cort, y sobre tot entre 'ls de cortesans poetas, que vivian y trunfavan fomentant l' aficiò predilecta de Felip IV.

Fòu, per lo tant, impossible, que 'l rector continuès guardant sòn incógnit, y, per lo mateix, que demorès

La cambra de la reyna.

un sol dia sa presentaciò al rey, de qui era tan esperat.

Ab axó, quedá entés ab sòn il-lustre amich, qu' al vespre següent del dia de sa trovalla, aniria ab ell al palau del Bon Retiro, hont se trovava establerta la Cort.

Los poetas, temerosos del dany que podia ferlos la presencia de García, no havian perdut lo temps desde l' arrivada del rey de sòn viatje á Barcelona, y capitanejats per don Guillém de Sagrera, qu' era lo que

Digitized by Google

mès tenia per pérdrer, escamparen tota classe de veus desfavorables respecte del poeta catalá. La maledicencia es una planta que promptament arrela y floreix en lo terreno dels palaus, y per ço no ha de dirse si fòren bèn acullidas y millor cregudas, las novas ofensivas que del ponderat personatje donavan á una, tots los qu' á Barcelona l' havian conegut.

Corria qu' era un home rústich y esquerp, ignorant de tota forma cortesana; que sa musa montanyesa sols produhia fruyts desabrits, indignes de ser saborejats per cap persona entesa; que sas agudesas eran grosseras y vulgars, lloables solament pera 'l pagesos incults qu' havian produhit aquella engañosa fama, y altras mil falsetats d' aquesta mena, que tenian preparada la Cort pera ríurers' del foraster qu' anava á presentárseli. Ja 's suposará, que de totas aquexas calumnias lo rey no n' havia hagut esment, puig en sa presencia ningú s' atrevia á disgustarlo, dexant de secundar l' opiniò favorable y 'l verdader entussiasme que sentia pe 'l rector de Vallfogona.

En tal estat trová aquest los ánimos cortesans, al fer sa entrada en la cambra real, acompanyat de sòn amich Lope de Vega. Lo vespre qu' axó 's verificá, en lo palau del Bon Retiro hi havia entrada plena; totas las miradas se dirijiren afanyosas cap al poeta catalá, y 'ls autors de las injurias que l' havian precehit, notaren ab ira que la majoría dels presents no trovavan qu' aquellas se confirmessen, y que, pe 'l contrari, lo digne continent y 'l rostre distingit del acabat d' arrivar, produhian una agradable impresiò.

Digitized by Google

Lo rey tinguè á n' ell y á Lope de Vega sempre al sèu costat, entretenintse en saborosa conversa, sense recordarse dels altres, qu' al sèu voltant se dalian y murmuravan en veu baxa.

—Ja veyéu,—deya Felip IV á García,—que no podiau arrivar á la Cort ab millors auspicis. Hi entréu acompanyat per lo mès insigne poeta, y 's congrega pera dárvoshi aculliment, lo bo y millor de la noblesa. Ara que ja hi sòu entrat, preparéuvos, perque s' us espera gran fatiga, si heu de correspóndrer á lo que tothom de vos espera.

—Mòlt mès donará de lo esperat,—afegí Lope.

—Farè lo que mas curtas facultats me permetin,—pronunciá García.

—Senyors,—diguè llavors lo rey, axecant la veu y dirijintse á la concurrencia qu' omplenava 'l salò,—lo doctor Vicens García, lo celebrat poeta qu' aquí us presento, acaba d' oferirme qu' empleará per' agradarnos, tota sa gran capacitat y ciencia. Veniu sovint á las vetlladas de ma cambra, que jo desd' ara us prometo gran diversiò y regalo.

Lo rey comensá aquell dia á posar á prova los talents del rector, y aquest á surtir cada volta mès airòs dels empenyos en que se 'l posava. Las distraccions poéticas que contínuament tenian lloch en lo Bon Retiro, li oferian conjuntura pera lluhir y acreditar l' inagotable riquesa de sa inspiraciò. Los eczercicis que 'l rey disposava eran de varias menas; ja 'ls poetas eran convocats á una justa formal pera disputarse, ab lo mérit de sas composicions, lo premi d' una preciosa joya

que 's concedia al millor justador; ja se 'ls invitava de moment á rimar assuntos difícils ó á glosar versos, que l' un poeta presentava al altre, ó á versificar ab peus sense consonancia; ja 's trasladava la Cort al teatre, qu' en lo mateix palau havia lo rey fet construir, y s' improvisava, damunt de las taulas, una comedia, per tots los poetas qu' hi volian péndrer paper.

Lo doctor García brillava en tots aquexos eczercicis d' una manera gran; la Cort hi estava admirada, y se 'l escoltava embadalida. Los bons y verdaders poetas, que prop del rey se trovavan d' en tant en tant, aplaudian ab entusiasme aquella discreta y pasmosa fecunditat, mentres los que sols ho eran ó 'n feyan, per eczigencia de sòn ofici cortesá, se consumian d' enveja y despit al véurer's vensuts y prostergats.

Ja se sabia que 'ls joyells que s' oferian en los certámens eran sempre per' ell, quan hi prenia part; ja se sabia qu' en las taulas del teatre, ell feya las millors improvisacions; y d' aquest modo alcansá del rey un favor tant senyalat, que ja bèn poch li faltava y pochs esforsos tenia de fer, per' arrivar á conseguir lo nom y l' influencia d' un favorit.

No hi ha qu' esplicar que, veyentlo axís, il-luminat per la llum del valiment real, totas las mans buscavan la sèva y no hi havia un personatje que no codiciès l' honra de tenirlo per amich. Entre 'ls que 'l cubrian d' atencions y entussiastas obsequis, figurava, en primera ratlla, don Guillém de Sagrera, primer autor de las calumnias qu' havian enganyat á la Cort, maldisposantla avans de l' arrivada de García; pero aquest,

Digitized by

olvidantse, com sempre, de la malicia que las llissons de l' esperiencia li aconsellavan, cedia incautament á la confiansa de sòn noble cor, y halagat per la justa gloria que sos propis mérits li conquistavan, no entelava sòn pur goig ab l' alé d' una sola suspita, y prenia per verdaderas las traidoras amistats y estimacions que se li brindavan.

Mentres tant, los cortesans, enardits per la rábia d' aquells triunfos, anavan cautelosament segant l' herba als peus del confiat rector, y per' aquest s' acostava l' hora de las amarguras, en que tenia de pagar á bèn doloròs preu, lo felís predicament que l' havia enlayrat fins á ser lo mès distinjit personatje de la Cort del Bon Retiro.

CAPÍTOL XLIII.

La conspiraciò.

Hi havia hagut gran cassera real en los boscos del Pardo, y Felip IV, que tot sabia convertirho en ajuda de sas aficions, anunciá que donaria la millor pessa de la batuda, al autor del poema en que mès bè 's describissen las aventuras y riscos d' aquell fet.

Los poetas cortesans se reuniren en una antessala, y parlant sobre l' anunci d' aquella nova justa, digueren á una:

—No hem de tenir esperansa. La pessa cassada

Digitized by Google

pe 'l rey, se l' emportará aqueix condemnat rector.

Don Guillém s' avansá fins al mitj del rotllo, y espurnejantli 'ls ulls d' envejòs enardiment, prenguè la paraula.

—¡No!—esclamá.—Aquesta volta no tè de ser. Ja 'ns hem vist prou humiliats; no hem de permétrer mès victorias per' aqueix rústich de Vallfogona. Nos hem de juntar, hem d' elegir á un sol de tots nosaltres pera que aspiri al premi, y entre tots ajudar al que 's designi, ab tot quant poguém y sapiguém. Tots farém las nostras composicions, entre tots las ecsaminarém, junts hi farém las esmenas ó afegiduras que s' creguin necessarias, y desprès, tot lo qu' haguém escrit será presentat en nom d' un sol, lo que hagi merescut la elecciò. Es precís; ara no 's tracta de la gloria que cadascú per' ell ambicioni, sols se tracta d' ensorrar á García en la vil pols d' hont ha surtit. ¿Acceptéu lo mèu plan? Donchs á realisarlo.

Lo mateix don Guillém, com cap de la colla, fòu l' elegit pera ser lo que 's presentès á lluytar ab García, ajudat pe 'ls esforsos intelectuals de tots los demès envejosos. Comensá la conxorxa, cadascú treguè forsas de flaquesa pera produhir los millors versos que may haguès fet, se llegiren aquestos en junta, se llimaren y ompliren de novas bellesas, y fòren enviats al certámen, sense duptar que serian los triunfants.

Pero véus' aquí, qu' arrivá l' hora de l' adjudicaciò del premi, y 'ls comptes dels cortesans surtiren tots al revès. S' obrí 'l plech que contenia 'l nom del autor de la poesía premiada, y 'l mateix rey llegí en alta veu:

Digitized by Google

—« Vicens García. »

Alló ja era massa; alló ja no era la victoria del rústich montanyés, conseguida sobre cada un dels poetas en particular, sino la desfeta de tots aquestos, reunits com un eczércit, en un sol y poderòs esfors. Las passions dels derrotats se sortiren de mare, en cada pit s' adressá rabiosa la serpent de l' enveja, y tots á una convingueren qu' era arrivada l' hora d' apuntar contra 'l pit indefens de García, totas las armas, sens desdenyar, ans bè preferint, las mès traydoras.

Lo mateix vespre d' aquella escena, los poetas cortesans surtian, ja tart de la nit, de la cambra del rey, y 's dirijian á una de las antessalas, guiats pe 'l mès furiòs de tots ells, don Guillém de Sagrera. L' antessala estava fosca, y sols per un' alta finestra s' introduhia lo raig esmortuhit de la lluna; los cortesans s' agruparen á la claror d' aquell raig, y escoltaren á don Guillém que, ab veu mòlt baxa, parlá d' aquest modo:

—No hem de surtir d' aquest palau, sense haver jurat l' estermini d' aquéix home.

—¡Sí, sí!... ¡Lo jurém!—digueren alguns ab airada impaciencia.

—Escoltéume,— prosseguí don Guillèm.— Jo sol m' encarrego de prepararli 'l llas, en que ha de cáurer vensut y desprestigiat; jo tramarè l' intriga, que tè d' omplirlo de deshonra y vilipendi. Vosaltres, ¿m' ajudaréu en tot lo qu' us diga?

—¡En tot y per tot!

—Donchs, dexéume fer, y contéu que 'l rector de Vallfogona ja es á terra.

CAPÍTOL XLIV.

La musa de don Guillém.

Don Guillém tenia una casa ab honors de palau, al cap-de-vall del carrer d' Hortaleza, prop del convent de Santa Bárbara. Lo valiment que fent de poeta se sapiguè guanyar, li havia valgut quantiosas donacions del rey, que 'l feren últimament bastant rich, pera víurer en la Cort com un alt y poderòs personatje. Per ço li dolia tant que las dots superiors del gran García, estessen á punt de cegarli aquell doll copiòs de sa grandesa, y per ço l' enveja que 'l devoraba era mès manyosa y mès vil que la de tots los altres cortesans.

Al entrar en sa casa, dexá apressadament sa espasa, sa capa y sòn feltre en mans del lacayo qu' havia exit á rébrerl', y li preguntá:

—¿Es á casa 'l batxiller?

—Sí, senyor. Ja fa bona estona.

Don Guillém se 'n aná per una escaleta que comensava al cap d' un corredor, baxá fins á una mena de soterrani humit y ple de trastos vells, y arrivant á una porta mitj corcada pe 'l temps, hi pegá puntada de peu y entrá en un' altra pessa no ménos estranya que l' anterior.

Damunt d' una antiquíssima taula ab grossas motlluras, hi cremava una llántia, ensorrada en monta-

Digitized by Google

nyas de papers, pergamins y llibres *in folio,* y á la claror insegura d' aquell llum, se veya un home d' estrafalaria figura, que llegia, sentat en lo sillò de cuyro qu' estava col-locat darrera de la taula.

A n' aquell home, los criats de don Guillém li deyan lo batxiller Navarro, pero son nom verdader era 'l de Rocamor.

La fossa d' en Rafel.

¿Quína mena de relacions eczistia, entre 'ls dos homes qu' en aquella masmorra 's reunian? Axó es lo qu' ara us vaig á descubrir.

Semblava impossible, pero aquell home envilit, despreciat, arrupit en lo fons d' un soterrani, era la base única de la grandesa de don Guillém.

Ja us recordaréu, que quan Felip IV acabava de pujar al trono, rodejantse de poetas y demostrant sa estrema-

Digitized by Google

da predilecciò per la lliteratura, lo de Sagrera no passava de ser un obscur pretendent, parássit de las reals antessalas, que may en sa vida havia donat provas de que, ni de lluny, visquès en sòn esperit l' inspiraciò poética. Tambe tindréu present que, tot de cop, se presentá entre 'ls poetas del real séquit, fent conéxer composicions que li conquistaren en breus dias lo favor del rey.

Pero tambè us heu de recordar, que quan don Guillém acompanyá á Felip IV en lo viatje d' aquest á Barcelona, 's notava en ell la raresa de que no feya versos, ni tenia agudesas, com si s' haguès dexat á Madrit, en un racò de sòn palau, sòn ingeni y sa inspiraciò.

Y era que verdaderament se las hi havia dexadas; era qu' ell may s' havia sentit ab las disposicions poéticas que fingia; era, en una paraula, que qui li feya aquestos versos era 'n Rocamor, aquell sèr repugnant y envilit al qual donava mesquí allotxament en lo soterrani de casa sèva.

L' envejòs enemich de Vicens García, havia exit de sòn amagatall de Guimerá, ab lo cor destrossat per l' ira y 'l desconsol. Comprenent que l' amenassa del monjo era verdadera, jutjá impossible restar á Catalunya, y 's trasladá á Castella. Pero la vida miserable que portava, demanant almoyna á las portas de las iglesias, l' hauria obligat á fugir de la Cort, si un dia, al estèndrer sòn feltre pera recullir lo maravedís qu' un cavaller li tirava, no haguès axecat los ulls, reconexent á don Guillém de Sagrera.

—Don Guillém,—esclamá.

Lo noble se 'l mirá desdenyosament, y anava á dexarlo plantat.

—¿No 'm coneix sa ecselencia?—diguè 'l mendicant, detenint al cortesá obscurit.

—¿Quí ets?—li diguè aquest ab desagrado.

—¡Quína memoria, senyor! ¿No 's recorda vuselencia, de Barcelona, de la hermosa Jacinta, del secretari del marqués d' Aytona y d' en Rocamor?

—¡Rocamor!—feu lo cortesá.

—Sòch jo...

Comensá llavoras, á surtir de l' iglesia de Sant Felip, gran número de cavallers y damas; don Guillém, avergonyit de que 'l vejessin parlar ab un pobre de tant mala trassa, tallá la conversa, dihent:

—Si en alguna cosa penséu que puch favorirvos, veniu á véurem' despay. Estich al segon hostal del carrer de Carretas, entrant, á má esquerra.

Y s' allunyá.

Aquella tarde matexa, lo pobre de Sant Felip se li presentá al hostal.

—¿Qué voléu de mi?—li preguntá 'l cavaller.—Ja us aviso que de diners no us ne puch dar, y en quant á influencia, ne tinch mòlt poca.

—Lo que desitjo,—diguè 'n Rocamor,—es una cosa bèn sencilla. ¿Vuselencia entr' al palau del rey?

—Axó sí.

—¿Y pot acostarse al rey, pera ferli llegir... ferli llegir ab seguretat, un memorial?

—Axó tambè.

Digitized by Google

—Donchs, no solicito mès. Com he sentit á dir que sa Majestat tè mòlt gust per la poesía, he pensat demanarli un petit empleo en qualsevol ram, y ferli 'l memorial en vers pera lograr mès fácilment tal concessiò.

Al sentir axó, lo de Sagrera saltá de la cadira en que seya, y agafant al pobre pe 'l bras, li preguntá ab viu anhèl:

—¡Cóm! ¿Tu sabs de fer versos?

—Alguna mica. Com qu' he estudiat...

—¿Y 'ls fas bèn fets?

—Mal m' está l' alabarme, pero si m' hi poso, conto que 'm sortirán millors, qu' alguns dels que per 'quí he sentit mòlt celebrats.

—¡Donéume aqueix memorial, y esperéume que torni!... Us farè pujá' sopar.

Surtí don Guillém á tota prèssa, y se 'n aná, no á fer la presentaciò del memorial que li havia dat en Rocamor, sino á ferlo examinar per alguns amichs sèus entesos en poesía, pera que li diguèssen si 'ls versos qu' en lo paper estavan escrits, podian considerarse sisquera passadors.

Tot just comensava en Rocamor á pahir lo sopar que li havia pujat l' hostalera, quan vejè entrar en l' estansa, á don Guillém, ab lo semblant cobert de vivíssima alegría.

—Dexéu còrre' el memorial y l' empleo. Jo us darè lo que vulguéu, y vos no teniu ab mi altra obligaciò, qu' escríurer poesías.

Pochs dias desprès fòu quan comensá á crèxer, fins ajegantarse, la fortuna de don Guillém.

Digitized by Google

CAPÍTOL XLV.

L' aliansa.

L' hoste de la inhabitable estancia 'hont don Guillém s' introduhia, no feu á aquest cap demostraciò de respecte; bèn al contrari, sens' axecarse del sillò en que s' estava repapat, dirijí á sòn amo una mirada plena d' insolencia, y diguè ab tó de socarronería:

—Alguna de crespa us ne passa. Fa mès de tres mesos que no heu posat lo peu dintre d' aquesta cambra. Diguéume, ¿quín objecte us hi porta?

—L' objecte de dirte que ja no 'm servexes, —responguè 'l cortesá ab desdeny y enfado.—L' objecte de despatxarte y no tornarte á véurer may mès.

—¡Oh, ca!—feu lo bandoler sonrient y acompanyantse ab un só gutural, que demostrava sa incredulitat.—¿Voléu renyir ab mi? ¿Y qué hi dirá 'l rey?

—Lo rey diu ja, que tos versos no li fan cap efecte, y que ta trassa es poca pera sostenir mon valiment. Ja he sufert, per culpa de ta poca habilitat, una pila de derrotas seguidas; ara, últimament, vaig encarregarte ab gran afany, la millor poesía qu' haguesses fet en ta vida...

—Pera guanyar la pessa cassada pe 'l rey. Juro que may he escrit ab ploma millor trempada.

—Donchs he sigut vensut.

Digitized by Google

—¿Nos han guanyat? — feu en Rocamor, ab insolencia.

—Sí; un altre ha guanyat lo premi, y tinch de véurer com usurpa mon lloch al costat del rey, un miserable rector d' un poble de mala mort.

—¡Un rector!—esclamá 'l bandoler, adressantse instantáneament, com si tots los nervis de sòn cos haguèssen esperimentat una forta sacudida eléctrica.

—¡Sí, un poeta montanyés! Ja 'l conexes... Aquell amant de Jacinta, qu' avuy es rector de Vallfogona.

Al rostre de 'n Rocamor hi acudí un incendi de perversas passions; apretava convulsivament los punys closos, y arrivava á clavarse sas unglas d' esparver en los palmells de las mans.

—¡Aquí també! —rugia, mès aviat que deya.— ¡Aquí també 'l trovo, conquistant gloria, alabansas, valiment!... Per tot arréu perseguintme, per tot arréu fentme sombra... ¡Ell sempre á cavall, jo sempre á peu!... ¿Y dihéu, qu' ell es qui guanyá 'l premi, en la justa real d' ahir?

—Y qui l' obtè en totas las que 's celebran.

—¿Y gosa en la Cort, estimaciò y prestigi?

—Ja es lo favorit de sa Majestat.

—¡No!—cridá en Rocamor, ab veu que tronava.—¡No ho será! ¡Lo soterrarém, li clavarém en lo pit un altre punyal com aquell ab que li destrossarem l'ánima en sa juventut! ¡Oh, esperava venjarme d' ell, castigarlo crudelment de totas sas ditxas, de totas sas victorias, pero no 'm creya conseguirho tan aviat! Ell mateix vè á buscar sòn cástich.

—¡Mòlt bè, Rocamor!—diguè 'l noble, estrenyentli la má.—Si tu m' ajudas, ja 'l tenim á terra.

—Us ajudo ab tota l' ánima.

—Aliansa contra 'n Vicens García.

—¡Ferma y terrible aliansa!

—¡Donchs, comensém!

—¡Donchs, comensém!

CAPÍTOL XLVI.

La baralla.

Un dia, tornava 'l rector de sòn acostumat passeig pe 'ls entorns de la coronada Vila, seré d' esperit y satisfet de sa bona sort, quan al posar lo peu en lo celobert de l' hostal de la Melciora, s' oferí á sos ulls una escena que 'l dexá fondament sorprés. En lo bell mitj del pati, hi havia en Rafel, que, escabellat y encés de cara com un bitxo, s' estava ab un genoll damunt del pit d' un lacayo, descarregantli al mateix temps una tal pluja de cops de puny, que 'l tenia estamordit y ab la cara plena de sanch.

—¡Rafel!...—cridá severament lo rector, al véurer aquell espectacle.

Y al mateix temps, pègant una estirada al bras del minyò, lo separá de damunt de sòn rendit adversari.

—¿Qu' es axó?—preguntá García, encarantse ab lo pagés.

Aquest, sense respóndrerli, continuá mirant al altre lacayo, que s' axecá tot fet malbè.

—¡Pillo, trapella, mal parlat!—li cridava en Rafel, ab ira desfeta.

Y fent un inútil esfors pera despéndrers' del rector, diguè :

—¡Dèxim anar, que vull tallarli aquella llenga d' escorpí!

—¡A dalt, ab mi, desseguida!—li ordená García, ab un gesto de resolta imposiciò.

Y sense que 'l jove fes resistencia, se l' emportá escala amunt fins á sa cambra. Ja entrats los dos en ella, lo rector diguè á 'n Rafel:

—¿Es possible que t' hagi vist com t' he vist? Tu, tant pacífich, tant bon minyò, tant entenimentat, armant disputas y ensanyarte com ho estavas fent ab un semblant tèu?

—¡Sí, senyor!—responguè 'l jove, sense calmarse. —Y ho tornarè á fer tantas vegadas, com se 'm posi al davant un mal parlat com aqueix. Jo, es vreitat que sòch pacífich, pero lo que m' ha fet aqueix lacayo no ho puch sufrir.

—¿Qué t' ha fet?

—L' he trovat en mitx dels altres lacayos, parlant mal de sa mercé.

—¿De mi?—feu lo rector assombrat.

—Sí, senyor; ultratjantlo, disfamantlo, ofenent la sèva virtut y honrada fama.

—¿Y qué deya?

—Falsos testimonis, que no tindrá ganas de repetir.

Digitized

Deya 'l truhá, que sa mercé, ab sòn aspecte de bondat y mansuetut, havia sigut, avans de ferse capellá, un home de mala vida, y contava qu' una vegada per una bossa de diners, va véndrer á un altre galan, una sa estimada ab qui s' tenia de casar.

—¡Axó deya!...—esclamá García atónit y posantse groch de dolorosa sorpresa.

—Sí, senyor... Y qu' una nit, vosté mateix va fran-

Mort de Vicens García.

quejar al galan la porta de casa de sa promesa, perque entrès á deshonrarla.

—Pero, ¿cóm parlava axís aqueix criat? ¿Per quí li han sigut inspíradas, aquexas injuriosas mentidas?

—Deya, qu' acompanyant á sòn amo, en las escalas de Sant Felip, hont se juntan á parlar tots los cavallers de la Cort, havia sentit com s' esplicavan aquexa historia...

—¡Cóm!—interrumpí 'l poeta.—¿Per lo *Mentidero* de Madrit se propaga y comenta aquexa calumnia? La

Cort, donchs, ja n' estará enterada... ¡Pobre de mi, ja 'm perseguexen, ja 'm disfaman!... ¡Y tal volta la vil calumnia arrivará al Palau!—Potser la sápiga 'l rey y tot...

Y axecantse, mogut per tal pensament, digué ab energía:

—¡Oh, no! Avans, qu' al Palau arrivi, jo l' hi haurè guanyat la ventatja.

Surtí de la cambra, baxá l' escala, y 's dirijí al Palau del Bon Retiro.

CAPÍTOL XLVII.

Llenya al foch.

En Vicens García s' havia enganyat en sòs pensaments; la calumnia qu' ell anava á detenir á las portas del Palau, ja las havia pasadas mòlt avans qu' ell, y feya llargas horas que corria per los salons y antessalas de la Cort, servint de gustosa conversa á totas las damas y cavallers. Lo rector, com sempre sol succehir, havia sigut l' últim en haver esment de sa disfamaciò.

Ab tot y axó, García no trová altra senyal de mudansa en lo tracte falaguer que rebia del estol cortesá, que certas sonrisas maliciosas y certs murmulls que s' apagavan ab sa presencia, y convensut ab axó de que la calumnia qu' havia anat á véncer, no havia arrivat

fins aquells llochs, ó que si hi havia arrivat no era atmesa, ni creguda, 's quedá tranquil, y no feu en sa defensa cap dels esforsos y alegacions que tenia pensats.

En Rocamor y don Guillém, acordant la publicaciò de la falsa historia, no s' havian tampoch proposat obtenirne un profit decissiu. Ja sabian que la calumnia no tancaria á sòn enemich las portas del real favor; ja sabian que ni 'l rey ni ningú tiraria á la cara del poeta 'ls fets de la juventut; esperavan, sí, que la nova estesa y repetida silenciosament de boca en boca, produhiria als ulls de cada cortesá lo desconcepte del sacerdot á qui tothom respectava, y qu' aquest ocult resultat prepararia 'l écsit mès positiu y sensible d' altras cosas que meditavan.

En efecte, fòu axís. Pochs dias desprès de la baralla de 'n Rafel ab lo lacayo del cel-obert, lo rector de Vallfogona entrá en lo Palau del Bon Retiro, y per primera volta, desde qu' hi entrava, observá fredor en los saludos y fins qu' algunas personas fugian d' ell.

—¿Qu' es axó?—se deya entr' ell mateix, García, al notar aquell gelat aculliment.—¿Qué passa? Sembla que fujen de mi, sembla que 'm miran ab desdeny y repugnancia. ¿Qué 'ls he fet? ¿Quín nou disgust se 'm prepara?

Los que, en un dels salons de mès endins, lo reberen ab la matexa cordialitat de sempre, foren los poetas del grupo que capitanejava don Guillém. Aquest no hi era en aquell moment, perque desde que s' estenguè l' historia de Jacinta, calculá, no sense rahò, que Gar-

cía suspitava d' ell; pero 's trovavan en lo rotllo tots los demès cortesans de sa colla, y aquestos foren los que reberen al atribulat rector ab los brassos oberts.

—Senyors,—los diguè aquest ab tó suplicant,—per favor us demano que m' espliquéu lo que passa avuy en aquest lloch.

—Axó son llunas,—li contestá un dels del rotllo.—No 'n feu cas; avuy l' han pegada per fer tots los llepafils.

—Los versos sòn aguts y bons,—afegí un altre;—es lo qu' ha de tranquilisarvos.

—¿Quíns versos?

—Los que novament heu compost. Miréu; ara 'ls llegiam, y tots nos trencavam de ríurer.

—¿Los teniu?—preguntá García esbarat.

—¿Y no 'ls hem de tenir? Ja 'n corren per qui déu ó dotze cópias.

Lo cortesá feu á mans del rector un plech de poesías, qu' aquell desplegá y 's posá á llegir ab mirada afanyosa.

—¡Dèu mèu!...—esclamá, com si rebès una dolorosa ferida.—¿D' hont ha sortit axó? ¿Quí ha desenterrat aquestos versos, que 'm rebaxan y baldonan?

Las poesías contingudas eran varias, y 'l rector ab vista ficsa las anava recorrent, tal com ho faria 'l reo que llegís sa propia sentencia. En lletras grossas, damunt de cada poesia, s' hi veya escrit lo títol. *A un assunto llepol*, *Ara girauhi lo riu*, *Faula de Júpiter y Danae*, y altres propis certas composicions en que la musa hi campejava ab eccesiva llibertat, que sols pera

Digitized by

mòlt especials moments guardavan sa gracia, y que forsosament eran debilitats de sòn autor.

—¡Ja ho comprench ara tot! —esclamá García, trastornat. —Justa repulsiò, just desdeny lo qu' he trovat en los esclarits ingenis d' aquesta Cort!... Si han llegit aquestos versos, fets allá quan la juventut ofegava la rahò, y encara per' que may exissen á la llum del sol; si han vist aquestos fills esgarrats de mon ingeni, ¿cóm no havian de separarne la vista, ab repugnancia y severitat? Jo mateix los repudio, ara que 'ls torno á véurer per primera vegada, desde 'l dia malaurat que 'ls escriguí.

—No us feu desmeréxer tant,—li diguè un de sos falsos adoradors.—Estich segur que 'l rey us ne dará l' enhorabona.

—¡Lo rey!—diguè 'l rector, ab crit d' espant y de dolor.—¿Lo rey ha pogut véurer aquestos versos?

—Ara n' hi han entrat una cópia.

Al sentir aquestas paraulas, García, pres de mortal congoja se separá del grupo dels poetas, y passá lo llindar de la cambra real.

En ella hi havia 'l rey, tenint á la má 'l plech de poesias qu' acabava de rébrer, y quan vejè la turbaciò y trastorn ab que sòn poeta favorit se presentava, s' axecá de sòn sitial y avansá alguns passos pera rébrel' ab lo mateix afecte de sempre.

—¡Senyor!—esclamá 'l poeta, llansantse als peus del rey.

—Sosseguéus, García, li diguè 'l rey, axecantlo.—Ja veig qu' heu hagut esment de la calumnia qu' us

inferexen. No us trastornéu; tothom sabrá qu' es mentida, qu' aquestos versos sigan vostres.

García no volia mentir, y per ço, combinant la humilitat de la culpa ab la dignitat de la franca confessiò, parlá al rey, y li diguè:

—Senyor, no puch negar qu' aquestas poesías han sigut escritas per la mèva ploma. Pero totas ellas, Senyor, sòn fillas d' aquell atarantament juvenil, que no dexa meditar, ni conéxer las conveniencias de tot ingeni digne. Aquexos versos sòn fets no mès que pera ser llegits en mitj de la gatzara d' uns quants jovincels. pera obtenir los víctors d' una poch reparada estudiantina, pera celebrar la broma d' un moment, y ser desseguida esquexats, ab sentencia inapelable de no tornar á ser vistos may mès.

—¡Bè, García!—li diguè 'l rey, convensut y satisfet ab aquesta franca protesta.—Ja estava jo segur de que, propis ó suposats, aquestos versos no podian entelar la vostra honrada fama.

—Lo que no sè, lo que no m' esplico, lo que no puch entèndrer, ¡Dèu mèu! es cóm los ha sigut possible ressucitar aquexas produccions mèvas, que ni jo mateix hauria pogut tornar á escríurer ab tal eczactitut y fidelitat.

Lo que 'l rector no podia esplicarse, era, ab tot, bèn senzill.

En Rocamor havia passat llargas estonas fent aquell aplech de composicions, y don Guillém era lo qui repartí desprès las còpias, que produhiren lo despreci y animadversitat en vérs lo rival que soterrar volia.

Digitized by Google

Autorisadas per la fé del rey, foren admesas sense réplica las declaracions de García, pero axís com fins allavoras havia sigut verdader, lo respecte y apreci que tots li tenian, d' allí endavant no passá de ser ficciò cortesana, acatament fingit de la voluntat real, que no remediá lo dany causat, ni tregué del pur nom de García, las tacas de torpesa y mal gust que tothom hi veya.

CAPÍTOL XLVIII.

Un plech.

Un dia arrivava 'l rector á sa cambra del hostal de la Melciora, y en Rafel li entregá un plech que per ell havian portat, sense sagell ni altre signe qu' indiquès sa procedencia.

—¿Qué será axó?—diguè García, rompent la nema y desfent las cintas que tancavan lo plech.

Y desprès, mirant lo paper qu' aquest contenia, pronunciá:

—¡Ola! Versos... Y sense firma... Veyám qué tals son:

Se posá á llegirlos, y á mida qu' avansava en sa lectura, aparexía en sòn rostre una marcada espressiò de disgust, fins qu' al arrivar al final, llansá ab furia lo paper damunt de la taula, esclamant:

—¡Fins á la reyna!... ¡Quína vergonya!... Axó es

Digitized by Google

indigne! ¡Oh, quina gavia de feras es aquesta Cort!

Y esquexá 'l paper en mil trossos, ple de generosa indignaciò.

Aquell escrit, que de tal manera l' havia sublevat, era un aplech d' injurias y torpesas, dirijidas á las principals damas de la Cort, sense esceptuarne á la reyna. Eran versos osats y despreciables, que portavan aquest títol: JARDÍ DEL AMOR Y RAMELLET DE DAMAS, PERA L' US Y REGALO DE 'LS GALANS DEL BON RETIRO; y baix una forma incisiva y graciosa, omplia de calumnias lo nom de la reyna y de sas damas, referint de cada una, mil lascivas historias d' amors y aventuras.

Los dits del rector anavan fent trossets del paper, ab l' entreteniment y gust qu'ho hauria fet, si aquell acte haguès sigut un verdader torment, y l' escrit un sèr capás de sufrirlo. Desprès llansá los trossets ab enuig, y en lo mateix moment s' obrí la porta de l' estansa y entrá en ella un capitá d' alabarders.

—¿Lo doctor Vicens García?—preguntá aquest sobrevingut, ab tó resolt y altiu.

—Jo sòch.

—Féume la mercé de venir ab mi. La reyna us demana.

—Aquesta vetlla sens falta, tindrè l' honra de presentarm'hi.

—Ha de ser al instant, y jo sòch qui us hi ha de d' acompanyar.

—¡Jesús!—esclamá García assustat.—¿Qué veniu á durme pres?

Digitized by Google

—La reyna us ho dirá. Jo tinch òrdre de portarvos á sa real presencia.

—Obehexo sumisament. Rafel, quédat, no 'm seguexis... No tinch pòr de cap injusticia.

—Es que si l' agafan...—diguè en Rafel, no conformantse.

—Te dich que 't quedis, que no 'm pots ser d' ajuda per res.

Y girantse al capitá li diguè finament, signantli la porta:

—Quan tinguéu gust...

—Anèm.

CAPÍTOL XLIX.

La cambra de la reyna.

Lo mateix dia que 'l rector de Vallfogona havia rebut aquell plech, que de tant noble indignaciò l' omplí, s' havia presentat en lo quarto hont la reyna llegia un llibre devot y las meninas brodavan canyamasso, una de las damas mès principals de la noblesa cortesana, la duquesa d' Alba, y cayent al peus de sa augusta senyora, li havia dit ab animada veu:

—Senyora, vinch als peus de vostra Majestat, á demanar justicia.

—¿Qu' es axó, duquesa?... Axécat y parla; ¿qué passa? ¿Per qué te 'm presentas en tal agitaciò?

Digitized by Google

—Senyora, passan mòlt sérias novetats. Passa, que l' atreviment y la torpesa ja tenen en la Cort, estada natural com en casa propia, y que jo vinch, en nom de la noblesa, á demanar lo vostre amparo, á fí de llansárlen' enérgicament. Servesquis vostra Majestat llegir aquestos versos, qu' en abundancia han sigut repartits, fins al punt que cada cortesá 'n tè una copia. Es un escrit afrentòs, en lo qual s' insulta á totas las damas de la vostra noblesa...

Ja 's compendrá que l' escrit que l' irritada duquesa oferia á la reyna, era aquell mateix JARDÍ DEL AMOR Y RAMELLET DE DAMAS, qu' hem vist llegir á García, fa poca estona.

La reyna 's ruboritzá cent vegadas, llegint aquell vil paper.

—¡Oh, tèns rahò!—esclamá, rebotent la poesía, sense acabarla.—Axó es abominable.

—Y encara, senyora, no heu llegit fins al cap de vall.

—¿Hi pot haver encara, mès infamias?

—Sí, virtuosíssima reyna.

—¿S' han atrevit á mon espòs?

—A vostra Majestat, senyora.

La reyna torná á péndrer lo paper, y llegí 'l final ab ánsia frenética.

—¡Miserables!—esclamá desprès, ja plorant, ja treyent per sos ulls soberbias y agresivas miradas.—S' atrevexen ab ma honra de dóna y ab mon orgull de soberana. ¡Y 'ls cobarts fugen del cástich, cobrintse ab lo vel del anónim!

Digitized by

—L' anónim ja está descobert,—diguè la duquesa d' Alba.

—¿Es cert?

—Los matexos versos declaran la musa grossera y desvergonyida que 'ls ha produit, y 'l nom del culpable ja corre per la Cort, de boca en boca.

—¿Y quí es?—preguntá la reyna, ab desitj afanyòs.

—Lo rector de Vallfogona.

—¿N' estás segura?—diguè la reyna, vivament sorpresa.

—Ja ningú 'n tè 'l menor dupte.

—¡Vicens García!... ¡Lo favorit de mon espòs!... Es l' últim de qui haguera suspitat. ¡Oh!—continuá desprès.—¡Castigarè al miserable, que d' aquest modo m' ofen.

S' adressá ab lo gesto soberá de sa nissaga, y donant un crit, feu:

—¡Ola!

Entrá una dama de servey; la reyna li diguè:

—Al capitá de la guardia que vaji al moment en busca del doctor Vicens García, rector de Vallfogona, y que l' acompanyi aquí sense permétreli cap tardansa. Tu, duquesa,—continuá la reyna,—vès á pregar en mon nom, á mon espós, que 's digni venir á ma cambra, per un assunto d' altíssima gravetat.

Al cap de poca estona 'l rey Felip IV ja 's trovava á la cambra de sa esposa, y mentres tardava en arrivar lo capitá ab lo calumniat rector, ell ohia incredulament l' acusaciò terrible que contra aquest fulminava la reyna, y negava, ab tota decisiò, que Vicens

Digitized by Google

García haguès pogut ser capás de tant vil atreviment.

Lo capitá arrivá ab sòn presoner á la porta de la real estansa, y allí 'n feu entrega á la duquesa d' Alba, qu' axecant lo fexuch cortinatxe, diguè al conturbat García:

—Entréu.

Lo rector avansá uns quants passos, y 's trová en presencia dels dos reys de Espanya, que voltats de las damas servidoras de la reyna, lo reberen com reben á un reo los jutjes d' un tribunal.

—García,—li diguè 'l rey,—no us crido pera castigarvos, sino pera donarvos lloch de fer la vostra defensa.

—¿Ma defensa, senyor?—interrogá lo rector, ple d' espant.—¿De qué se m' acusa?

La reyna, allavoras, olvidant en sa ecsitaciò fins las formas de l' etiqueta, que no li permetian péndrer la paraula al rey, allargá lo repugnant escrit, y oferintlo ab mans tremolosas á la vista de García, diguè:

—S' us acusa d' haver insultat á la vostra reyna, publicant aquest poema afrentòs.

Ab la vista del mateix escrit qu' habia rebut horas avans, lo rector comprenguè la inícua trama de que se 'l feya objecte.

—¡Parléu!... ¡Defenséuvos! —li diguè 'l rey.

Y García feu un esfors pera rómprer 'l nús qu' al coll se li feya, y parlá:

—Senyor... Lo dolor de véurer creguda y admesa per vostra real esposa, la calumnia que cau sobre mon

front, mata en mi fins l' esma de defensarme. Mes vostra Majestad vol y mana que 'm defensi ; jo també ho vull , jo també busco anhelant una prova per' alegarla, com lo perdut marí lo brill d' una estrella en la fosquedat del cel tempestuòs... Mes, ¡ay, senyor! Entre 'ls homes, la calumnia es creguda sense provas, y la justificaciò las necessita. ¿Ahont sòn las mèvas? Lo vil assessí que m' ha escomés , s' es amparat de la sombra, per l' espatlla m' ha clavat sòn punyal, y al costat de la víctima que s' dessangra no hi queda rastre del malefactor... Jo sols tinch una pobre veu , qu' en lloch de donar rahons de defensa , millor s' alsa pera cridar socorro ; jo sols tinch aquestas llágrimas que mos ulls derraman; sols tinch l' accent de ma dignitat pera rebutjar la culpa, lo de ma ignocencia, lo de mon amor entranyable á vostra Majestat y lo de mon sagrat respecte á l' honra y la virtut de la reyna d' España.

Lo rey se dirijí á sa esposa :

—Ja ha sentit vostra Majestad, senyora, ab quin ardor ha pronunciat García las paraulas que 'l cor li dictava. Lo ragell de la vreitat y de l' ignocencia s' ha vist en cada una de sas rahons. ¿Está vostra Majestat segura de que tot es una calumnia?

—Convensuda estich , — responguè la reyna , — de que aquest home es un gran hipócrita.

—Senyora, — esclamá García, cayent de genolls als peus de la implacable soberana.— Lo despreci y 'l rigor de vostra Majestat me matarán. Jo no sòch, senyora, capás de l' ingratitut, de la vilesa , de l' agresiò

sacrílega qu' aqueix poema enclou; jo venero la virtut de ma reyna, com los gentils veneravan la de sas vestals, jo moriria pera defensarla d' una sola suspita... ¡Senyora, per misericordia, escolti vostra Majestat los crits enguniosos de mon cor, y donguim lo goig salvador de dirme que créu en ma ignocencia !

—Diguéu, senyora, qu' estéu convensuda, — diguè Felip IV, — donéuli á besar la vostra má, y ab ella axequéulo dels vostres peus, hont espera sa rehabilitaciò.

La reyna s' axecá orgullosament de sòn sitial, y ab veu alterada, qu' ab prou feyna era respectuosa, parlá axís á sòn espós :

—Vostra Majestat, senyor, mès poderòs que jo, pot dictar en aquest judici la sentencia d' absoluciò ó de cástich, qu' á la sèva má dexo. Per ma part, considero á aquest home com al detractor de ma honra, y jamay li concedirè una paraula de perdò, ni de bondat.

Girantse á sas damas y meninas, 'ls diguè :

—Anèm, senyoras.

Y surtí ab ellas de la cambra, dexant ab lo genoll clavat en terra, al infortunat García, que plorava amargament.

Lo rey fòu qui 'l feu axecar, dihentli :

—La irritaciò en que s' trovava li ha tancat los ulls á la rahò. Jo la convencerè.

Parlantli d' aquest modo, l' acompanyá fins á la porta, y García surtí.

Los passadisos y antessalas estavan plens de cortesans, que ja enterats de lo que passava, se morian d'

Digitized by

impaciencia per' saber lo resultat; per lo abatut posat de García calcularen tots endevinarlo, y creyentlo ja en desgracia, tots los grupos s' obrian dexantli pas y girantli desdenyosament l' espatlla.

Ja mòlt prop de la porta del palau, n' hi haguè un que detinguè á García per preguntarli:

—¿Ahont us desterran?

—A cap part,—responguè 'l rector.— Jo sòch lo que 'm desterro, pera no tornar á la Cort en tots los dias de la mèva vida.

CAPÍTOL L.

La fujida.

Ab tal intent, arrivá en Vicens García al hostal de la Melciora, hont, ab no mènos tristesa que sòn amo, s' estava l' enamorat Rafel, veyent cada dia crèxer la tardansa en reunirse ab sa Madaleneta.

Trovantse en tal disposiciò, figuréus l' alborossada sorpresa que rebè, al sentir que 'l senyor rector, portantsel' del pati á la cambra, li deya misteriosament:

—Rafel, recull y disposa tot l' equipatje, treu ab silenci las duas mulas del hostal, y á las déu en punt d' aquest mateix vespre, sigas á esperarme fora de la porta d' Alcalá. Avuy nos entorném á Vallfogona.

—¡Avuy!—esclamá 'l jove, no podent ni parlar de tanta alegría.

—Vès, Rafelet; amanéxeu tot, pero ab lo major silenci, perque... ¡fujim!

—¿Fujim?

—Sí, fujim, com dos criminals, perseguits per la justicia. Si 'ns veyan, no 'ns dexarian partir. Vès, amanéxeu tot.

Desprès lo rector se dirijí al carrer de *Francos*, hont Lope de Vega tenia sa caseta y sòn jardinet, trucá á la porta, y poch desprès s' assentava en la cadira que 'l príncep dels ingenis li oferia, al costat de la taula hont aquell l' havia trovat escribint.

Lope examiná 'l semblant abatut de sòn amich, y posantli una má á l' espatlla ab amistòs carinyo, li diguè:

—Ja sè tot lo qu' us passa. L' enveja y la malicia us disparan sense pietat.

—No 'm dispararán mès,—responguè García.

—¿Us en anéu?

—Fujo.

Al cap d' una mica de mirársel, Lope de Vega pronunciá:

—Bèn fet.

—Ja no he salvat aquí mès que la vida; honra, fama, esperansas, ilusions, tranquilitat y ditxa, tot ho he perdut, y ara que l' enveja res mès me pot péndrer, sens dupte que, gelosa de la llum y del ayre que disfruto, me pendria l' eczistencia. Vos y 'l rey sòu los dos sols amichs verdaders qu' á Madrit he trovat; del rey no puch despedirmen' perque s' oposaria á ma marxa, y per ço á vos sol he vingut á dirijir ma paraula de

Digitized by

despedida. Adèu siau. Bálsam de totas mas feridas, es lo goig d' haver estret aquexa má que tot' Espanya besa postrada, y haver abrassat sobre mon pit aqueix front rodejat de llorers inmarcessibles. Adèu siau; recordéus' alguna volta del obscur y pobre capellá, que váreu trovar un dia sòta una arbreda de la bora de 'l riu.

Sor Jacinta.

—¡Obscur y pobre capellá!—diguè Lope. —Jo us dich, estimadíssim García, que no será solament en aquesta memoria que 'ls anys ja refredan, 'hont lo vostre recort visqui. La vostra Catalunya no será ingrata á la gloria que li guanyéu, y lo nom de Vicens García obtindrá de sos fills lo llor merescut de l' inmortalitat.

Digitized by Google

—¡Dèu vos pagui aqueix amor qu' ab mi us fa tant cego! Mes per si acás encertesseu, si acás fos cert que mas pobres obras merexessen algun dia ser conegudas y celebradas desprès de ma mort, us juro que fins per llavoras m' espanta y esporugueix l' enveja; puig temo que fins damunt de la llosa, devall de la qual jo reposi, vingui á sembrarhi la calumnia y la difamaciò.

—¿Axó teméu, 'sent autor de tan dignas obras?

—Mes ja us consta ab quina perfidia y vil intent han sigut sepultadas mas poesías dignas, baix lo pes de totas aquellas que 'l poeta escriu en sos primers temps de juventut ó bè ab lo propósit de no publicarlas. No hi ha escritor qu' en lo sagrat de l' amistosa confiansa, no haja caygut en debilitats semblants, fillas de l' ocasiò ó de l' inesperiencia. Los altres llensan aquexas obras, y 'l vent se las emporta pera no tornarlas may mès; las mèvas, l' enveja las ha cullidas y las ha publicadas; lo vulgo, mès amant de la xocarrería que de la discreciò, las preferirá á las demès, y si algun dia de mi 's parla, lo poeta comedit y digne desaparexerá sòta la disfressa del abigarrat bufò. ¡Ja estich perdut, amich Lope! Per ço fujo á amagarme ab ma musa, ahont potser pugui fer pérdrer mon nom y ma memoria.

Hi haguè uns quants moments de pausa, que passaren los dos poetas en trista meditaciò. Lope de Vega pensava que potser sortirian certs, los tristos pressagis del calumniat García. Desprès diguè aquest:

—Ara, féume 'l favor de donarme paper y ploma, per' escríurer al rey ma carta de despedida.

Lope 'l serví com demanava, ell escriguè, y acabada sa carta diguè á Lope:

—¿Me fariau vos, amich mèu, la mercé de ser lo portador d' aquestas lletras?

—Ab voluntat estremada.

—Gracias. Y ara... ¡adèu siau, Lope!

—Adèn siau, García.

Uns cent passos mès enllá del portal d' Alcalá, hi havia, esperantse, un minyò ab barretina catalana, aguantant dos matxos sense flochs ni picarols. Un home silenciòs arrivá á n' aquell lloch, pujá en un dels matxos, lo minyò pujá en l' altre, y tots dos partiren carretera avall, silenciosos y apressats, com si dexessen darrera d' ells lo rastre perillòs d' algun negre crím. Véus' aquí com va surtir de Madrit, 'hont havia alcansat tants triunfos, lo poeta catalá, Vicens García, rector de Vallfogona.

No fòren ell' y sòn criat sols, los qu' aquella nit prengueren ab tanta pressa lo camí de Catalunya.

Algunas horas desprès dels fets qu' últimament se dexan referits, don Guillém de Sagrera y en Rocamor se juntaren en lo soterrani 'hont per primera vegada 'ls hem vist plegats.

Don Guillém hi entrava ab cara disgustada, y ab nerviosa agitaciò; lo bandoler lo rebia sonrient ab profondo regositj.

—¡Ja es fora!—diguè 'l segon al primer.

Pero aquest, bèn lluny de participar del goig de sòn confident, li contestá de mala manera.

Sí, ja es fora, mes tant se val. Lo rey, al llegir

ara fa poch, la carta de despedida que li ha dat Lope de Vega, s' ha posat furiòs com no li havia vist may en ma vida. Nos ha dit á tots los que 'l voltavam, qu' entre nosaltres hi havia lo calumniador de sòn poeta afavorit, y que tremolès lo qui ho fòs, si arrivava á descobrir sòn nom.

—No 'l pot descobrir.

—No 'l descobrirá, mes tot lo qu' hem fet nos resulta ara improductiu: lo rey vol de totas maneras que Vicens García torni á la Cort, pera honrarlo ab majors obsequis y valiment que fins ara, y 's disposa á despatxar un corréu cap á Vallfogona, ab òrdre precisa de no tornar sense 'l rector.

—¡Qué 'm dihéu! —esclamá en Rocamor, descarregant un furiòs cop de puny en la taula qu' aprop tenia.

Callaren un moment abdòs personatjes. Tots dos pensavan lo mateix, puig tots dos romperen aquella pausa, preguntantse l' un al altre, á un temps:

—¿Y si no poguès tornar?

—Jo ara venia á proposart'ho,—afegí 'l noble ab espressiò satánica.

—Dochs que no torni,—pronunciá en Rocamor ab ardida resoluciò.

—¿Serás capás...?

—Contra García, de tot.

—¿Y qué pensas fer per impedirli la tornada?

—¿Vos me prometéu protegirme?

—Ab tot mon poder.

—Si entro á Catalunya, serè agafat.

—Jo 't farè dexar lliure.

Digitized by Google

—Donchs vaig en seguiment del nostre enemich.

—Jo, farè ensellar lo millor de mos cavalls.

—¡Desseguida!

—Tè...

Don Guillém pronunciá exa paraula apartant la mirada de la del bandoler, y allargantli un pòm de cristall que contenia un líquit blanquinòs. Lo bandoler prenguè lo pòm, y se 'l amagá rápidament. Després se creuharen duas miradas d' intelijencia, y poca estona mès tart, en Rocamor sortia á cavall, de Madrit, per la carretera d' Alcalá.

CAPITOL LI.

Un brindis per Vallfogona.

Com lo gentil pagesset, nebòt de la Mariagna, no era per lo rector considerat com un mosso, sino com un amich, tots dos s' assentavan plegats á taula, y axís ho feren al tornar d' una passejada per la ribera florida del Ebro, arrivant á la pessa baxa del mès modest y desconegut hostal de Saragossa.

—Ja veig,—li deya 'l rector, ab festiva sonrisa,—qu' es vreitat alló que 's diu, que 'ls enamorats viuhen del aire. Tu tèns lo cap á Vallfogona, y fins á tant qu' allí 't vegis, lo tèu millor aliment son los suspirs.

—¡Oh! es que 'm sembla imposible qu' hagi de tornar á véurer tant prompte á ma Cunilleta, y no tinch

pensament ni cor, mès que pera pensar en l' instant de la nostra arrivada.

—¡Oh! també jo la desitjo,—diguè 'l rector.—Aquesta es la verdadera gloria que solicita mon esperit. Sí, Rafelet. A Vallfogona, serém felissos. Jo també m' impaciento per' ovirar lo llaurer marsit que corona lo campanaret de ma volguda iglesia.

—¡Axó fa pler, senyor rector!—esclamá en Rafel, enardit d' alegría.

—Sí, encara podém benehir la vida. Tè; vull que beguis aquest traguet de ví ranci, ab que l' hostaler déu havernos volgut obsequiar, y que si no m' enganya 'l coloret que mostra, déu parlar en catalá, com nosaltres perdonám, encara que mès antich.

Dihent axó, prenia una ampolla que desde 'l comensament del dinar hi havia en mitx de la taula, rebent un raig de sol que 'n treya esclats carmesins com dels caires d' un topacio. Del ví bó d' aquella ampolla lo rector n' omplí 'l got de sòn comensal, y se 'n tirá en lo sèu tres ó quatre ditets.

—Rafelet,—continuá desprès, axecant lo got enlaire,—que brindin los tontos per las grandesas de las ciutats; nosaltres brindém per la quietut de Vallfogona.

—Tè rahò,—responguè 'l jove, enlairant també sòn got.

Y abdos se begueren d' una tirada, lo ví ranci qu' en sos gots tenian.

—Ara,—diguè 'l rector axecantse de taula,—vésten' tu á cuidar las mulas, qu' estiguin fortas pera demá de

Digitized by Google

matinada, y jo me 'n vaig á dar un vol per la ciutat, qu' hi ha monuments antichs que disitjo véurer.

Se separaren, y axís que lo menjador se quedá sol, hi entrá un home de puntetas, prenguè l' ampolla del ví ranci, qu' encara estava casi bè plena, se l' amagá sòta la capa, y ab tota precauciò surtí de la pessa, murmurant:

—Ara, á Vallfogona, á buscar á ma filla.

L' estada del rector fora del hostal, no fòu gaire llarga. Tot just havia caminat un quart per los carrers de Saragossa, quan se sentí una vaga incomoditat en tot lo cos, que poch á poch s' anava tornant insoportable desfici; y creyentse qu' alló no pasaria de ser una llaugera indisposiciò, se 'n torná al allotjament, pera tirarse al llit y ferse algun petit remey.

Mes al penetrar en la cambra que tenia llogada, sos ulls descubriren un horroròs espectacle. Tota la gent del hostal voltava lo llit, hont se revolcava en Rafel ab violentas contraccions, y llansant agudíssims crits de dolor.

—¡Qu' es axó... qué passa aquí!... cridá 'l rector, precipitantse espantat, al costat del pacient.

Un home vestit de negre, ab trassas de doctor, qu' á n' en Rafel asistia, prenguè 'l bras del rector, y separantlo del grupo general, li diguè á l' orella:

—Suspito qu' está envenenat.

—¡Oh!—esclamá García.—¡Infelís!... ¡Envenetat!... ¡Cóm es possible!... Y ho crech, ho crech, perque jo tambè 'm sento una ardencia desconeguda en mas

entranyas, lo cap me bat furiosament, y la sanch se 'm gela á las venas...

Al dir aquestas paraulas, lo rector tinguè de dexarse cáurer en un sillò, sense forsas pera tenirse, y arrancantse ab una estrebada lo collet que li cenyia la garganta, ab la vista esparverada, prosseguí:

—Doctor... m' he sentit malalt pe 'l carrer, lo desfici m' ha anat crexent... una set abrusadora... una flama ardenta, aquí... ¡Doctor! ¿Estich jo també envenenat?

Lo metje 'l pulsá, l' eczaminá atentment, y desprès, fent ab lo cap un trist gesto afirmatiu, contestá:

—També ho estéu.

—¡Oh, malvats!...—prorrumpí 'l rector, cargolantse en lo sillò, á efecte dels dolors aguts que comensava á sentirse.—¡Malvats, fins la mèva vida 'ls destorba!...

Y murmurá dos ó tres cops:

—¡L' enveja, l' enveja!...

—Pera vos,—li diguè 'l metje, desprès de eczaminarlo novament,—crech qu' encara hi ha remey. Lo veneno ha comensat á obrar, pero no heu precipitat sos efectes com l' infelís del vostre criat, qu' ha volgut apagar ab aygua l' ardencia que se sentia. Bebéu axó.

Lo rector se beguè lo contraveneno que 'l doctor li presentava.

—¿Dihéu que pera mon criat no hi ha esperansa?—preguntá en havent begut, y vencent ab la forsa de sòn afany, lo defalliment que 'l postrava.

—Cap ni mitxa,—pronunciá 'l doctor tristament.

—¡Jo l' he dut á la mort!

Digitized by

—Reposéu. Ara us convè no agitarvos per res.

—No, no... Vull acostarme al capsal d' aquell llit... Vull assistir al infelís en sa agonía... No es mon criat; l' estimo com á un fill.

La resistencia que 'l metje oposava á satisfer lo desitj del rector, fòu vensuda per l' energía d' aquest, que posantse dret ab un esfors violent, s' agafá tintinejant al bras d' aquell, dihentli ab imperi:

—Acompanyéume fins al capsal del llit.

Mentres tant, lo desventurat Rafel agonitzava, en mitj de crudelíssims dolors, rodejat de la gent del hostal, que contemplava espantada aquella escena terrible.

—¡Me moro... me moro!...— deya 'l desventurat.— ¡Y dexo en lo mòn á ma Madaleneta!... ¡Ay!... Ja era mèva, ja anava á ser ma esposa... Ja tocavam la ditxa tant suspirada... Adèu, mon amor... adèu esperansa, juventut, alegría... ¡Ay! ¡Se m' abrusan las entranyas!...

Ab lo cap enfonsat en lo llit, y sense fer prou cabal del torment interior que també 's sentia, lo rector plorava llágrimas abundants, y murmurava oracions.

Tothom guardava religiòs silenci, contemplantse aquell quadro desgarrador, d' un envenenat ajudant á bèn morir á un altre.

—¡Senyor rector! —prosseguia 'l moribundo, sense ferse cárrech del estat perillòs d' aquell.—¡Ja ho veu; no puch arrivar á Vallfogona!... ¡No la puch tornar á véurer! Vosté la veurá; díguili que m' he mort pensant en ella... ¡Que m' he mort, plorant, ab l' ánima

traspassada, pe 'l nostre amor malhaurat!... Díguili que m' estimi sempre com si visquès... y que per mor de Dèu li demano que no sigui d' un altre!...

Lo trist no poguè parlar gayre mès; vensut per la furia irresistible del dolor físich, sòn judici s' aná confonent, en sa boca s' estingiren las paraulas, y no li quedaren sino crits aguts y desesperats, qu' acompanyavan furiosas contraccions. Poch á poch, sòn rostre s' aná posant morat, sos ulls apagaren sòn brill, y sos moviments perderen sa violencia. Breus instants després, l' amant de la Madaleneta havia finat. Lo rector queya de genolls davant del desfigurat cadávre, y repetia ab fondíssima amargura:

— ¡ Jo l' he portat á morir !

CAPÍTOL LII.

La tornada.

La vorás activitat del mateix veneno qu' habia obert la sepultura del pobre Rafel, poguè ser continguda en García, gracias á la promptitut y acert dels remeys que li foren propinats; pero la postraciò y perillosos síntomas que li restaren d' aquella terrible crísis, no s' apartaren d' ell may mès.

Ab tot y lo mal estat en que se sentia, no volguè ajéures' en aquell hostal de mala sort, hont l' hauria tingut de cuidar gent mercenaria y desconeguda;

ans bè suspirant ab viu afany per véures' en lo raser estimat de sa rectoría, no volguè permanexer á Saragossa, ciutat per' ell tan funesta, mès que lo temps necessari pera véurer cobrir lo clot del fossar, hont hi enterraren lo cadavre del desventurat Rafel.

Dos mossos, contractats per' acompanyarlo y assistirlo durant lo viatje, surtiren ab ell de Saragossa. La malaltía se li agravava pe 'l camí; á cada pas un desmay, á cada moment los enguniosos desficis de la febra, sempre la fatiga estremada de la dificultosa travessía, obligavan á la trista y reduhida caravana á forsosas detencions; y mil voltas los mossos se convenseren de l' impossibilitat de tirar endavant, pero 'l rector, ab l' heroisme fill del desitj ardent que l' alentava, volia sempre seguir sense mès descansos que 'ls naturals, fins á véurer ab llágrimas de content las verdas y tranquilas montanyas del terme de la parroquia.

¿Us pintarè l' esglayant sorpresa del primer vallfogoní qu' ab ell se topá, desprès de reconéxer ab prou feynas lo semblant de sòn amat rector, en las flacas y desfiguradas faccions d' aquell malalt que dos mossos sostenian damunt de la mula? ¿Us esplicarè la llestesa ab que la gent del poble, enterada momentáneament de la trista nova, correguè á fer silenciosa acullida, al pobre desterrat, que sens' alé ni pera saludar á sòs amichs de sempre, tornava á la suspirada pátria de sas alegrías, sense trovárlashi ja? ¿Us descriurè la profunda impresiò de pena y dolor, que s' estenguè com un negre mantell, sobre Vallfogona, un cop lo rector se quedá descansant en lo llit de sa rectoría? Com si tot lo

poble fòs lo retirat santuari d' aquell estimat malalt, tothom caminava despay y parlava baix; se veyan rotllos, hont se parlava misteriosament, y hont s' encomanava la tristesa á tothom que s' hi acostès.

Y mentres tant lo malalt, ja refet tot lo que podia del natural cansanci de sa llarga y enguniosa espediciò, fujia del llit 'hont sos sufriments crexian, y dirijintse á aquella taula 'hont tan temps feya que no escribia, queya assentat en lo sillò, y ab l' ánima plena de desventura y sanglotantli 'l pit, considerava la terrible mudansa de sòn antich y sonrient estat.

—¡Pobre Rafel, tu, qu' ab aquell vi que 'ns assessinava, brindares per la nostra tornada á Vallfogona!... ¡Aquest es lo goig que 'ns esperava! Tu no has passat de la fossa qu' á Saragossa s' obria per' abrassar ton cadavre, y jo he entrat en lo paradís que somiavam, rodejat de plors y esclams, sense crits de gojòs entussiasme, sense abrassos, sino per entre gent abatuda y silenciosa, que 'm veya arrivar com si passès mon cadavre, conduhit á la sepultura.

Y la desventurada víctima de la miserable enveja, se trovava naufragant en un mar d' amargura, y prenent la ploma axuta, damunt de la taula llansada, escribia:

« ¡No es menester que digau
De quí sòu mas alegrías,
Que bè 's coneix que sòu mias,
Ab lo poch temps que durau!»

La plorosa y desesperada doncella que no havia vist arrivar á sòn amant, no tardá gayre en cáurer á sos peus, traspassada per lo tir mortal que sòn mateix benefactor tinguè de dispararli.

No us puch descríurer aquella escena desgarradora. Figuréus lo major dol, la major desgracia, lo mès crudel infortuni, cayent de supte sobre 'l sèr esperansat y gens suspitòs que contava ab lo major bè, lo major galardò, la mès brillant é imponderable alegría... Figuréuvos lo sol hermòs y esplendent que 'ns il-lumina, fent sa posta en lo major fons d' un negre abisme, tot just á l' hora en que 'ls ulls se desclouen pera véurel exir per Llevant, desfent las sombras d' una nit pahorosa...

¡Oh, primera desventura d' aquella frévola doncella, qu' encara no conexia 'l patir!... ¡Oh, postrer dolor d' aquell home, que tants y tants n' havia sufert, durant sa travallosa eczistencia!

Desde aquell dia fatal, al costat del vell sacerdot que lentament agonitzava, hi haguè sempre mès, la pobre nuvia endolada, desfent en plors y suspirs la pena inmensa de sòn desencant.

Se 'ls veya á tots dos per la bora del poble, passejant desde mitxa tarde fins al cap vespre, ell débil y tremolòs, ella pálida y decaiguda, sense que 's poguès dir quin era lo que sostenia altre.

CAPÍTOL LIII.

L' agonía.

Lo rector mateix ja s' ho havia conegut; la mort no era fujida y tant sols se l' havia obligat á refugiarse en lo centre de las entranyas. La malaltía progressava, y sos mortals efectes anavan declarantse de sensible manera. Bè hi havia milloras aparents, en que tothom creya, ménos lo mateix malalt; bè hi havia petitas tungadas en que 'ls feligressos, plens d' esperansa y sencill alboròs, veyan á sòn rector estimat fer llargas y gustosas passejadas pe 'ls entorns de Vallfogona; bè acudiren al costat de García, los millors amichs, enamorats de sòn carácter y admiradors de sa ciencia, á portarli metjes y solícits cuidados, que de prompte semblava que 'l refeyan; pero ell se mirava ab trista sonrisa lo content dels que 'l voltavan, y signantlos lo got d' aygua, que damunt de la taula constanment tenia, per' apagar l' ardenta set que sens treva l' abrusava, deya:

—No us forjéu ilusions, pobres amichs mèus; los mèus dias sòn contats, y aquesta postraciò en que 'm veyéu es lo principi de ma agonía.

Mòltas vegadas demanava que 'l dexessen sol, y tancat en sòn quarto, aprofitava las derreras horas de sa vida, ja en pregar á Dèu per sa propia ánima, ja en compóndrer aquells últims cants de sa musa afligida,

Digitized by

que no eran sino altras tantas pregarias y vots de sa devociò y arrepentiment.

Un d' aquestos dias, se quedá en sòn quarto, sol ab la Madaleneta, é hi tingué aquesta conversa.

—Ja véus, filla mèva estimada, que son ja bèn contats los moments de la mèva vida. Al anarmen' d' aquest mòn, no tinch altra pena que la de véurer, pobreta, com te dexo. No tinch riquesa de que ferte pubilla; no tinch prop mèu, una má protectora á qui confiar ta defensa. La Mariagna que tant t' estima, es dóna y es vella qu' aviat me seguirá á la sepultura; fra Barberá no compareix, y déu ser perqu' está mal com jo ó perque 's trova lluny de Catalunya. Dígam', filleta mèva, ¿qué pensas fer desprès que m' hagin enterrat?

—Si aquexa desgracia vinguès,—diguè la nuvia endolada,—me faria monja.

Al sentir axó, lo rector murmurá imperceptiblement:

—Com Jacinta...

Y 's quedá llarga estona capficat, sens dupte dirijint sa pensa á aquell amor, aquell vilipendi, aquell desespero de sa juventut; desprès agafá la ploma y escriguè una carta. Tot clouentla parlá á la doncella.

—Guárdat aquesta carta, y quan hagis vist cáurer sobre ma fossa la derrera paletada de terra, feste acompanyar per la Mariagna, al lloch hont lo sobrescrit espressa.

La Cunilleta s' guardá lo paper al pit.

—Ara vésten', que tinch d' arreglar un' altra cosa.

La porta de la cambra 's tancá darrera de la noya.

Lo rector permanesquè sol una llarga estona; algú, que cuidadòs de que li sobrevinguès un de sos accidents, mirá ab cautela per lo forat de la clau, lo vegè regirant calaxos y llegint papers; y poch atinava ningú en lo que tant ocupat lo tenia, quan se 'l vegè surtir del quarto portant un gran plech, atravessar lo menjador, arrivar á la cuyna, abaxarse cap á la llar dexanthi mòlts papers fent pila, y aplicar desprès á aquesta un llistonet de teya encesa, que determiná lo rápit y viu incendi de tots ells.

—¿Qué creméu? — li diguè, acudinthi, lo rector de Santa Coloma, qu' allí 's trovava.

—Totas mas poesías, — responguè ell.

—¡Oh, insensat! — feu lo rector de Santa Coloma, volguent salvar de las llamas lo que poguès.

— Dexéuho cremar, —li diguè García, detenintlo.— L' enveja traidora, qu' es la que m' assessina, vindria desprès de ma mort, á regirar mos calaxos en busca de documents pera deshonrar ma memoria; per ço condemno al foch, los versos en que he comés pecat de lleugeresa ó grossería.

—Pero; ¿y tants com sense aquexa taca, n' heu produhit, per honra de la vostra musa y orgull de la poesía catalana?

—Aquexos, las publicaria la amistat indiscreta, y si fòs cert que gloria alcansessen, servirian per' atiar l' enveja qu' inflamaria mon recort. No, amich mèu; ho vaig dir al gran Lope de Vega, al punt de despedirmen; jo no tinch altre remey qu' esborrar mon nom de las taulas del Parnás. Si jo soch citat com á poeta, la

malicia de tots los temps ho desmentirá, dihentme joglar. Vull dormir reposat en mon clot; vull sentirhi oracions, y no injurias. Miréu, aquestas llumanetas d' or que corren com animadas, per damunt de las cendras de mos versos, sòn lo petit brill que queda de ma gloria... Miréu com tremolan, com s' agitan, com s' apagan. ¿Veyéu? Ja no hi queda ni una espurna; tot es cendra. Ja espero tranquil l' hora de ma mort.

La tomba de García.

CAPÍTOL LIV.

Lo derrer cant.

La mort tantas voltas anunciada pe 'ls dolorosos síntomas, arrivá á la fí.

Lo vorás veneno, que 'ls remeys humans no poguèren estréurer de las entranyas de García, aná destrossantlas poch á poch, y s' determiná 'l moment en que la vida ja era impossible.

Digitized by Google

Lo rector de Vallfogona 's moria. Entre 'ls plors desconsolats dels que rodejantlo 'l veyan defallir, se sentia sa veu encara vigorosa, recitant lo *Miserere*, ab l' apassionat accent de la contriciò cristiana. Tenia una má estesa damunt del llit, y ab ella estrenyía la de la Madaleneta, que de genolls pregava, ofegant los sanglots dolorosos de sòn desconsol. De quants amichs ocuparen un lloch preferent en aquell cor afectuòs y noble, casi bè no faltava en aquell acte mès que 'l monjo de Santas Creus.

La mort, á pesar d' anunciarse ab fatals y certs indicis, venia mòlt lentament, com si li dolguès lo cop injust y prematur que li tocava dexar cáurer sobr' aquell home, víctima de passions y críms qu' ell no concebia, y que jamay havia entelat ab una sola vilesa, lo pur cristall de sa conciencia. Entre 'ls desmays que li sobrevenian, se declaravan á voltas estonas de calma y de clara rahò, y en un d' aquestos intérvals, lo geni agonitzant, dexant eczalar la darrera inspiraciò que de sòn esperit se despedia, axecá la veu y pronunciá aquell últim poema que d' ell nos queda, en qual lectura se conmou l' ánima, veyent descrita la grandesa terrible d' aquells últims instants:

«—Desd' est catafal incògnit,
«En que, condemnat á mort,
«De l' ineczorable parca
«Espero 'l terrible colp,
«Desd' aquí, Senyor, intento
«Tirarvos fletxas d' amor,
«Si bè la má, poch versada,

«Tem no acertarvos al cor.»

. . . . . .

«Ja las forsas se m' acavan...
«Ja defalleix lo valor...
«Ja no puch móurer la llengua...
«Ja 'm falta l' us de rahò...

Un dels sacerdots presents escribia, sense que 'l poeta agonitzant ho advertís, y entre dol y admiraciò, feya á las lletras catalanas lo servey inestimable de conservalshi aquells sublimes y conmovedors accents, últim eco de l' armoniosa veu, qu' en lo fons de la fosca estansia anava estingintse poch á poch. Lo moribundo callá, y 'l qu' escribia permanesquè sospés, ab la ploma damunt del paper; pero no torná á robustirse l' accent insegur del poeta; ja no mès axecava una debilíssima ramor, murmurant altra volta lo rès del *Miserere*, que li dictava lo sacerdot que l' assistia. Era ja arrivat aquell moment solemne y terrible, en que tots los circunstants se posan á esperar la fi de la agonía, resant en silenci. Arrivá desprès aquell altre punt, en que lo sacerdot del capsal pronuncia en veu alta aquestas paraulas:

—Ja es al cel.

Y los plors fins allavoras continguts, esclataren en tots los pits, sense reserva ni temor. Catalunya acabava de pérdrer sòn millor geni del segle XVII. L' enveja tenia ja estés é inanimat lo cós de sa ignocenta víctima.

Digitized by Google

CAPÍTOL I.V.

Damunt de la tomba.

Fra Barberá, l' amich íntim del infortunat rector, tant solicitat per aquest durant sa llarga agonía, arrivava á Vallfogona, en lo punt qu' al fossar del poble se tapava 'l clot, qu' obria al poeta las portas de l' inmortalitat. Se trovava lluny del monestir, quan á aquest arrivá la nova de l' última malaltía del rector, y encara qu' á sa arrivada lo monjo prenguè apressadament lo camí de Vallfogona, ja ho havia fet tart. Dirijintse de la vall á l' altura 'hont se trovava situada la rectoría, ab prou feyna trová gent; la poca que 's veya pera no péndrer á Vallfogona per un poble deshabitat, no dexava per ço de ferlo semblar pres d' un misteriòs encantament. Homes y dónas sentats en los pedrissos de las portas, s' estavan ab mirada indefinida, los brassos caiguts y los llavis callats, com si la gran desgracia que acabavan de sufrir, los haguès privat fins del esma de víurer. A un d' aquexos vallfogonins encantats, dirijí fra Barberá aquesta pregunta:

—¿Y 'l senyor rector?

Lo vallfogoní feu un moviment y llansá una mirada, com si s' despertès, y contestá plorant:

—Ara l' enterran.

Efectivament, en lo fossar del poble, omplert per

Digitized by

tanta gent com hi podia cábrer, acabava de ser enterrada la caxa que tancava á Vicens García, embolicat en sa mortalla.

Un petit grupo de gent afligida é inconsolable s' havia quedat pregant damunt d' aquella tomba estimada: la Madaleneta, ab sòn trajo endolat, la Mariagna, estemordida per aquell cop terrible que precipitava sa vellesa, y 'ls dos rectors de Santa Coloma y de Montblanch. Un nou personatje 's presentá á interrómprer la tranquilitat d' aquellas pregarias. Era en Rocamor, l' envejòs, l' assessí del rector de Vallfogona, que desde lluny s' havia estat gosant ab la vista del enterrament. Arrivava damunt de la sepultura acabada de tancar, y deya ab infernal sonrisa:

—Madaleneta...

Aquesta 'l reconeguè, llansant un crit de terrible espant, y buscá refugi en los brassos de la Mariagna.

—Ara has de venir ab mi,—diguè ab imperi 'l bandoler.

Y agafá 'l bras de la doncella y l' atreguè cap á n' ell.

—¡Oh, no, no!...—cridava la noyaa, terroritzada.

La Mariagna y 'ls dos rectors no comprenian lo significat d' aquella escena.

—¿Qué voléu?—diguè á 'n Rocamor un dels últims. —¿Per qué us atreviu á interrómprer la devota oraciò? ¿Quí sòu, á qué veniu?

—Vinch á recobrar á ma filla. Jo sòch lo pare d' aquesta noya.

—¡Sòn pare!—esclamaren los tres circunstants, desconexedors d' aquell secret.

Digitized by Google

—Qu' ho digui ella matexa.

—Es vreitat,—feu la doncella.

—Jo la tenia encomanada al rector, y veyent l' amor que li professava, no li he volguda péndrer mentres ell ha viscut. Pero ara, que ja es mort, ningú pot disputarme lo dret d' emportármela ab mi.

Y estirava 'l bras de la Madaleneta, obligantla á seguir cap á fora, sense que 'ls demès s' atrevissen á ampararla, perque deyan:

—Es sòn pare; ella matexa ho ha confessat.

Pero en aquest crítich moment, la má que subjectava, com unas estenallas, lo bras de la noya, s' afluxá, la rábia mès furiosa aparasquè pintada en lo rostre del bandoler, y dels llavis d' aquest surtí una terrible interjecciò. Fra Barberá arrivàva en aquell punt á la porta del fossar, y 'l seguian uns quants pagesos, armats ab escopetas. Lo bandoler mirá desesperat en torn sèu, buscant espay y surtida pera fujir, pero 'l monjo no li donguè temps; signantlo als que 'l seguian, diguè:

—¡Es aquell!

Y 'ls pagesos armats agarrotaren al contrafet. Lo monjo li parlá:

—Ja us vaig dir que si tornavau á Catalunya, no trovariau sagrat. Al anar jo á entrar en lo fossar, us he vist darrera dels arbres, desd' ahont us miravau sonrient aquesta fossa regada ab tantas llagrimas, y he contingut mon dolor, y me 'n he tornat pera fervos fer justicia. Anéu; lo rem d' una galera us está esperant.

Digitized by

—¡Perdò!...—feu lo criminal, cayent de genolls damunt de la tomba.

Y 'l monjo s' abaxá cap á n' ell y li diguè á cau d' orella:

—¡Y goséu á demanar perdò, damunt mateix del cadavre de la vostra víctima!... Vicens García ha mort envenenat; vos sòu qui li ha fet péndrer lo veneno.

Lo bandoler llansá al monjo una mirada esporuguida, y li preguntá involuntariament:

—¿Cóm ho sabéu?

—Vos mateix ara m' ho descubriu. Anéu, aqueix crim us será desconegut: la víctima us ha perdonat y jo tambè. No aniréu per mi á la forca, pero la justicia us vol dur á galeras.

Y alsant la veu se dirijí als pagesos:

—Portéulo á Montblanch y entreguéulo á la justicia. Es un bandoler fujitiu de la partida de 'n Valldaura.

Se l' emportaren. La Mariagna s' enduguè abrassada, á la Madalaneta. Llavors lo monjo parlá als rectors:

—Aném á la rectoría. Siguém marmassors de Catalunya, y recullimli l' herencia de gloria que sòn geni predilecte li dexa.

—¿Parléu per sas poesías?—li preguntá un rector.—Totas las ha cremadas avans de morir.

—¡Pobre García! — esclamá llavoras, dolorosament, fra Barberá.—Fins pera desprès de sa mort ha temut á l' enveja perseguidora de sa fama. ¡No hi fa res! Los magnífichs cants de sa musa ja acallada, corren de boca en boca, y com una riquesa los guardan mòlts arxius. Jo faig damunt de sa tomba, lo vot de recullir

exas poesías y remétrerlas á la posteritat, pera que se sápiga que lo rector de Vallfogona no ha estat lo joglar despreciable que la malicia proclama, sino lo cisne de veu y cant armoniosos, digne dels llors y de l' admiraciò de tots los que en lo pervenir viurán. Ara se 'l calumnia; los nostres successors li farán justicia.

CAPÍTOL LVI.

Sor Jacinta.

Lo sobrescrit d' aquella carta donada per García á la Madaleneta, un dels darrers dias de sa vida, deya axís: A Sor Jacinta, en lo monestir de Valldonzella de Barcelona.

La Cunilleta arrivava al parlador d' aquest monestir, acompanyada per la Mariagna y fra Barberá. Demanavan per Sor Jacinta, y la Tornera 'ls responia:

—Sor Jacinta es la mare Abadesa. Ara l' avisarè.

Poch desprès s' aparexia darrera dels negres ferros del parlador, la mística figura de la mare Abadesa. Fra Barberá li parlá, dihentli:

—Aquesta doncella qu' aquí veyéu, es órfana y vè á ferse monja. Us la porto recomanada per la carta qu' us serviréu llegir.

La carta que descloguè Sor Jacinta, deya lo que segueix:

«Mòn peu insegur trepitja la terra de ma sepultura, y sento com poch á poch s' hi enfonza, obrintme 'l llit

Digitized by Google

de mon únich y verdader repòs. Agonitzo, y dexo sola al mòn la criatura mès estimada, la que m' ha fet olvidar mas llargas engunias, l' angelet de blancas alas que voltejava mon front caigut, refrescantlo ab sòn alé perfumat y suau.

»A vos, senyora mia, us ne vull fer confiansa. Acullíumela baix lo vostre amparo, y obriuli las portas d' aqueix claustre, hont arrivará cercant repòs y calma pera plorar.

»Jo us ho demano. Sò aquell desventurat, qu' en altre temps dexaréu cobert de vilipendi, aquell qu' ignoscent de tota vilesa, baxa á la fossa encara marcat ab lo sagell del vostre despreci.

»Han passat mòlts anys; jo 'm moro. ¡Preguéu, senyora, per aquell ignocent! Us envio un ángel pera que de vos alcansi la reconciliaciò dels nostres cors, ara que ja l' afany d' obtenirla, no pot ser sino gloria del esperit y allunyament de tota profana é ilícita passiò.

»Adéu siau.

VICENS GARCÍA, RECTOR DE VALLFOGONA.»

. . . . . .

La novicia acabada d' entrar en lo monestir, no se separava de la celda de la mare Abadesa. Dins de la celda conversavan las duas íntimament; á voltas la novicia interrompia la conversa y 's posava á resar en silenci.

—¿Per quí pregas?—li preguntava l' Abadesa.

—Per en Rafel.

Sor Jacinta la dexava acavar, y al cap d' una estona deya:

Digitized by Google

—Ara, preguém per la gloria eterna de Vicens García.

Y afegía ab lo pensament:

—¡Y perque 'm perdoni lo dolor que li vaig causar, desconexent l' ignocencia y la noblesa d' aquell pobre cor!...

. . . . . .

Mentres la novicia de Valldonzella axecava á Dèu sas puras oracions, sòn pare arrivava al terme de sas malesas.

En Rocamor remava encadenat á bordo d' una galera, y subjecte al banch del sèu davant; ab tot encara li feya agradable sòn cautiveri, un altr' home que, com ell, era galeot pera tota sa vida. Recordéuvos d' aquell criat de glas, que robá de la Casa coberta lo tresor del bandoler; donchs aquell era l' home que, ab lo drinch de sas cadenas, regositjava l' ánima del envejòs.

Per lo que toca á don Guillém de Sagrera, lo rastrer y vil cortesá, podréu jutjar de la sort que va pervenirli, sabent que Felip IV va haver esment de la declaraciò que feu en Rocamor, despitat y venjatiu quan vejè que sòn cómplice no 'l treya del cautiveri á que se 'l condenava. Lo que 'l bandoler declará, fou, que don Guillém no era l' autor dels poemas que li havian conquistat la grandesa y 'l favor real; lo rey se convencè per fácils medis de la vreitat de tal revelaciò, y don Guillém se vejè sepultat en l' olvit y la desgracia, entre l' escarni y la befa de la Cort del Bon Retiro.

FI.

Digitized by Google

ÍNDICE.

CAPÍTOL PRIMER.—La soletat. 7
II.—Un hoste.. 14
III.—La Cunilleta.. 20
IV.—Tot caminant 26
V.—Lo del rocí. 32
VI.—Lo de peu y lo de cavall. 35
VII.—Jacinta. 40
VIII.—La traiciò. 43
IX.—Lo vot. 54
X.—Lo convidat. 63
XI.—Lo mal casat.. 68
XII.—Mès que may. 73
XIII.—Una pregunta. 80
XIV.—En Rafel.. 82
XV.—L' escolanet. 86
XVI.—Lo parer de l' escolá. 88
XVII.—Los versos. 93
XVIII.—La cita. 99
XIX —Lo cantiret. 102
XX.—La Casa coberta. 107
XXI.—La sorpresa. 111
XXII.—Prechs. 114
XXIII.—Un paper. 119
XXIV.—Los feligressos. 123
XXV.—La capta del rector. 128
XXVI.—La primera dama. 135
XXVII.—Lo repartiment. 141
XXVIII.—L' arca. 147
XXIX.—La tragedia. 152

Digitized by Google

XXX.—Un' altra tragedia. 160
XXXI.—Lo dot de la Cunilleta. 163
XXXII.—Lo lladre robat. 172
XXXIII.—Contra enveja, caritat. 176
XXXIV.—En pau. 183
XXXV.—Un epitafi. 186
XXXVI.—Tal hi va que no s' ho créu. 190
XXXVII.—Arrivar y mòldrer. 196
XXXVIII.—Los homes se trovan, que las montanyas no. 201
XXXIX.—La despedida. 204
XL.—L' hostal de la Melciora. 209
XLI.—Los dos poetas. 212
XLII.—Donec eris felix... 216
XLIII.—La conspiraciò. 221
XLIV.—La musa de don Guillém. 224
XLV.—L' aliansa. 229
XLVI.—La baralla. 231
XLVII.—Llenya al foch. 231
XLVIII.—Un plech.. 239
XLIX.—La cambra de la reyna. 241
L.—La fujida. 247
LI.—Un brindis per Vallfogona. 253
LII.—La tornada. 258
LIII.—L' agonía. 262
LIV.—Lo derrer cant. 265
LV.—Damunt de la tomba.. 268
LVI.—Sor Jacinta. 272

FI DEL ÍNDICE.

Digitized by Google